

T.C.

**BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ**

**KENT HAKKI KAPSAMINDA TOPLUMSAL
HAREKETLER (WALL STREET İŞGAL ET HAREKETİ
VE TAKSİM GEZİ PARKI OLAYLARI ÖRNEĞİ)**

Ozan ARTUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AYNA

BİNGÖL-2023

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ

**KENT HAKKI KAPSAMINDA TOPLUMSAL
HAREKETLER (WALL STREET İŞGAL ET HAREKETİ
VE TAKSİM GEZİ PARKI OLAYLARI ÖRNEĞİ)**

Ozan ARTUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AYNA

BİNGÖL-2023

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	IV
ÖNSÖZ	VI
Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti	VII
Bingol University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis	VIII
KISALTMALAR.....	IX
TABLO LİSTESİ.....	X
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KENT HAKKI KAVRAMI KURUMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kent Hakkının Tarihsel Gelişimi	10
1.1.1. Lefebvre'nin Kent Hakkı Tutumu	13
1.1.2. Lefebvre'den Sonra Kent Hakkı	16
1.1.2.1. David Harvey ve Kent Hakkı.....	17
1.1.2.2. Manuel Castells ve Kent Hakkı	19
1.1.2.3. De Souza ve Kent Hakkı.....	21
1.1.2.4. Mark Purcell ve Kent Hakkı	21
1.2. KENT HAKKI BOYUTUNDA YAŞANAN ULUSLARARASI GELİŞMELER	22
1.2.1. Birleşmiş Milletler Habitat Konferansları	22
1.2.2. Avrupa Kentsel Şartı.....	24
1.2.3. Dünya Sosyal Formu	26

İKİNCİ BÖLÜM

2. KENT HAKKI TALEBİNİN GELİŞİMİ: TÜRKİYE VE DÜNYA ÖRNEKLERİ

2.1. Türkiye'deki Kent Hakkı Hareketinin Gelişimi	27
2.1.1. Türkiye’de Kent Hakkı Taleplerinin Ortaya Çıkışı	28
2.1.2. Türkiye'de Kent Hakkı Hareketinin Örgütlenme Yapısı	30
2.1.3. Türkiye’de Kent Hakkı Hareketinin Büyüme ve Etki Alanları	32
2.1.4. Kent Hakkı Çerçevesinde Türkiye’nin Konumu	36
2.2. DEVLET VE SİVİL TOPLUM İLİŞKİSİ	38
2.2.1. Osmanlı Döneminde Devlet ve Sivil Toplum İlişkisi.....	40
2.2.2. Cumhuriyet Döneminin Tek Parti Dönemi Zamanında Devlet ve Sivil Toplum İlişkisi.....	41
2.2.3. Cumhuriyet Döneminin Çok Partili Döneminde Devlet ve Sivil Toplum İlişkisi.....	43
2.2.4. 1980 Sonrası Devlet ve Sivil Toplum İlişkisi.....	45
2.3. TÜRKİYE’DE KENT HAKKI VE SİVİL TOPLUM İLİŞKİSİ.....	47
2.4. KENT ODAKLILIK	49
2.5. DÜNYA GENELİNDE KENT HAKKI HAREKETİNİN GELİŞİMİ	52
2.5.1. Kent Hakkı Hareketinin Küresel Boyutta Yayılması	53
2.5.2. Dünya Örnekleri ve Kent Hakkı Talepleri.....	55
2.5.3. Kent Hakkı Hareketinin Uluslararası İşbirliği ve Etkileşimi.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KENT HAKKI TALEBİ ÇERÇEVESİNDE WALL STREET HAREKETİ

3.1. İŞGAL ET HAREKETİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ	61
3.1.1. İşgal Et Hareketine Katılanların Profilleri	68

3.1.2. İşgal Et Hareketinin Genişlemesinde Medya Kuruluşlarının ve Sosyal Medyanın İşlevi	72
3.1.3. İşgal Et Hareketi ve Kent Hakkı İlişkisi	73
3.2. TÜRKİYE'DE KENTSEL TOPLUMSAL BİR HAREKET OLAN TAKSİM GEZİ PARKI OLAYLARI VE KENT HAKKI İLİŞKİSİ.....	79
3.2.1. Taksim Gezi Parkı Olaylarının Ortaya Çıkış Şekli.....	80
3.2.2. Taksim Gezi Parkı Olayların Gelişim Seyri	82
3.2.3. Taksim Gezi Parkı Eylemcilerinin Profili	89
3.2.4. Taksim Gezi Parkı Eylemlerinin Gelişmesinde Medyanın Yeri	94
3.2.5. Taksim Gezi Parkı Eylemlerinde Sosyal Medyanın Yeri.....	95
3.2.6. Taksim Gezi Parkı Olayları ve Kent Hakkı İlişkisi	97
SONUÇ.....	106
KAYNAKÇA.....	120
İnternet Kaynakları	127
ÖZGEÇMİŞ	129

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Kent Hakkı Kapsamında Toplumsal Hareketler (Wall Street İşgal Et Hareketi ve Taksim Gezi Parkı Olayları Örneği)" adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

... / ... / 2023

İmza

Ozan ARTUK

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ozan ARTUK tarafından hazırlanan “Kent Hakkı Kapsamında Toplumsal Hareketler (Wall Street İşgal Et Hareketi ve Taksim Gezi Parkı Olayları Örneği) ” başlıklı bu çalışma, [19.06.2023] tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [*oybirliği/oy çokluğuyla*] başarılı bulunarak jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : İmza:

Danışman : İmza:

Üye : İmza:

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../ 201.. tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Unvanı Adı Soyadı
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu tez, " Kent Hakkı Kapsamında Toplumsal Hareketler (Wall Street İşgal Et Hareketi ve Taksim Gezi Parkı Olayları Örneği) başlığı altında kaleme alınmıştır. Tez çalışması, Wall Street İşgali ve Taksim Gezi Parkı olaylarının kent hakkı kavramıyla ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır.

Kentler, insanların yaşadığı, etkileşimde bulunduğu ve toplumsal, ekonomik ve siyasi faaliyetlerin merkezi olan önemli mekânlardır. Ancak, kentlerin gelişimi ve kullanımı konusunda çeşitli çıkar çatışmaları ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda, Wall Street İşgali ve Taksim Gezi Parkı olayları, kentlerdeki demokratik katılım ve kamusal alanların korunması gibi konuların tartışılmasını sağlamıştır. Wall Street İşgali ve Taksim Gezi Parkı olaylarına odaklanılarak, kent hakkı kavramının önemi ve etkileri incelenmektedir. Wall Street İşgali, 2011 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan ve dünya genelinde yankı bulan bir protesto hareketidir. Bu hareket, finansal sisteme ve büyük şirketlere yönelik eleştirileriyle bilinmektedir. Taksim Gezi Parkı olayları ise, 2013 yılında Türkiye'de yaşanan ve kamu alanlarının kullanımıyla ilgili bir tartışmayı alevlendiren bir dizi protesto hareketidir.

Çalışmamın her aşamasında değerli bilgilerini, desteğini ve zamanını benden esirgemeyen, tez araştırmamın tüm sürecinde bana her daim yol gösteren değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AYNA hocama ve bana her zaman anlayışı ile destek olan sevgili eşim Fatma Nur TAŞ ARTUK' a sonsuz teşekkür ve minnetimi sunarım.

Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Kent Hakkı Kapsamında Toplumsal Hareketler (Wall Street İşgal Et Hareketi ve Taksim Gezi Parkı Olayları Örneği)
Tezin Yazarı: Ozan ARTUK
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AYNA
Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Kabul Tarihi : 19.06.2023
Sayfa Sayısı : 10 (ön kısım) + 128 (tez)
<p>Kentler, insanlık tarihi boyunca farklı şekillerde tanımlanan ve sürekli gelişen mekânlar olarak ön plana çıkmaktadır. İnsanların çoğunlukla bir arada yaşadığı ve etkileşim içinde olduğu kentler, bireysel ve toplumsal taleplerin sıklıkla ele alındığı yerler haline gelmiştir. Kentlerdeki yetkinliklerin artmasıyla birlikte, Henri Lefebvre tarafından "Kent Hakkı" kavramı ortaya atılmıştır. Kent hakkı kavramı, kenti kentli bireyin merkezine yerleştirerek, kullanım değeriyle bütünleştiren bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bu kavram, Marksist kuramcılar tarafından da değerlendirilmiştir ve kentleşme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır.</p> <p>Kent hakkının toplumun geniş kesimleri tarafından benimsenmesi ve hayatın bir parçası haline gelmesi için güçlü bir sivil toplum ve demokratik geleneğe ihtiyaç vardır. Merkeziyetçi ve devletçi bir yönetim anlayışının egemen olduğu toplumlarda, yetki ve güç paylaşımı sınırlı olabilmektedir. Ancak yerel demokrasiyi önemseyen ve çoklu iktidar anlayışının egemen olduğu toplumlarda, halk aktif bir şekilde kent yönetimine katılım sağlayacaktır. Bu bağlamda tez çalışmasında, kent hakkı yaklaşımı sivil toplum perspektifiyle ele alınmıştır. Çalışmada, farklı siyasi kültüre ve koşullara sahip olan Wall Street İşgal Et hareketi ve Taksim Gezi Parkı eylemleri, kent hakkı yaklaşımının merkeze alındığı bir tartışma çerçevesinde ele alınmıştır.</p>
Anahtar Kelimeler: Kent Hakkı, Demokrasi, Sivil Toplum, Wall Street İşgal Et Hareketi, Taksim Gezi Parkı Olayları.

Bingol University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Social Movements Within the Scope Of the Right to the City (Example of Occupy Wall Street Movement and Taksim Gezi Park Events)
Author : Ozan ARTUK
Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AYNA
Department : Political Science and Public Administration
Sub-field : Political Science and Public Administration
Date : 19.06.2023
<p>Cities have emerged throughout human history as spaces that have been defined and constantly evolving in various ways. Cities, where people mostly live together and interact, have become places where individual and societal demands are frequently addressed. With the increasing significance of cities, Henri Lefebvre introduced the concept of "Right to the City." The concept of the right to the city places the city at the center of the urban dweller, integrating it with its use value. This concept has been examined by Marxist theorists and plays a significant role in the process of urbanization.</p> <p>For the widespread acceptance and integration of the right to the city into society as a way of life, a strong civil society and democratic tradition are essential. In societies dominated by a centralized and statist approach to governance, the sharing of power and authority may be limited. However, in societies that prioritize local democracy and embrace a pluralistic understanding of power, the active participation of the public in urban governance is fostered. In this context, the present thesis examines the concept of the right to the city from a civil society perspective. The study explores the Wall Street Occupy Movement and the Taksim Gezi Park protests, which represent different political cultures and conditions, within the framework of a discourse centered on the right to the city.</p>
Key Words: Right to the City, Democracy, Civil Society, Wall Street Occupy Movement, Taksim Gezi Park Protests.

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı geçen eser
AKM	Atatürk Kültür Merkezi
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
AP	Avrupa Parlamentosu
BDP	Barış ve Demokrasi Partisi
BM	Birleşmiş Milletler
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
HIC	Habitat International Coalition
MB	Merkez Bankası
PC	Bilgisayar
s.	Sayfa
s.s.	Sayfa Sayısı
SODAP	Sosyalist Dayanışma Formu
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TOMA	Toplumsal Olaylara Müdahale Aracı
vb.	Ve benzeri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Wall Street Hareketinin Katılımcılarının Profillerinin İncelenmesi	76
Tablo 2 Siyasi Parti Üyeleri ve Bağımsız Vatandaşların İşgal Et Hareketine Tutumları	77
Tablo 3 İşgal Et Hareketi Üzerinde Sosyal Medya Kullanımının Etkisinin Araştırılması	77
Tablo 4 Wall Street Hareketine Katılım Gösterenlerin Kent Hakkı Açısından Talep Boyutları.....	79
Tablo 5 Gezi Parkı Eylemlerine Katılım Gösterenlerin Profillerinin İncelenmesi	101
Tablo 6 Siyasi Parti Üyelerinin ve Bağımsız Vatandaşların Gezi Parkı Eylemlerine Yaklaşımlarının İncelenmesi	102
Tablo 7 Sosyal Medya Kullanımının Gezi Parkı Eylemlerine Etkisinin İncelenmesi .	103
Tablo 8 Gezi Parkı Eylemlerine Katılım Gösterenlerin Kent Hakkının Talep Boyutları	104
Tablo 9 Wall Street'i İşgal Et Hareketi ve Gezi Parkı Eylemlerine Katılım Gösterenlerin Profil Karşılaştırması	111
Tablo 10 Wall Street Hareketi ve Taksim Gezi Parkı Eylemleri'ne Yönelik Siyasi Parti Mensuplarının ve Bağımsız Vatandaşların Yaklaşımlarının İncelenmesi	112
Tablo 11 Sosyal Medya Kullanımının Wall Street Hareketi ve Taksim Gezi Parkı Eylemlerine Etkisinin İncelenmesi	113
Tablo 12 Wall Street Hareketine ve Taksim Gezi Parkı Eylemlerine Katılım Gösterenlerin Kent Hakkının Talep Boyutları.....	115

GİRİŞ

Kentler, değişim ve dönüşüm sürecinde bulunan mekânlar olarak var olurken, küreselleşme ve onun etkisiyle birlikte sermaye unsurunun odak noktası haline gelmiştir. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren neoliberal politikaların kentlerde uygulanmasıyla, sermayenin mekânsal boyutta somut etkileri açıkça görülmeye başlamıştır. Bu durum, kentlerde sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik anlamda değişikliklere yol açmış ve eşitsiz niteliklere sahip mekânlar oluşturmuştur. Kent sakinlerinin ortak kullandıkları kentsel mekânlar üzerine değer katma, temel ihtiyaç ve arzularına uygun olarak çeşitli kentsel hizmetlerden yararlanabilme ve bu hizmetlere kolaylıkla erişebilme, kent yaşamının en temel amaçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Kentler, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren çeşitli sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yapılarıyla zengin bir mozaik olarak kabul edilir. Bu değişken yapı içinde, bireylerin bireysel veya toplu yaşamı sürdürebilmelerini sağlayan kentsel ortam, tarihten günümüze kadar sürekli bir gelişme göstermiştir. Kentlerde yaşayan bireyler, zamanla kendi değer sistemlerini oluştururlar ve belirli durumlarda örgütlü veya bireysel olarak toplumsal mekanlarda etkinlik gösterirler. Kent kavramı, sınırları içinde bulunan insanlara temel ihtiyaç ve arzularını gerçekleştirme, geleceklerini belirleme ve sosyal, kültürel ve diğer birçok alanda kendilerini geliştirme fırsatı sunan mekanlar olarak ortaya çıkar. Bu tanımların ötesinde, kent kavramı daha geniş bir anlama sahiptir. Kent hakkı kavramı, doğrudan kent sakinlerinin haklarıyla ilişkilendirilir. İnsanların kentte paylaştıkları toplumsal mekanlarda ve ortak alanlarda katılım hakkına sahip olmaları, kentin sürekliliği açısından büyük bir öneme sahiptir. Aynı zamanda, kent sakinlerinin yaşam koşullarını en sağlıklı şekilde sürdürebilmeleri için gereklidir. Özellikle mekanları şekillendirme ve yeniden inşa etme sürecinde kent hakkı önemli bir gelişmedir.

Henry Lefebvre tarafından 1968 Paris protestoları ayaklanmalarından hemen önce ortaya atılan kent hakkı kavramı, kullanım değerinin önemini vurgulamaktadır. Geçmişten günümüze kentlerde yaşanan değişim ve dönüşümler, kent sakinleri için bazen fırsatlar yaratırken, bazen de eşitsizliklere neden olmuştur. Bu fırsatların varlığı, bazı kent sakinleri için beraberinde çeşitli sorunları getirmiştir. Bu olumsuz durumların

sonucunda, toplumsal mekânların kent sakinleri için daha güvenli ve yaşanabilir bir nitelik kazanması, kent hakkı kavramıyla yakından ilişkilidir. Bu durumu eşitlik prensibi çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Kent, içinde barındırdığı olanaklar ve kriterler aracılığıyla kent sakinleri için eşit faydayı sağlama misyonuna sahip olmalıdır. Aksi takdirde, kent adı verilen yaşam ortamı, eşitsiz mekânlar olarak nitelendirilir. Bu olumsuz nitelendirme, idari, sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik gelişmeler açısından kentsel ilerleme süreçlerinde tıkanıklığa neden olur. Aynı şekilde, kentsel hizmetlere erişim konusunda faydanın mümkün olduğunca maksimize edilmemesi, sıkıntılı süreçleri destekler ve kentlerde huzursuz bir ortam oluşturur.

Kentlerde daha iyi yaşam koşullarının sağlanması, kentli bireylerin yaşadıkları kentsel mekâna aidiyet duygusuyla bağ kurmaları ve koşulların kentli lehine gelişmesi, ancak katılım unsuru kentsel ilerleme süreçlerine dahil edildiğinde gerçekleşebilir. Toplumsal aktörlerin karar ve eylemlerinde etkili bir rol oynaması, kent hayalinde önemli bir gelişmedir. Kentsel politikaların uygulanması, vatandaş odaklı bir anlayışla gerçekleştirilmelidir. Kent sakinleri ve sahip oldukları haklar için yasal güvenceler sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda, 1992 yılında Avrupa Kent Konseyi tarafından kabul edilen "Avrupa Kentsel Şartı", kentsel hakların somut olarak tanımlandığı bir metin olup, daha geniş ve kapsayıcı özelliklere sahip olması hedeflenmektedir. İnsan haklarının korunması ve temel özgürlüklerin kentte ifadesi, bu şart çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, çevre, sağlık, ulaşım gibi birçok hak da devam eden varlığını sürdürmektedir.

Marksist bir perspektiften kentleşmeyi değerlendiren Lefebvre, Harvey, Castells, De Souza ve Purcell, kent hakkı kavramını reform niteliği taşıyan bir şekilde tanımlamışlardır. Kentler, üretim biçimleri ve sermayenin yönlendirdiği yerler olarak kabul edilmiş ve sermayenin beklentileri doğrultusunda yeniden yapılandırılmıştır. Kapitalizm ve kentleşme süreçleri arasında kurulan ilişkiler ağı da mümkün bir gelişmedir. Özellikle neoliberal kentsel politikaların etkisiyle kentlerde öncelikli olarak meta değeri taşıyan faaliyetlerin gerçekleştiği görülmektedir.

Kentlerin korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilirliği açısından, kentsel mekânda hakların varlığı zorunlu bir gereklilik arz etmektedir. Bu sistemin geliştirilmesinde, hem kamusal hem de özel sektördeki tüm aktörlerin aktif bir rol üstlenmesi gerekmektedir. Özellikle kent yöneticilerinin gündemlerinde yer alması ve

kalıcı nitelikte politikalar üretmeleri, kent hakkı konusunu benimsemeleri, iyi yaşam standartlarının gerçekleşmesi açısından hayati bir durumdur.

Kent hakkı talepleri, bazı ülkeler ve kentlerde demokratik katılım mekanizmaları kullanılarak dile getirilebilmektedir. Ancak, bu talepler bazen kentsel-toplumsal mücadeleler yoluyla elde edilmeye çalışılmaktadır ve toplum, maruz kaldığı baskı ve hak ihlallerine eylemsel tepkiler gösterebilmektedir. Bu durumda, her kentsel-toplumsal hareketin kent hakkı talebi olarak değerlendirilmesi mümkün müdür? Bu sorunun yanıtını bulabilmek için kent hakkı yaklaşımının iyi anlaşılması ve ortaya çıkan kentsel-toplumsal hareketlerin kent hakkı taleplerini içerip içermediğinin sorgulanması gerekmektedir.

Bu çalışmada, Wall Street İşgal Et hareketi ve Taksim Gezi Parkı eylemleri örnek alınarak kent hakkı yaklaşımı merkeze alınarak tartışılmak istenmiştir. Bu iki örneğin seçilmesinin temel nedeni, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'nin sivil toplum anlayışları ve demokrasi geleneği arasındaki farklılıklardır. Çalışma sürecinde, bu coğrafyalarda sivil toplum ve demokrasi geleneğinin farklı olması nedeniyle, kent hakkı deneyimlerinin nasıl ortaya çıktığı, nasıl geliştiği ve hangi sonuçları doğurduğu sorularına cevap aranmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, Wall Street İşgal Et hareketi ve Taksim Gezi Parkı eylemlerinden yola çıkarak "kent hakkı" konusunda bir tartışma sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda, seçilen kentsel-toplumsal hareketlerin kent hakkı yaklaşımıyla nasıl ilişkilendiği veya farklılaştığı, belirlenen çeşitli kriterler üzerinden tartışılmıştır. Çalışmada, kentsel-toplumsal hareketlerin kent hakkı talebini içerip içermediği, toplumsal taban tarafından kabul görmesi, ve kentsel mücadele yoluyla gerçekleşip gerçekleşmediği gibi sorulara cevaplar aranmıştır.

Bu çalışmada, odak noktası olarak kent hakkı yaklaşımı ele alınmıştır. Kent hakkı yaklaşımı, farklı kültürlere, yönetim biçimlerine ve koşullara sahip olan kentsel-toplumsal hareketler üzerinden tartışılmıştır. Çalışma, Wall Street İşgal Et hareketi ve Taksim Gezi Parkı eylemlerini temel alacak şekilde sınırlanmıştır.

Bu tez çalışmasında, Wall Street İşgal Et hareketi ve Taksim Gezi Parkı eylemlerinden yola çıkarak karşılaştırmalı örnek olay incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Karşılaştırmalı örnek olay incelemesi, belirli toplumlar ve kültürler arasındaki benzerlik ve farklılıkları analiz etmek amacıyla kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bu yöntemde,

benzerlik ve farklılık kalıpları incelenerek çeşitlilikler ortaya konmaya çalışılmaktadır (Neuman, 2014: 629).

Bu çalışma, karşılaştırmalı olay incelemesi yaklaşımını benimseyerek öncelikle Wall Street İşgal Et hareketini ele almaktadır. Başlangıçta, çeşitli karşılaştırma kriterleri belirlenmiştir. Bu kriterlerin belirlenmesinde, Wall Street İşgal Et hareketinin Taksim Gezi Parkı eylemleriyle benzer ve farklı nitelikleri dikkate alınmıştır. Bu nitelikler doğrultusunda kriterler "çıkarımlar" yoluyla belirlenmiştir. Kriterler daha sonra çeşitli karşılaştırmalı göstergelere ayrılmıştır. Çalışma, veri sağlanan kriterlerle sınırlı tutulmuştur.

Bu tez çalışması, yukarıda belirtilen amaçlar ve sınırlamalar çerçevesinde üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, kent hakkı kavramının teorik çerçevesi ve tarihsel arka planı ele alınmıştır. Ayrıca, ilk bölümde teorik çerçeve sunulduktan sonra, kent hakkıyla ilgili uluslararası gelişmelere değinilmiştir. Uluslararası konferanslar ve toplantılar, kent hakkı kavramının dünya çapında daha fazla bilinirlik kazanmasına ve tartışılmasına katkıda bulunmuştur. Bu nedenle, ilk bölümde bu gelişmelerin önemi vurgulanmıştır.

İkinci bölümde, Türkiye'deki ve Dünya genelindeki Kent Hakkı taleplerinin gelişimi incelenmiş olup, ayrıca kent hakkı yaklaşımının sürdürülebilirlik açısından önemini vurgulamak için sivil toplum ve demokrasi geleneğinin kurumsallaşmasının önemi açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde ise, Wall Street İşgal Et hareketi ve Taksim Gezi Parkı Eylemleri üzerinden kent hakkı yaklaşımının tartışılması amaçlanmaktadır. İlk olarak, hareketin ortaya çıkmasında etkili olan nedenler detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Harekete katılanların talepleri ve beklentileri incelenmiş ve hareketin kent hakkı yaklaşımıyla nasıl ilişkilendirilebileceği açıklanmaya çalışılmıştır. Karşılaştırmalı örnek olay incelemesi yöntemi kullanılarak, Wall Street İşgal Et hareketi çeşitli kriterler üzerinden analiz edilmiştir. Ardından, Wall Street İşgal Et hareketinden yaklaşık iki yıl sonra ortaya çıkan Taksim Gezi Parkı eylemleri, kent hakkı yaklaşımı temelinde tartışılmıştır. Eylemlerin ortaya çıkmasında ve yayılmasında sosyal medyanın önemli bir rol oynadığı vurgulanmıştır. Ayrıca, çalışmanın objektifliğini sağlamak amacıyla çeşitli kamuoyu araştırma şirketlerinin çalışmalarına da yer verilmiştir. Taksim Gezi Parkı eylemlerinin analizi, katılımcıların talepleri ve toplumun farklı kesimlerinin

eylemlere yaklaşımlarından hareketle gerçekleştirilmiştir. Bölüm sonunda ise, Wall Street İşgal Et hareketinde olduğu gibi çeşitli kriterler üzerinden Taksim Gezi Parkı eylemlerinin kent hakkı talebi olup olmadığı değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma kapsamında, birçok makale, tez, rapor, bildiri ve kamuoyu araştırması detaylı bir şekilde incelenmiştir. Temel amaç, bilimsel bilgiyi sağlamak ve objektiflik ilkesine bağlı kalmaktır. Ancak, sosyal araştırma her zaman politik bir süreçtir ve bu durum değişmezdir. Bu sebeple, konuşmalarımızın ve yazılarımızın kaçınılmaz olarak politik bir bağlama sahip olmasına rağmen, tüm ifadelerimiz politik bir nitelik taşımaktadır (Punch, 2005:133).

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KENT HAKKI KAVRAMI KURUMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kent hakkı kavramı ilk kez 1968 Paris protestoları sırasındaki öğrenci ayaklanmasından kısa bir süre önce Henri Lefebvre tarafından kullanılmış, kavram sosyal adalet arzusunun bir yansıması olarak ortaya atılmıştır (Çelik, 2017, s. 673). İnsanlığın varoluşundan bu yana kent hakkı; birey ve toplum için iyi olanı inşa etmek, barışın kalıcı nitelikte olması için de vazgeçilmez bir unsur olarak kabul edilmektedir. Daha eşitlikçi ve yaşanabilir bir kentsel çevre oluşturmak ve sürdürmek için kentlilerin kentsel alandan en iyi şekilde yararlandığını anlamak önemlidir.

Kavramın ortaya çıkışını en temel haliyle ele alacak olursak, ortaya çıkış nedenlerine ve ihtiyaçlara değinmek faydalı olacaktır. Kent hakları kavramını tanımlarken temelinde “insan odaklı” kavramının yattığını unutmamak gerekir. Tabii kent merkezli yaklaşım da bu kavramı kısıtlayıcı kılmaktadır. Bu nedenle kenti paylaşan tüm unsurların dikkate alınması, kavramın ana hatlarına geri getirilmesine yardımcı olacaktır. Kentsel alanların paylaşım derecesi ve birçok ortak faktör, kent temelli hakların oluşumunda önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır

Geçmişte ve günümüzde kentlerde süregelen birçok demografik, sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve teknolojik sorun, vatandaşların haklarının sekteye uğradığını göstermektedir. Vatandaşlık haklarının anlamı hem kent sakinleri hem de hükümetin bazı kesimleri tarafından anlaşılmalıdır. Bu sayede mekansal olarak yoğunlaşan kentlerin sorunlarının önceden tahmin edilmesi ve en aza indirilmesi sağlanmaktadır. Kavram, vatandaşların hakları olarak tanımlanmakta ve kentsel yapının içeriğini oluşturan, temel hakların, sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal ve sendikal hakların kentsel mekanda somutlaşması olarak ifade edilmektedir (Karasu, 2008, s.39). Bu kavram vatandaşların haklarının neler olduğu, nasıl korunacağı ve ihtiyaçlar karşısında ne ölçüde uygulanacağı şeklinde bir bütün olarak ifadesini bulmaktadır.

Kent hakları, kentli öznenin yaşadığı mekâna karşı daha duyarlı hale geldiği, içinde yaşadığı mekânı algılayarak dönüşüm ve değişimin izlerini gösterdiği bir olgudur. Deneyimlerini hem yapısal hem de biçimsel olarak daha etkili hale getirdikleri

ve keyif alma duygularını en üst düzeye çıkardıkları bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin zihnen ve bedenen sürece dahil olduğu, olaylara tepki ve müdahale edebildiği anlayışla yönetilen bir düzenden de söz etmek mümkündür.

Hak kavramı ile ilgili genel bir değerlendirme yapacak olursak öncelikle ne olduğundan bahsetmek faydalı olacaktır. Hukuka uygun olan ve adalet kavramıyla ifade edilen hak, kent açısından değerlendirildiğinde “vatandaş hakkı” kavramı ile özdeşleştirilmektedir. Burada vatandaşlığın anlamı kenti kullanma hakkıdır. Bu hak bilinçli ve doğru kullanıldığında kentli bireylerin kentteki becerileri artacaktır. Devlet, vatandaşların bu hakkın bilinç düzeyi ile ilgili haklarını korur. Evrimsel bir süreç olarak nitelendirilmesi gereken kent hakkı, toplumsal dokuyu oluşturan herkes için geçerli olmalıdır. Öte yandan, belirli kişi ve grupları bulduğunda, geliştirme faaliyetlerinin belirli sınırlar içinde kalmasını sağlar. Bu durum, kentsel gelişmenin toplum tabanına yayılmasını zorlaştırmaktadır. Kent çalışmaları, bireysel çıkarlardan çok kentin ortak yararına odaklanarak yönlendirilmelidir.

Karl Marx, haklar ve değer kavramı arasındaki ilişki konusunda şüpheli davranmaktadır. Ayrıca hak kavramını toplumsal mücadelenin düzenleyicisi olarak görmektedir. Devam eden süreçte, bir hak çatışması olduğunda “nihai kararı zor karar verir” demiştir (Mitchell, 2020, 44). İnsanların içinde yaşadığı her topluluk, geçmişten günümüze toplumsal yapının çözümlenmesiyle karşılıklı veya kendiliğinden çatışmaların olduğu bir dönem olarak tanımlanabilir. Kentleri yukarıda bahsedilen sahnenin bir yansıması olarak görebiliriz. Bu mücadelenin bir parçası olarak, işlevselliği bozmayan kentsel politikaların kurgulanması ve uygulanması gerekmektedir. Kentsel çevrenin sınırlı kaynaklarının halk adına etkin bir şekilde paylaşılmaması için çeşitli sorunlar oluşturmaktadır. Kaynakların ve hakların verimli kullanılması alt kademelerdeki mücadele ortamını azaltır. Toplumsal yapıyla ilgili temel argüman, bu politikaların hak temelli olması ve kentin vatandaşlarını destekleyen gelişmeleri içermesi gerektiğidir.

Siyasi, sosyal, ekonomik ve çeşitli açılardan daha adil bir dünya düzeninin kurulması hakların kullanılmasıyla sağlanır. Haklar, çeşitli aygıtların (siyasi aygıtlar) denetimi altında korunur ve daha sistematik bir biçim alır. Mitchell'in savunması durumu desteklemektedir. Haklar, kurumsallaştığı ve devlet gücüyle desteklenip desteklenmediği ölçüde, halkın çıkarlarını koruyan toplumsal ilişkileri oluşturur ve bu

nedenle olgunun toplumsal içeriğini oluşturmada adalet önemli bir araç haline gelmektedir (Mitchell, 2020, s. 45). Koruma ve denetim mekanizmaları ile yasal zemine dayalı haklar giderek daha kaliteli ve evrensel gelişim süreçleriyle uyumlu bir hale gelmektedir. Bu yaklaşım, kentsel pratiğin şekillenmesi için bir düzen yaratarak yıkıcı unsurları bir kenara itmektir. Hukuk çerçevesinde karar almak, hakların meşruiyeti bilincini geliştirir. Bu nedenle değişim ve muamele herkes adına eşit yapılır. Aslında, adalet duygusuyla birleşen zenginleştirilmiş haklar, toplumsal değişimi bir ölçüde şekillendirecektir.

Kentte yaşam kalitesini yükseltmek için somut çözümler kent hakkının geri dönüşleri bize kazandırılabilir en önemli unsurdur. Kent hakkı, temel hakların korunması ve güvence altına alınmasının bir bileşenidir. Vatandaşın mevcut hak ve hizmetleri edinme, bunlara erişme ve bunları kullanma düzeyini kapsar. Ancak, kentsel hakların ne olduğu konusunda tam olarak mutabakata varılmış bir metin yoktur. Bu bağlamda somut olarak tanımlanabilir bir metin, Avrupa Kent Konseyi tarafından 1992'de kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı'dır. Şart, birçok Avrupalı kent sakini için tanımlanan hakları içermektedir. Güvenli, sağlıklı ve temiz çevre, çalışma, barınma, ulaşım, sağlık, spor ve rekreasyon, kültür, kültürlerarası uyum, kaliteli mimari ve fiziksel çevre, işlevsel uyum ve katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, mal ve hizmetler, doğal zenginlik ve kaynaklar, kişisel bütünlük, belediyeler arası işbirliği, eşitlik (Arslan, 2014, s. 35). Kentler birçok disiplinin birleştiği ve uygulama bulduğu yerlerdir. Bu haklara ne ölçüde sahip olunduğu ve ne ölçüde uyumlaştırıldığı, bir kentin haklarının tanınması ve kentsel gelişimin seyri açısından önemli bir kriterdir.

Kentli Haklar Şartı, bu hakların kullanılmasının yaş, cinsiyet, etnik köken, siyasi görüş veya sosyoekonomik durum gibi eşitsizlikler yaratmaması gerektiğini vurgulamaktadır (Keleş, 2021, s. 328). Fiziksel mekândan sosyo-kültürel koşullara kadar geniş bir yelpazedeki pratiklerin belirli, sistematik olarak sürdürülen haklar çerçevesinde tanımlanması, kavramsal açıdan hakların yükselişini körüklemektedir. Çeşitli mekansal hizmetlerin sorunsuz sağlanması, belirlenen kentsel kalite hedeflerine ulaşmak için rahatlık sağlar. Örneğin ulaşım sistemlerinin düzenlenmesi ve geliştirdikleri araştırmalar bunlardan faydalanan vatandaşlar için çok önemli konulardır. Kentsel faaliyetlere erişimde ve belirli fırsatlara ulaşmada temel bir adım olan ulaşım, kentsel hizmet bağlamında önemli bir yer tutmaktadır. Aynı şekilde kent içinde ulaşım

sistemini kullanan insanların güvenli bir şekilde yaşadıkları yere gitmeleri, kentlerde istedikleri aktiviteleri yapmaları, hareket özgürlüğü, kültürel faaliyetlere katılımları vb. birçok faktör, kültür ve spor en önemli faktörlerdendir. Bunlar kentsel çevrede sahip oldukları temel haklardır. Sahip olunması gereken bu haklar, her türlü toplumsal alanda insanlara rahatlık getirir. Kazanılmış hakların yerel siyasi iktidar karşısında garanti altına alınması, kentsel çevrenin güçlendirici yapısının bir göstergesidir.

Avrupa Konseyi, 2004 yılında Kentli Hakları Şartı'na sürdürülebilir kalkınma ve benzeri kavramları eklemiş, 2008 yılında ise Şart'ı yenileyerek “Yeni bir Kentlilik için Manifesto” haline getirmiş ve dünya kamuoyuna sunmuştur. Bu belge, ekonomik ve sosyal geçim kaynaklarının koordine edilmesi, istihdam düzeylerinin artırılması, toplumsal ayrımcı hareketlerin ortadan kaldırılması, doğal kaynakların korunması, kültürel çeşitliliğin sürdürülmesi gibi faaliyetlere yönelik yapısal gelişmeleri içermektedir (Keleş, 2021, s. 329-330). Evrensel olarak tanımlayabileceğimiz bu haklar, kentlere ve insanlara pek çok gelişmeyi de beraberinde getirmektedir. Bu sadece Avrupa odaklı bir gelişme değil, aynı zamanda dünyadaki kentleri ve kentsel yapıları iyileştirmeye yönelik örnek bir girişimdir. Aynı zamanda hem yöneticiler hem de halk ekseninde kent yönetiminin en iyi nasıl yapılması gerektiğine ışık tutma etkisine de sahiptir.

Haklar, taban düzeyinde hem devlet hem de toplum için önemli bir idealdir. Sermaye ve güçlü aktörlerin hareketinin ölçümü ideallere dayanmaktadır. Bu hareketler ideal olanla karşılaştırılarak yapılır (Mitchell, 2020, s. 49). Bu kapsayıcı amaç, kapsayıcı nitelikte, kent planlamasına uygun ve kent için belirlenen hedeflere hizmet edecek şekilde tasarlanmalıdır. Her halükarda aktörler arası karşılaştırmalar kentlerin öncelikli olduğu anlayışıyla yapılmalıdır. İdeal karar, kentsel bağlamda aktör kontrollü bir şekilde hangi önlemlerin alınması gerektiğini belirtir. Değişen kentsel koşulların bir sonucu olarak, yapılacak ve planlanacak eylemler daha şeffaf ve demokratik hale gelmektedir. Toplumun devlete olan güveni sağlam temellere dayanmaktadır. Bu şekilde esaslı bir barış ortamı gelişir. Bir yanda devletler, diğer yanda toplumlar, hakların gelişmesiyle yaşam alanlarını başkaları lehine dönüştürmektedir.

Kentlerdeki nüfus artışı, kültürel yapıların çeşitliliği, deneyim düzeyinin yüksek olması, hareketlilik faaliyetlerinin hızlanması, ilişkiler ağının geniş bir tabana yayılması ve ortak alan kullanımının yaygınlaşması kent kavramını ortaya çıkaran başlıca

gelişmelerdir. Bu kavram ile alakalı kentler ile ilgili tartışmalar ve sorular çoğalmaktadır. Vatandaşların yaşadıkları yerle ilgili iddiaları, mücadeleleri ve çabaları, kent haklarına ne ölçüde değer verildiğini yansıtmaktadır. Sürdürülebilir kentleşme ölçeğinde hak, kent sahiplerinin vazgeçilmez unsurları arasındadır. Bu hak, kentsel yaşamı paylaşan tüm canlılar için bir varlık olarak ifade edilmelidir.

1.1. Kent Hakkının Tarihsel Gelişimi

Kent hakları kavramı 2000'li yıllardan itibaren gündeme gelmektedir. Özellikle 2008'de yaşanan ekonomik kriz bu kavramın somut olarak ortaya çıkmasına neden olan önemli bir kriter haline gelmiştir. Temeli protestoya dayanan hareketler ise bu kavramdan yararlanmayı daha verimli hale getirmiştir (Karabulut, 2019, s.66). Aslında kent mücadelesi hareketi, kentlere hak tanınmasında önemli bir kriter olarak kabul edilmektedir. Ana tartışma konularından biri olan kent hakları, kentsel yoğunlaşmayla birlikte tartışma konusu olmaya başlamıştır. Kapitalizmin sermaye unsurunun varlığı, üretim biçimlerinin gelişmesi ve kârları artırma düşüncesi gibi temel gelişmeleri, kentlerin kendi başlarına dönüşüm sürecine girdiğinin kanıtı olduğu görülmektedir. Bu spesifik değişiklikler, kent haklarının kavramsal temelini oluşturmaktadır. Aynı zamanda, kentsel kaos ve karmaşık bir insan ilişkileri sisteminin varlığı bu durumun temelini oluşturmaktadır. Kentlerdeki ekonomik ihtiyaçların varlığına ilişkin mekân inşası, kentlerin kapitalizme yönelik mekânlar olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır. Kentsel hakların mekânsal rolünün yurttaşlardan bağımsız olarak ele alınmasının kabul edilmesi, potansiyel olarak yanlış yönlendirilmiş politikaların da gelişmesini sağlayacaktır.

Kent yaşamının değişikliği, toplumların içinde bulunduğu coğrafi mekânın doğasına bağlı olarak farklı düzeylerde gelişme göstermiştir. Kentlerin giderek yapılanan bir tüketim toplumu tarafından dönüştürülmesi, kentlerdeki sözde kamusal alanların yeniden düzenlenmesine yol açarak, gündelik hayatın toplumsal ve mekânsal geleneklerinin dönüşümlerine yol açmaktadır (Özerk ve Yüksekli, 2011, s. 87). Bu durum, kentlerde fiziksel olduğu kadar yapısal değişikliklerin de önünü açan bir süreç olarak ortaya çıkmıştır. Başlangıçta yerel mekana odaklanan bu değişim süreci aslında kolektif bağlamda değerlendirildiğinde küresel olarak adlandırılan bir sürecin başlangıcı olmaktadır. Bu sayede kentsel dönüşüm sosyal, politik, ekonomik ve hukuki açılardan

yeniden kurgulanmaktadır. Bu yapılanma, doğru unsurlar üzerinden değerlendirildiğinde, kentte mevzuat güncellemelerinin ve değişimlerin önünü açmakta, kent yönetimlerine yeni ve farklı mükellefiyetler getirmektedir.

Medeniyet kavramının mekânsal temsili olan kentler, günümüze kadar hukuk, siyaset, toplumsal sorunlar, teknoloji ve ekonomi alanlarında büyük mesafeler kat etmiştir. Özellikle modernleşme ile birlikte kentsel yapı değişim ve dönüşüme uğramaktadır. Kent algısının ihtiyaçlar doğrultusunda biçimlendiği ve kentlilerin mekânla daha dinamik bir etkileşim içinde oldukları yadsınamaz bir gerçektir.

Kentlerdeki yoğunlaşma ve genel yapının, kentsel pratiklerin ortaya çıkmasında daha belirleyici rol oynadığını görebilmekteyiz. Aslında insanlık tarihine dönüp bakarsak, insan toplumunun ihtiyaçlarına ve hareketlerine yanıt olarak her ülkenin evrimi diyebileceğimiz değişiklikleri görebiliriz. Robert Park, insanı bir sürü hayvanı olarak konumlandırarak insanlığın başlangıcına değinmekte ve insanların yalnız yaşayamayacaklarını, birey olarak ele alındığında ise bazı eksikliklerinin olduğunu ifade etmektedir (Park, 2018, s. 110). İnsanların Temel ve hayati faaliyetlerin devamını sağlamak için beceri ve yeteneklerini birleştirmek, onların mevcut hedeflerine doğru daha etkileyici bir şekilde ilerlemelerini sağlar.

Kentsel bağlamlarda hak konularını değerlendirmeden önce, bizzat insanların kendi haklarından bahsetmek gerekir. İnsan haklarını temel alan bu haklar, olması gerektiği gibi bir derecelendirme yapısına sahiptir. Bu haklar, kentsel hakların yasalaşmasından önce de vatandaşlar için belirleyici unsurları içermektedir. İnsan hakları, insanın birey ya da toplum olarak sahip olduğu belirli güvenceleri yansıtan bir kavramdır (Akkoyunlu-Ertan, 2013, s.46). Dil, din, ırk, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin herkesin korunması ve kollanması için bir çerçeve sunan bu haklar, kent için insan haklarının oluşumunun tetikleyicisidir. Özellikle insanların bulunduğu kentsel mekanlarda, insanları sorumlu tutan değerleri yansıtır ve kolektif olarak bütüne fayda sağlayan eşitlikçi ve liberal nitelikler sergiler. İnsan hakları bağlamında ele alındığında, kentsel mekanlarda meydana gelen ve oluşabilen her türlü müdahaleci faktörün karmaşık dinamikleri etkilediği söylenebilir (Metlioğlu, 2021, s. 274).

Bu haklar aynı zamanda insanların toplumdaki pek çok grup, hareket ve güce karşı daha korunaklı hale gelmesi ve güvenlik koşullarının oluşması anlamına gelmektedir. İnsan haklarının gelişmesinde demokrasinin varlığı inkar edilemez.

Demokrasi her zaman insan haklarını savunan ilkeli bir güç olmuştur. İnsan haklarına değer katan ve doğrudan demokratik bir yaşamın gelişmesine zemin hazırlayan demokrasi unsurlarının kentlerde ortaya çıkması, hem kentlere hem de kent sakinlerine en önemli ve yararlı niteliklerini kazandıracaktır. Demokrasi fikrini haklar bağlamından ayırmak neredeyse imkansızdır. Kentsel hakların varoluş gerekçesi ve kurumsallaşma nedenleri bu durumu destekler niteliktedir.

Kent hakları kavramı ile vatandaş hakları kavramları farklı anlamlara sahiptir. Ancak mekansal düzeyde değerlendirirseniz birbirinin uzantısı olarak ifade etmek yanlış olmaz. Ortak mekânları ilişkisel bir biçimde değerlendirmek, tartışmak ve 'benim' duygusunu geliştirmek, dünden bugüne kentsel dinamiklerin ve yetkilendirmelerin temelini oluşturur. “*Kent hakları ile yurttaş hakları bir mekansal ilişkiler bütünüdür. Kent hakkı, kentte yaşayan ve kente giren herkesin hakkı olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda, kentli hakları, kentte yaşayanların hakları olarak kent hakkından ayrılmaktadır*” (Akkoyunlu-Ertan, 2013, s. 58). Vatandaşların yasal dayanakları üzerinde bağlayıcı olan haklarını içeren özel bir belge yoktur. 24 Ekim 1945'te yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, özellikle vatandaşların haklarına ilişkin hakların kaynağı niteliğindedir. Temel haklar arasında eşitlik ve kardeşlik, işkenceye karşı dayanıklılık, kanun önünde eşitlik, konut dokunulmazlığı gibi hakların yanı sıra katılım, kendini ifade etme, dinlenme, ağırlanma, eğitim, sağlık ve öğretim gibi haklar da yer almaktadır. (Karasu, 2008, s.42). Bu bağlamda, kentsel hakların içeriği, kentsel mekansal planlama ve işlev açısından kural koyucu bir niteliğe sahiptir. Kent olgusunun içeriğini besleyen, yerel anlamda demokratik mekanizmaların işleyişini destekleyen, yönetim ve yürütme faaliyetlerini etkin kılan bu haklar, kentlere yönelik hakların bileşenleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle demokrasi fikrinin kentlerde ortaya çıkması ve kentsel faaliyetlerin uyum içinde devam etmesine olanak sağlamasıyla özgürlüğün öncüleri kendilerini tanımlamaya başladılar. Belki de ilk ve en önemli dayanak “kenti sahiplenmektir. Bu kavram kentle özdeşleşmeyi ifade eder ve bir kent algısı oluşturur. Kentlerde kültürel yapılanmaya olanak sağlayan niteliklere sahip bireyler kentli olarak adlandırılmaktadır (Mutlu ve Batmaz, 2013, s. 37-38). Kentliliğin bilinciyle hareket etmek ve kentin öznesi olmak insanlara kentin deneyimini sahiplenme imkanını vermektedir.

Kentlerin büyümesi, ihtiyaçları karşılamaya yönelik kolaylık unsurunun ön planda olması ve eskiye oranla hayatta kalma eğiliminin gelişmesi burayı bir çekim merkezi haline getirmektedir. Bu gelişmelerin varlığı, kentsel mekanın kullanımına ilişkin detayları gündeme getirmektedir. Özellikle vatandaşların aktif konumda olduğu ve kentsel deneyimi kendileri için yaşadıkları bir kentsel gerçeklik, baskın bir kentsel tasavvur siyaseti yaratacaktır.

Kentler, kuşkusuz, faaliyet ve gelişme bölgeleri olarak, vatandaşlar arasındaki uyumun ve belirli aşamalarda kent yapısının, kentsel mekanın karmaşık yapısının bir göstergesidir. Bu gelişmeler varlığını hissettirirse, büyük değer taşıyan kentsel haklar kavramı olayı daha geniş bir perspektiften ele alır. Bu, yaşam kalitesini iyileştirmek için daha analitik bir yaklaşım ve daha “kentsel” bir odak oluşturmada yadsınamaz bir kriterdir. Aslında bir "kent" temel özelliklerinden biri de "yerel alan"dır. Bu nedenle kentler, kamu yararlarının toplanması ve korunması için gerekli toplumsal ve siyasal bilinçlenme yerleri olmuş ve olmaya devam etmektedir (Mutlu ve Batmaz, 2013, s. 72).

Kent hakları, tüm kent sakinlerinin içinde yaşadıkları kentsel mekânla ilgili haklarına dayanmaktadır. Bu, kent için alınan kararlarda öncü bir role sahip olmayı gerektirmektedir.

1.1.1. Lefebvre'nin Kent Hakkı Tutumu

Henry Lefebvre kent hakları kavramının şekillendiğini ve yaşadığımız dünyada hala etkisini sürdürdüğünü ortaya koymuştur. “Kent Hakkı”, “Kentsel Devrim” ve “Mekânın Üretimi” başlıklı çalışmalarında özellikle bu kavram üzerinde yoğunlaşmıştır. Günümüz dünyasında bu kavram, kentsel oluşumun gelişme ve ilerleme sürecinde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Lefebvre, kentleşmeyi sermaye unsuruyla ilişkili olarak belirli bir temele oturtmuştur. Sürekli değişen ve yenilenen kentler, rekabet ortamlarının doğduğu ve geliştiği yerlerdir. Açıkça ifade etmek gerekirse, kentler, işlevlerine ve yüzeylerinin genişliğine göre farklı üretim biçimlerinin var olduğu mekanlar olarak tanımlanabilir. “*Şehir ve kentsel gerçeklik kullanım değerine bağlıdır. Mücadele değeri ve sanayileşme yoluyla metanın genelleşmesi ise kullanım değerini yok etme eğilimindedir*”(Lefebvre, 2018, s. 25). Kentsel sorunlar kapitalist toplumların her zaman merkezinde yer almış ve günümüzün gelişmiş toplumlarında da merkezinde olmaya devam etmektedir. Kentleşme çabalarının yaşayabilirliği, kentlerin

sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda yaşadığı değişim ve yenilikleri de beraberinde getirmektedir. Kentsel çevre artık sermayenin yönlenmeye başladığı yerler olarak tarihsel arenada kendini göstermeye başlamıştır. Kentlerdeki hararetli rekabet ortamı kapitalizmi körüklemektedir. Kapitalizmin gelişimi aynı zamanda sosyal sınıfların varlığını da yaratır. Kentsel çevrede sosyal sınıfların varlığı bize kent deneyimini yaşatır. Toplumsal tabakalaşmanın ortaya çıkması, kent sakinlerinin belirli özelliklere ve belirli statülere göre farklılaşmasını veya bir arada yaşamasını mümkün kılmaktadır. Bu durumu ortaçağ feodal sisteminin yapısından günümüzün modern sınıf tabakalaşmasına kadar görmekteyiz.

Kentte çok boyutlu bir ilişkiler ağı kendini göstermektedir. Lefebvre'e göre kent, amaçların, arzuların ve ihtiyaçların çözümlenmesi gibi uygun hareketlerin gerçekleştiği yerdir. Mekansal gerçekliği manevi ve toplumsal olanın buluşmasında bulunabilmektedir. Bunlar nicelikten (mekânlar, nesnelere, ürünler) kaynaklanan özelliklerdir (Lefebvre, 2018, s. 100). Sosyolojik bir olgu olarak kültürel ve sosyal grupların oluşumu, paylaşma pratiği ve geniş çaplı iletişim hareketleri bu büyüklüklerin inşasında etkili olmaktadır.

Lefebvre, Kent hakkını üstün bir hak olarak nitelendirmektedir. *Yapıt hakkı, katılım ve sahiplenme hakkı da kent hakkının içinde bulunan önemli haklardandır*” (Lefebvre, 2018, s.152). Herkes için geçerli olan haklar arasında ilk sırada yer alan özgürlük, kent haklarının temel konularından biridir. Kentliler, kentin kendilerine sunduğu olanaklardan ve gelişmelerden başkalarının özgürlüklerini ihlal etmeden diledikleri gibi yararlanabilmektedirler. Kentlerde topluca yaşayan insanlar bir araya geldiklerinde sosyal uyumu ifade ederler. Bu bütünlük içinde yaşayan her birey, yalnızca kent için değerlidir. Söz konusu birey, grup yapısının birincil kaynağıdır.

Geçmişten günümüze var olan kentler, insanlar için doğal yaşam alanları olmaya devam etmektedir. İnsanlar doğal yaşamlarında hayatta kalabilmek için belirli koruyucu yapılar inşa ederler. Bu yapılara fiziksel açıdan bakıldığında kentsel oluşumu tamamlamaktadır. Kentlerde yoğunlaşmanın artması yerleşim faktörü sürecini de değiştirmiştir. Kent dışına taşınmak işverenler tarafından tercih edilen bir şey değildir. Bu durum sanayinin kent merkezine taşınmasıyla ilgili bir durumdur (Lefebvre, 2018, 27). Mekânın akılcı bir şekilde üretime dönüşmesi, kentlerde sanayi oluşumunu destekler. Hammadde ve arazi kullanımı, altyapı ve işçilerin varlığı gibi endüstrinin

temel faktörleri, kent merkezi tüketim olgusunu değiştirmektedir. Artan tüketim, sanayinin şehir içi ve şehir dışı dağılımını etkilemektedir. Sanayi tesisleri belli bölgelerde yoğunlaşmakta ve belli bölgelerde pek gelişmeyebilmektedir. Bu değişiklikler, endüstriyel faaliyetlerin kent içindeki konumundan davranış hareketliliğine kadar uzanan düzenlemeleri içermektedir. Kamu hizmetlerinin gelişimi ve dağılımı kentsel gerçekler açısından ele alındığında, zaman içinde kentler için olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Lefebvre, tarihsel bağlamda bakıldığında kentsel gerçeklik ile endüstriyel gerçeklik arasında bir çarpışma olduğunu söyleyerek bu durumu ifade etmektedir (Lefebvre, 2018, s. 28). Gelişimin varlığıyla birlikte endüstri, coğrafyalara yayılmaktadır. Ekonomik temelli neoliberal politikaların gelişmesiyle bağlantılı olarak kentlerin büyüklüğündeki değişiklikler, siyasi, sosyal ve ekonomik yapıların aktif olarak düzenlenmesini gerektirir. Bu politikalar kente karşı değil, kente göre formüle edilmelidir. Küreselleşen bir sermaye ile kentsel mekanın dönüşümü dengelenmelidir.

Sanayi ve kent arasındaki ilişki kente bağlı olacak mı? Lefebvre bu sorunu ayrıntılı olarak detaylandırmaktadır. Kentsel gerçeklikle ortadan kaldırılan ve kesintiye uğrayan kentler, biçimsel olmayan kentlerle ilişkilendirilecektir (Lefebvre, 2019, s.19). Endüstri, bazı unsurlar kısmında kentlerde özellikler oluşturmuştur. Kentler, üretim faaliyetlerinin oluşumu ve dağıtımına hizmet vermektedir. Kentlerde parasal unsurlar, satıcı faaliyetleri ve sermaye hareketleri yaşanmaktadır. Kentlerin kapitalizm adına mevcut fırsatları tüketmesi olumsuz gelişme sağlamıştır. Aşırı yayılma faaliyetlerine katılan kapitalist faktörler kentin ruhuna nüfuz edecek ve azda olsa kopmaya neden olacaktır. Kentlerin dokularının parçalanmaya başlanmasıyla birlikte “kent gerçeğini” tehdit altına alabilecektir.

Kent haklarının şekillenmesinde önemli rol oynayan kent stratejisi, mevcut stratejileri ve elde edilen bilgileri dikkate almalıdır. Kentlerin haklarının şekillenmesinde önemli bir rol oynayan kentsel stratejiler, mevcut stratejileri ve öğrenilen dersleri dikkate almalıdır. Yenilikçi inisiyatif alabilen grup ve sınıf gibi oluşumların kentsel sorunların çözümünde etkin bir faktör olduğu ve kentsel olguların “yapıt” niteliğine ulaşabildiği durumlar vardır. Lefebvre'ye göre işçi sınıfı bu sınıfların başında gelmektedir (Lefebvre, 2018, s. 129-130). Sınıf kalitesinin temeli olan işçi sınıfı, kentsel gerçeklere karşıt bir atmosfer sunan ve çözüm getiren özelliklere sahiptir.

Gelişen toplumsal gerçeklikler bağlamında, toplumun ideolojilerinin, davranışlarının ve yeniliklerinin aynası olarak önemli bir konuma sahip olan sınıflar, kentlerde mevcut kapasitelerini korumaktadırlar.

Lefebvre'e göre kent hakları kavramsal düzeyde felsefidir ve geleceğin kentlerini şekillendirmedeki ütopya yansımasına dayanmaktadır (Baysal, 2011, s.39). 20. yüzyıla kadar Helenistik dönemde öğrenilen başlıca örneklerden hareketle ideal bir toplumsal yapı olarak kentlerde ütopyaların oluştuğu söylenebilir (Ertan, 2019, s. 93). Toplumsal pratikteki kentsel işlevler, pek çok farklı açıdan normatif olarak kavramsallaştırılabilir. Bu kavramsallaştırmada zamanın şartları ve uygulama alanları etkilidir. Kentin havasını soluyanların ve bu kavramın bir parçası olanların, getirdiği güzellikten, yaşattığı acılara kadar hepsinin kentte bir payı bulunmaktadır. Bu, farklı ideolojilerin ve olanakların kent içindeki ekonomik, politik ve sosyal kentsel çevreyi yönetme biçimine yansımaktadır.

Lefebvre kentsel stratejinin ilkelerine de değinmektedir. Ona göre bu esaslar üç madde de özetlenmiştir.

“Kent sorunsalı siyasal yaşamı ön plana çıkararak bu yaşam şekline dâhil olmalıdır. Birinci maddesi özyönetim genelleşmesi olacak bir program hazırlanmalıdır. Bu kentsel özyönetimi sanayinin özyönetimiyle birlikte düşünmek gerekir. Kent hakkı tanınmalı, yani merkezden ve merkezin hareketinden dışlanmama hakkı tanınmalıdır”(Lefebvre, 2020, s. 17). Kentler, bir dizi uygar gelişmenin öncüsü olarak kurulmuştur. Siyasi hayatın varlığı bu medeniyet indeksinde ön plandadır. Kentlerin sınırlarının genişlemesi yoluyla büyümesi, siyasi ve sosyal yapılarını şekillendirmektedir. Lefebvre'e göre, merkezden ayrılmadan yerel düzeyde daha fazla karar almak ve uygulamak ve yönetimi daha kişisel (kentsel) hale getirmek amacıyla özerkliğe odaklanılmalıdır. Bu durum, kentler için belirli bir şeffaflık ve hesap verebilirlik düzeyi sağlayabilir. Ancak bu kavram her durumda uygulamaya konulamaz. Ülkeler uygun koşullar yaratırsa ve belirli yasallıklar da dahil olmak üzere düzenlemeler formüle ederse kullanım standartlarına ulaşılabilir.

1.1.2. Lefebvre'den Sonra Kent Hakkı

Kent haklarının günümüzde literatürdeki konumu oldukça geniş olmakla birlikte, kent hakları denilince Lefebvre'den sonra akla gelen ilk isimlerden biri olarak David

Harvey'i telaffuz etmek uygun olacaktır. Eleştirel Kent Kuramının temsilcileri arasında yer aldığından Harvey'e değinmek yerinde olacaktır. Harvey gibi kent sosyolojisinin önemli kuramcılarında biri olan Manuel Castells'e, Kent Bilimci De Souza'ya ve Kentlerin sadece maddi alanlar olmadığını savunan Purcell'e de değinmek yerinde olacaktır.

1.1.2.1. David Harvey ve Kent Hakkı

Kentleşmenin gelişmesi, mekânın dönüşmesi ve ekonomik faaliyetlerin hız kazanması kentleri belirli değişim süreçlerine sürüklemiştir. Kentlerin denetimi ve deneyimi, kent hakkının öne çıkarılmasında gerekli bir unsur olarak görünmektedir. Sosyal alanla ilişkiler ağının gelişmesi ve kendine özgü karar alma mekanizmalarının oluşturulması, kentte yaşam belirtilerinin ortaya çıkmasını sağlar. Kendilerini ekonomik faaliyetlerin hedefi olarak gören çeşitli kentsel çalışmalar ve politikalar, kentlerde yeniden yapılanma ile karşı karşıya kalmıştır. Ortak düzen kavramlarının ortaya çıkışı, hukuki ve ekonomik oluşumlar kent haklarının doğduğu temellerdir ve bu temeller zamanla ivme kazanmıştır.

Kent hakkını David Harvey şu şekilde tanımlar;

“Kentin barındırdığı kaynaklara bireysel veya kolektif erişim hakkından çok daha öte bir şeydir: kenti gönlümüze göre değiştirme ve yeniden icat etme hakkıdır bu. Dahası, bireysel değil kolektif bir haktır, çünkü kenti yeniden icat etmek kaçınılmaz olarak kentleşme süreci üzerinde kolektif bir gücün uygulanmasına bağlıdır.”(Harvey, 2015, s.45).

Kentlerde yaşayan insanların, kentlerin sunduğu olanak ve standartlardan yola çıkarak kendi tarzlarını şekillendirmeleri, kent haklarının vazgeçilmez bir ön koşuldur. Çünkü kentin değişmesi şehrin vatandaşlarına yansımaktadır. Bu değişiklik olumlu algılanırsa vatandaşlar için olumlu sonuçlar doğuracaktır. Bu da kentte asayiş ve düzen açısından süreklilik sağlamaktadır. Kentsel yapıların günlük işlevlerini yerine getirebilmesi için toplumun üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir. Bireysel bağlamlarda görevler yeterli olmadığında, birlik oluşturmak ve mevcut olana alternatif bir yol açmak, yenilikçi büyümeyi tetikleyecektir. Oldukça geniş sayabileceğimiz bu tanım, yine Harvey tarafından belli eksenlerde farklı bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Harvey'e göre kent hakları, yapılış şekliyle dar bir alana

hapsedilmiş küçük bir ekonomi politiğın istek ve ihtiyaçları tarafından şekillendirilmektedir (Harvey, 2015, s. 68). Bu durum kentlerde demokratik gelişmenin sıkıntılı süreçlerine neden olmaktadır. Kent haklarının belirli çıkar grupları veya sınıflar tarafından kullanılması kent işlerinde belirli krizlere neden olabilir. Örneğın belirli gelir gruplarının ön planda olması ya da kapitalist kentleşme hareketlerinin giderek artması ve kentlilerde ayrılıkçı tutumlar yaratması bu durumu desteklemektedir. Artan özelleştirme, zengin-fakir kutuplaşması, istihdam hakkının ihlal edilmesi, dışlanma biçimleri, yoksulluğun yaygınlaşması, artan güvenlik sorunları, yeni kent arayışlarının gündeme gelmesi gibi birçok süreç yeni kentlerin keşfedilmesini zorlaştırır hale gelmiştir (Baysal, 2011, s. 38). Mevcut kent otoriteleri, ancak her sınıftan vatandaşın haklarını koruyarak kentlerdeki hakimiyetlerini koruyabilirler. Şartlar sağlandığı sürece vatandaşların talepleri doğal olarak gelişecektir.

Artı sermayenin tahsisinde kentleşme çok önemli bir rol oynamaktadır. Ancak kentleşme, yalnızca kent sakinlerini tüm haklarından mahrum etmekle kalmaz, aynı zamanda yaratıcı yıkım pahasına da gelir. Bu durum da isyanlara yol açmaktadır (Harvey, 2013: 66). Yoksun kentli kitleler, 1871 Paris Komünü'nde olduğu gibi, kenti geri almak için ayaklanmışlardır.

Kent hakkı mücadelesi, sürekli olarak başkalarının ürettiği yaşamı sömüren ve ondan çıkar sağlayan sermayenin gücüne yöneliktir. Harvey, sorunun temelinde mülkiyet haklarının özelleştirilmesini görmektedir. Mülkiyet hakkı sahipleri, yalnızca başkalarının emeğine değil, ürettikleri kolektif ürünlere de el koymaktadırlar (Harvey, 2013: 141). Kapitalist kentleşmeye yaratıcı yıkım eşlik etmektedir. Bu yıkımı önlemek için artık üretim ve dağıtım herkese açık olmalıdır (Harvey, 2013: 142-143).

“Kent hakkı bireysel bir hak değil, belli bir odağı olan kolektif bir haktır. Sadece inşaat işçilerini değil gündelik yaşamın yeniden üretimini sağlayan herkesi kapsar: bakım hizmeti verenler ve öğretmenler, kanalizasyon ve metro işçileri, su ve elektrik tesisatçıları, inşaat iskelesi kuranlar ve vinç operatörleri, hastane çalışanları, kamyon, otobüs ve taksi şoförleri, lokantalarda ve eğlence sektöründe çalışanlar, banka memurları ve belediye yetkilileri”(Harvey, 2015, s. 198). Kentsel mekanı şekillendiren temel özellik, toplumun her bireyinin bütüncül bir anlayışla etkileşim içinde olması ve dinamikler oluşturmasıdır. Bireyler, çalışma hayatında aktif rol oynasınlar veya oynamasınlar,

yaşadıkları alanları en verimlisinden en darına kadar değiştirme ve dönüştürme hakkına sahiptir.

1.1.2.2. Manuel Castells ve Kent Hakkı

Bilgi ve teknolojinin dünya çapında yaygınlaşması kentlerde birçok yeniliği de beraberinde getirmiştir. Bu kavramların artan kullanımı kentsel mekanların gelişmişlik düzeyine bağlıdır. Toplumlarda zenginlik, teknoloji ve güç ağlarının neden olduğu küreselleşme ve bilişim, dünyamızı değiştirmektedir. Üretken kapasitemizi, kültürel yaratıcılığımızı ve iletişim potansiyelimizi geliştirir. Ayrıca toplumu çözer (Castells, 2006, s. 99-100). Kentsel dönüşümün dinamik bir süreç olduğu doğrudur. Üretim yapılarındaki fiziksel ve yapısal değişimlerin, değer katmalarının ve farklılıkların mekansal yansımaları somut olarak ortaya çıkar. Özellikle küreselleşmenin kent kültürü üzerindeki olası etkileri ekonomik ve teknolojik yeniliklere dayanmaktadır. Aslında kent kültürü, ağ toplumunun oluşumuna zemin hazırlayan bir yapıdır.

Bu gelişmelerin varlığı kentin dönüşümünün başlangıcıdır. Bazı düzenlemelerin hem kent yönetimlerine hem de vatandaşlara sunulması kaçınılmazdır. Gerçekten de, kentleşme sürecinin ön saflarında, sivil haklar taleplerini aşamalı olarak karşılayan kentsel politikaların düzenlenmesi yer almaktadır. Bu tür koşulların varlığı, Manuel Castells'in betimlediği ölçüde, toplumsal ve siyasal dinamikler açısından tartışılan kentsel sorunları oluşturmaktadır. Kentin sorunları küçük alanlarla sınırlı değildir. Sadece seçim süreçleri ve denetim mekanizmaları gibi olaylar etkili olmamıştır. Toplumsal örgütlenmeler ideolojik oluşum düzeyinde yaygındır ve gündelik hayatın bir uzantısıdır (Castells, 2017, s. 15). Kentsel sorunların çözümüne ve geliştirilmesine yönelik örgütlenme hareketlerinde giderek bir artış olduğu görülmektedir. Hızla gelişen kentlerin etkisi ve rekabetçi bir ortamın varlığı, belirli kaynaklara erişim sorunları yaratmaktadır. Bu süreci anlayarak ve deneyimleyerek, kaynakları kent ölçeğinde verimli bir şekilde koruyabiliriz. Castells'e göre "*Genel sosyal teorisinin parçası olmayan bir mekân teorisi olanaklı değildir*" (Bıçkı, 2006, s. 120). Mekânsal içeriğin unsurları olan toplumsal yapılar temel özelliklere sahiptir. İnsan meskeni ve çevresindeki yaşam olarak tanımlanan fiziksel mekan, her koşulda herkes için geçerlidir. Yapılar arası uyum arttıkça bütünlük sağlanır. Aksi halde uyumun bozulması toplumun çöküşüne yol açacaktır.

Castells, kentsel meselelere kapitalist gelişmenin ekseni olarak yaklaşan Marksist teorinin izinden gitmektedir. Sermayenin ve üretim faktörlerinin yoğun hareketi nedeniyle toplumsallaşan tüketim araçlarının üretimi ve dağıtımının kapitalist oluşumda çelişkili olduğunu savunur (Castells, 2017, s. 18). Bu gelişmeler sonucunda kamusal alanlara ağırlık verilmiştir. Bu çelişki özellikle ekonomi, sağlık, kültür, eğitim, ulaşım, barınma gibi kentlerin oluşumunu etkileyen alanlarda daha belirgindir. Değişim sürecinden geçerken kent merkezinde yer alan insanlar arasında belirli güç ilişkileri gelişir. Kamu eyleminin ve toplumsal hareketlerin varlığı kentsel bir sorun haline gelir. Daha da gelişir ve etkisi kentsel düzeni derinden sarsar.

Kent planlama kavramı da bu bağlamda üzerinde durulması gereken hususlardandır. Kentsel toplumsal yapılanma sürecinde kentsel planlama düzenleme işleviyle karşımıza çıkmaktadır. Vatandaşların çağrı ve eylemlerinin uygulanmasında planlama etkileri aranır. Castells'e göre, planlama tüm kentsel sorunları etkilemez. Onu bir araç olarak kullanarak kente rehberlik eder (Castells, 2017, s. 111). Planlama faaliyetleri, belirli teknik unsurları ve sosyal süreçlerin anlaşılmasına yönelik çözümleri içerir. Önemli olan bunu kentte hayata geçirilmeli ki insanlar daha huzurlu ve müreffeh bir aşamada olsun. Klasik kent planlamasında bu uygulama nedeniyle etüd ve araştırma aşamaları, fiili planlama ve planların uygulanması yer alır (Keleş, 2021, s.156). Kentler üzerindeki olası olumsuz etkileri önlemek için bu çalışmaların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu gelişme sağlanırsa kentsel çevreye müdahale minimum düzeyde olacaktır. Bu da vatandaşların haklarını daha etkin kullanmalarının önünü açacaktır. Kent planlamasının politik rolü, yönetici sınıfın çıkarlarının korunmasına ve bu sınıflar üzerindeki müdahale ve protesto baskısının sonuçlarına bağlıdır. Arabuluculuk ve uzlaşma bağlamında yönlendirmenin nasıl gerçekleştiği yaklaşımını kabul etmek politik olarak belirleyicidir (Castells, 2017, s.142). İnsan davranışlarının tutarlılığı ve kente uyum düzeyinin yüksek olması için kentteki iktidar olgusu ve yurttaş iradesinin bu kavramlara göre hareket etmesi gerekmektedir. Kentlerde hakların korunması ve şikayetlerin önlenmesi uzlaşma çabalarının bir uzantısı olarak ortaya çıkan unsurlardır.

1.1.2.3. De Souza ve Kent Hakkı

Kent araştırmacısı De Souza, kent haklarının dar anlamlarda incelenmesini eleştirmiştir. De Souza'ya göre insan standartları, evre koruma politikaları, katılımcı demokratik politikalar ve sivil toplum kuruluşlarının varlığı, kentlerin haklarının gerçekleşmesi için yeterli değildir (Yücel ve Aksmer, 2011: 122). De Souza, kentler üzerindeki hakların, sadece bir slogan haline gelmesin diye, kentsel sosyal hareketlerin kendileri tarafından yaratıcı taktik ve stratejiler dikte etmesi gerektiğini savunmaktadır. Önerilen Taktik ve stratejiler değişen koşullara göre güncellenmeli ve kendini yenilemelidir (De Souza, 2011: 188).

De Souza, kentlerin kentsel kaynaklara erişim haklarının azaltılmasına karşı çıkmaktadır. De Souza, kent haklarının temsili demokrasiden geçmediğini belirtirken, bu özyönetim görüşü konusunda Lefebvre ile aynı fikirdedir. Lefebvre'e göre, kentlere ilişkin haklar, mevcut sistemin kısmi kazanımlarının ötesinde, uluslara ve uluslara karşı yönlendirilmelidir. De Souza ise kentsel hak mücadelelerinin var olan düzenini kökten değiştirme ve dönüştürme potansiyeline vurgu yapmaktadır (De Souza, 2011: 193).

1.1.2.4. Mark Purcell ve Kent Hakkı

Mark Purcell, Lefebvre'in kent hakları fikri için; Kapitalizmin toplumsal koşullarını, kentlerin mekânsal yapısını ve liberal demokrasi anlayışlarını sorgulandığı söylemektedir. Kentlere bütüncül bakılması gerektiğini savunan Purcell'e göre kent sadece fiziksel bir alan değildir aksine bunun fazlasıdır. Kentsel toplumsal ilişkiler, kentsel toplumsal yaşamı da belirlemektedir. Purcell'e göre kent hakları neoliberal düzene muhalefeti temsil ederken, katılımcı demokrasiyi de içermelidir. Purcell kent hakkını şöyle tanımlamaktadır; *“Yaşayanların/yerleşik olanların kentsel alanın üretiminde merkezi rol oynadığı talepler bütünü”* (Purcell, 2002: 103).

Purcell, vatandaşlık ve meşrutiyet temelinde kentsel haklar kavramını tartışır. Purcell, ulusal vatandaşlık kavramına alternatif olarak kent vatandaşlığı kavramını ortaya atmıştır. Kent vatandaşlığı kavramı, kent demokrasisi ve kent yönetimi için kritik öneme sahiptir (Purcell, 2002: 106). Kent demokrasisinin daha da gelişmesi, kent sakinlerinin kent yönetimine ve karar alma süreçlerine aktif katılımını gerektirir.

1.2. KENT HAKKI BOYUTUNDA YAŞANAN ULUSLARARASI GELİŞMELER

Kentin ve yurttaş haklarının fikri temeli 1871 Paris Komünü'ne kadar uzanır. Fransız kent plancısı Lefebvre'nin 1968'de yazdığı "Kent Hakkı" adlı eserinde, bireylerin kent ve çevre üzerinde çeşitli haklara sahip olduğunu söylemektedir. Kent hakkı, çevre hakkının içinde yer almaktadır. Çevre hakkı yani sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı sağlanmadan kent hakkı yaklaşımı hayata geçemez. Birleşmiş Milletler de bu görüşten etkilenmiş ve çevre haklarını ilk olarak Haziran 1972'de Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler Dünya Çevre Konferansı'nda uluslararası gündeme taşımıştır. Çevre hakları açısından, kent haklarına ilişkin çeşitli uluslararası gelişmeler olmuştur. Örneğin 1976 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (HABİTAT) düzenlenmiştir (Ertan, 1997: 42-43).

1.2.1. Birleşmiş Milletler Habitat Konferansları

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (HABİTAT I), Dünya Çevre Konferansı'ndan yaklaşık dört yıl sonra, 1976'da Kanada'nın Vancouver kentinde düzenlendi. HABİTAT I konferansı temel olarak iki hedefe odaklandı: konut sektörünü geliştirmek ve ülke genelinde konut koşullarını iyileştirmek için işbirliği yapmak. Toplantıda ayrıca Vancouver Eylem Planı da hazırlandı. Eylem planının üç aşaması vardır. İlk aşama, küresel ekonomik ve sosyal durumdur. Aşama 2, Gündem 21 ve insan yerleşimidir. Son aşama, 2000 Yılı Dünya Konut Stratejisi'dir. Konferansta, insanların daha sağlıklı bir yapıya sahip olmaları için yerleşim planlamalarının her aşamasında halkın katılımının zorunlu hale getirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Konferans ayrıca habitat politikalarının geliştirilmesi için sosyal, idari ve teknik araçların geliştirilmesinin önemini vurgulamıştır (Habitat I, 25 Ekim 2017).

3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul'da Birleşmiş Milletler II. İnsan Yerleşimleri Konferansı (HABİTAT II) düzenlendi. Konferansın odak noktası, kentleşen dünyada uygun fiyatlı konut ve sürdürülebilir insan yerleşimleridir (Geray, 1996: 8-9). Konferanslar arası karşılaştırma yapıldığında HABİTAT I konferansında barınma ve yerleşime ilişkin politikalarda devletin yol gösterici faktör olduğu görülebilir. Ancak HABİTAT II'de sivil toplum vurgusu istatistiksel anlayışı geri plana

itmiştir. HABITAT II konferansında farklı bakış açıları ele alınmış ve aktif katılıma odaklanılıp teşvik edilmiştir (Gönüllü, 2014: 41).

Birleşmiş Milletler kararına göre her 20 yılda bir düzenlenen HABITAT konferanslarının ilki 1976 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde, ikincisi ise 1996 yılında İstanbul'da yapılmıştır. Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma Konferansı (HABITAT III), bölgesel ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve akademi ile 17-20 Ekim 2016 tarihlerinde Ekvador'un Quito kentinde düzenlendi. Her HABITAT konferansı, bir önceki konferansta belirlenen hedeflere ne ölçüde ulaşıldığını değerlendirir ve yeni bir kent planının oluşturulması için zemin hazırlanır.

25 Eylül 2015 tarihinde Birleşmiş Milletler'in ev sahipliğinde düzenlenen Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde önümüzdeki 15 yılın odak noktası olacak 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri olarak 17 konu açıklandı. HABITAT III konferansının amacı, kentleri ve bölgeleri daha kapsayıcı, daha güvenli, daha esnek ve daha sürdürülebilir yerler haline getirmektir. Konferans, kentlerin sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında önemli bir rol oynadığını kabul etmiştir. Barınma, altyapı, temel hizmetler ve istihdama ilişkin sorunların ancak sürdürülebilir kentsel gelişme hedefine ulaşıldığında aşılabileceği savunulmaktadır. HABITAT III konferansı ile birlikte Quito'nun uygulanması için bir plan hazırlanmıştır. Quito Uygulama Planı'nda yukarı yönde hazırlanan eylem planlarının beklenen başarıyı sağlayamadığı görülmüştür. Zamanın ve projelerin geçmesine rağmen, kentsel eşitsizlik ve çatışma büyümeye devam etmektedir. Plan, kentsel kaynaklara eşit erişimin, kentsel eşitliği sağlamak ve yoksulluğu ortadan kaldırmak için kritik öneme sahip olduğunu belirtmişlerdir. Başta yerel yönetimler olmak üzere tüm sektörlerin kentsel kaynaklara ulaşabilmesi için çeşitli mali ve sosyal destekler sağlanmalıdır. Plan, sürdürülebilir kalkınma ile kentsel zenginliğin artacağını ve sosyal fırsatların yaratılacağını belirtmektedir. Quito Uygulama Planının amacı, belediyenin katılımını arttırmak ve çeşitli teknik yardımlar sağlamaktır. Toplumun tüm kesimleri (göçmenler, yaşlılar, kadınlar, erkekler, çocuklar) da kentsel karar almada belirleyici rol oynayacaktır. HABITAT III konferansının ana konuları; Kentsel eşitlik ve yoksulluğun azaltılması, Sürdürülebilir ve kapsayıcı kentsel refah, Herkes için fırsat, Yeşil ve dirençli kentler, İnsan yerleşiminin teşvik edilmesi, Sosyal uyum ve eşitlik, Yaşanabilir Kentler, Kent

Ekonomisi ve Mekansal Kalkınma olarak gündemdeki yerini almıştır (Habitat III, 15 Kasım 2017).

1.2.2. Avrupa Kentsel Şartı

Avrupa Kent Şartı, 1980 ve 1982 yılları arasında kıta Avrupa'sında gelişen kentsel dönüşümün kentsel alanlar üzerindeki etkisine atıfta bulunmaktadır. Beyannamede, ideal bir kent için kent hakkının öneminden ve sağlıklı kent yaşamı hakkının güvence altına alınmasının kentlilere sağlayacağı olumlu katkıdan bahsedilmektedir (Balkır, 2010: 354-355).

Avrupa Kent Şartı temelde 20 maddeden oluşan bir beyanname iken, 13. Maddesi şartlı bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa şehirlerinde yaşayan kent sakinleri çeşitli haklara sahiptir. Bunlar; sağlık, güvenlik, kirlenmemiş ve sağlıklı çevre, istihdam, sirkülasyon, spor, barınma, rekreasyon, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, kaliteli yapı ve fiziksel çevre, doğal zenginlik ve kaynaklar, finansal yapılar, fonksiyonel uyum, kültür, Kültürler arası uyum, mülk ve hizmetler, kişisel bütünlük ve kentler arası işbirliğidir. Avrupa Kentleri Şartı'nın ana ilkelerinin başlıkları arasında *“Ulaşım ve dolaşım, kentin fiziki yapısı, tarihi kentsel yapıların mirası, kentsel çevre ve doğa, barınma, kentsel güvenliğin sağlanması ve suçun önlenmesi, engelliler ve sosyoekonomik engelliler, boş zamanları değerlendirme, Kent Sağlığı, Kent Yönetimi, Halkın Katılımı ve Kent Planlaması”* yer verilmektedir (Gönüllü, 2014: 43).

Avrupa Kent Şartı'nda katılım hakkı vurgulanmaktadır. Kentsel hakların korunmasında önemli bir sorumluluğun yerel yönetimlere yüklendiği, hakların korunmasında ırk, cinsiyet, milliyet ve siyasi ayırım gözetmeksizin bireylere eşit koşullar sağlanması gerekliliğinin de altı çizilmektedir. Yerel demokrasi, Avrupa Kent Şartı'nda en çok üzerinde durulan konulardan biridir. Kentsel gelişme, özerklik ve mali bağımsızlık ile halkın doğrudan katılımını gerektirmektedir (Pektaş ve Akın, 2010: 31-32).

Avrupa Kent Şartı'nın temel kaygısı, ideal kentin ilkelerini ortaya çıkarmaktır. Bildirgenin önemli bir özelliği, *"vatandaşların toplumun geleceği ile ilgili tüm kararlarda kendilerine danışılma hakkına sahip oldukları"* ifadesidir. Özünde, Avrupa Kent Şartı, kentsel yönetimin karar verme ve uygulanmasına vatandaşların katılımını

içerir. Vatandaşlar kendi kaderlerine ve yaşadıkları kentin geleceğine karar verme hakkına sahip olmalıdırlar.

Birçok uluslararası metinden farklı olarak, Avrupa Kent Şartı hükümetlerden ziyade yerel yönetimlerin imzasına açıktır. Ayrıca, Avrupa Kent Şartı'nın temel amacı sosyal gelişmeyi ve halkın katılımını teşvik etmektir. Avrupa Kent Şartı'nda, işbirliği ve dayanışmanın kent yaşamına olumlu katkılarından birkaç kez bahsedilmektedir. Karar verme sürecinin çevreden merkeze taşınmasının kent yönetimini daha demokratik hale getireceği belirtilmiştir (Yener ve Arapkirlioğlu, 2003: 6-7).

Avrupa Konseyi, Avrupa Kentsel Şartı II'yi (Yeni Şehircilik Bildirgesi) 27-29 Mayıs 2008 tarihlerinde kabul etmiştir. Avrupa Kentsel Şartı II'nin yürürlükten kaldırılması nedeniyle; küreselleşmenin Avrupa kentleri üzerindeki etkisine, kentlerde artan eşitsizliğe, kirliliğe ve göçe işaret edebiliriz. Avrupa Kentsel Şartı II'de, toplumun dışlanmış kesimleri de dahil olmak üzere tüm insanlar kentsel hizmetlerden pay almaktadır (Güler, 2012: 65-66).

Avrupa Kent Şartı II, neoliberal ideolojinin gerektirdiği idari ve siyasi alandaki değişimlerin kentsel mekana uyarlanması olarak anlaşılabilir. “*Kamu politikasında etik yönetim, sürdürülebilir kalkınma*” gibi talepler doğası gereği yeni liberal ulusal modelin pratiğine benzemektedir (Gönüllü, 2014: 64).

Katılımcı demokrasi ve çoğulculuk Avrupa Kentsel Şartı II'de özellikle vurgulanmaktadır. Katılımcı demokrasiye geçiş için halk meclislerinin ve yurttaşların doğrudan katılımını sağlayan her türlü düzenlemenin desteklenmesi gerekmektedir. Göçmenler yerel belediye meclisi için oy kullanma ve aday olma hakkına sahip olmalıdır. Avrupa Kent Şartı II'nin temel amacı, Avrupa yerel yönetimlerini sürdürülebilir kentler inşa etmeye mecbur etmektir (Gönüllü, 2014: 44). Avrupa Kent Şartı II'de kent hakkı anlayışına dayalı olarak kentlerin kentte yaşayanlar için yaratıldığı vurgulanırken değerlerin kente ait olduğundan da bahsedilir. Manifestoda, kent yaşamına temsili demokrasi yerine katılımcı ve çoğulcu demokrasinin hakim olması gerektiği söylenmiştir. Ayrıca kentin geleceğine ilişkin kararların halka danışılmadan alınamayacağı da açıkça belirtilmektedir (Yener ve Arapkirlioğlu, 2003: 7-8).

1.2.3. Dünya Sosyal Formu

2000 yılı ile birlikte kent hakkı kavramı çağımızın olumsuz koşullarına rağmen genişlemiş ve yaygınlaşmıştır. Bu popülerlik, 2001 yılında Birleşmiş Milletler öncülüğünde düzenlenen ilk Dünya Sosyal Forumu'na yansımıştır. İlk Dünya Sosyal Forumu'nda kentsel sürdürülebilirliği, sosyal adaleti ve adil kullanımı sağlamayı amaçlanmıştır. Bu öncü adımın ardından II. Dünya Sosyal Forumu gerçekleştirildi. II. Dünya Sosyal Forumu'nda özellikle Brezilya'nın da dahil olduğu birçok katılımcının fikir ve önerileri dikkate alınmıştır. Forum toplantısı sonucunda 2005 yılında kabul edilen Dünya Kent Hakları Şartı'nın taslağı hazırlanmıştır (Baysal, 2011: 370).

2000'li yıllardaki uluslararası gelişmeleri, 2004 yılında Quito'daki Amerikan Sosyal Forumu ve Barselona'daki Dünya Kent Forumu izlemiştir. Forum, demokratik kentsel yönetim, kentsel yönetim ve bütçe yönetimine katılım, yoksulluğun ortadan kaldırılması ve sosyal ve çevresel hakların etkili bir şekilde uygulanmasının sağlanması gibi temel konuları gündeme getirmiştir (Güler, 2012: 65).

Dünya Kent Hakları Şartı, 2005 yılında Porto Alegre'de düzenlenen Dünya Sosyal Forumu'nda kabul edilmiştir. İç tüzüğe göre kent hakları geniş olmalı ve çocukları, kadınları, yoksulları ve düşük gelirliler, etnik azınlıkları ve göçmenleri kapsamalıdır. Bir kentin tüm sakinleri, kentin olanaklarından eşit şekilde yararlanmalıdır. Hak ve özgürlükler genişletilmeli, yerel yönetimlere katılımın demokratik yönleri geliştirilmelidir. Ayrıca, Dünya Kent Hakları Sözleşmesi'ne göre kamu mallarının kullanımında kent sakinlerinin çıkarları gözetilmeli ve vatandaşların sosyal, kültürel ve ekonomik hakları göz ardı edilmemelidir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KENT HAKKI TALEBİNİN GELİŞİMİ: TÜRKİYE VE DÜNYA ÖRNEKLERİ

Kent hakkı talebi, kentlerde yaşayan insanların daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak için sahip oldukları hakları kullanma ve talep etme çabasıdır. Türkiye ve dünya genelinde kent hakkı talebi özellikle son yıllarda artmıştır. Örnekler arasında Türkiye'deki Gezi Parkı olayları ve İstanbul'un tarihi dokusunu koruma mücadelesi, Latin Amerika'daki kentsel dönüşüm karşıtı mücadeleler, Fransa'daki göçmenlerin kamusal alan talepleri, Güney Afrika'daki kentsel yenileme projelerine karşı çıkan toplumsal hareketler ve ABD'deki siyahların kentsel alanlara erişim talepleri yer almaktadır. Kent hakkı talepleri, kentlerin sürdürülebilir, erişilebilir ve adil bir şekilde yönetilebilmesi için önemlidir.

2.1. Türkiye'deki Kent Hakkı Hareketinin Gelişimi

Türkiye'deki kent hakkı hareketi, son yıllarda kentlerde yaşayan insanların daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak için, sahip oldukları hakları kullanma ve talep etme çabasıdır. Bu hareket, özellikle büyük kentlerde yaşayan insanların kentsel dönüşüm süreçlerinde yaşadıkları sorunlar, konut politikalarındaki adaletsizlikler ve kamusal alanların yetersizliği gibi konularda artan bir şekilde taleplerini dile getirmesiyle gelişmiştir (Atik, 2017: 7).

Türkiye'de kent hakkı hareketinin gelişmesinde en önemli örneklerden biri Gezi Parkı olaylarıdır. Bu olaylar, İstanbul'daki Gezi Parkı'nın yıkılması planına karşı çıkan insanların sokağa çıkmasıyla başlamıştır. Bu hareket, daha sonra ülke genelinde protestolara ve toplumsal muhalefete dönüşmüştür. Ayrıca İstanbul'da tarihi dokunun korunması için mücadele eden İstanbul Sözleşmesi Platformu da kent hakkı hareketinin örneklerinden biridir (Arslan, 2018: 25-38).

Türkiye'deki kent hakkı hareketinin gelişmesinde, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, akademisyenler ve aktivistler önemli bir rol oynamaktadır. Bu gruplar, kent hakkı hareketini güçlendirmek ve taleplerin karşılanması için toplumsal

farkındalığı arttırmak gibi çeşitli etkinlikler düzenlemekte ve kampanyalar yürütmektedir.

Türkiye'deki kent hakkı hareketi, kentlerin sürdürülebilir, erişilebilir ve adil bir şekilde yönetilmesi için insanların sahip oldukları hakları kullanmalarını ve talep etmelerini sağlamaktadır. Bu hareketin güçlendirilmesi ve taleplerin karşılanması için toplumsal farkındalığın artırılması ve katılımcı yöntemlerin kullanılması önemlidir. Ayrıca, kent hakkı hareketinin taleplerinin, kentlerin yönetiminde etkili bir şekilde yer almaları gereken yerel halkın katılımı ve görüşleriyle uyumlu olması gerekmektedir. Bu nedenle, kent hakkı hareketi, yerel yönetimlerle işbirliği yaparak, kentlerin yaşanabilirliğini arttırmak için adımlar atılması gerektiğini savunmaktadır (Yavuz, 2017: 102).

Türkiye'deki kent hakkı hareketi ile ilgili yapılan araştırmalar ve çalışmalar sonucunda, kent hakkı hareketinin güçlenmesi için aşağıdaki önlemlerin alınması gerektiği ortaya çıkmıştır:

- Kent hakkı hareketine destek veren kurumların ve bireylerin sayısının artırılması ve bu harekete yönelik faaliyetlerin sürdürülmesi,
- Kamusal alanların korunması ve artırılması için çeşitli kampanyaların düzenlenmesi,
- Kentlerde yaşayan insanların ev sahibi olmalarını sağlayacak adil konut politikalarının geliştirilmesi,
- Kentlerin sürdürülebilirliği için çevre dostu projelerin hayata geçirilmesi,
- Kent hakkı hareketinin taleplerinin yerel yönetimler tarafından dikkate alınması ve karşılanması için katılımcı yöntemlerin kullanılması.

2.1.1. Türkiye’de Kent Hakkı Taleplerinin Ortaya Çıkışı

Kent hakkı, kentlerde yaşayanların, insan haklarına dayalı bir yaklaşımla, sağlıklı, güvenli, sürdürülebilir, adaletli ve erişilebilir bir kentsel çevrede yaşama hakkını ifade etmektedir. Türkiye’de kent hakkı taleplerinin ortaya çıkışı, geniş bir sosyal, ekonomik ve siyasi bağlama sahiptir. Bu bağlamda, kent hakkı talepleri, özellikle 1980’lerden sonra neoliberal politikaların yükselişi, kentleşme sürecindeki haksızlıklar ve yoksulluk, kentsel dönüşüm projeleri, çevre sorunları ve hukuki boşluklar gibi faktörler tarafından şekillendirilmiştir.

1980'lerin başından itibaren Türkiye, dünya genelinde yaygın olarak benimsenen neoliberal ekonomik politikaları benimsemeye başlamıştır. Bu politikalar, kamusal hizmetlerin özelleştirilmesi, vergi indirimleri ve kentsel yoksullukla mücadele yerine kentlerin ticarileştirilmesi gibi çeşitli uygulamalarla kendini göstermiştir (Altınay, 2014: 21). Bu dönemde, özellikle büyük kentlerde yoksulluk, işsizlik ve konut sorunları hızla artmıştır. Kentlerde yaşayanlar, bu sorunlara karşı mücadele etmek ve kent hakkı taleplerini dile getirmek için sivil toplum örgütleri, sendikalar ve kentsel hareketler gibi çeşitli platformlar oluşturmuşlardır.

Kentsel dönüşüm projeleri de Türkiye'deki kent hakkı taleplerinin ortaya çıkışında önemli bir faktördür. Bu projeler, kentsel alanları dönüştürmek için özellikle büyük kentlerde uygulanan bir yöntemdir. Ancak bu projeler, sıklıkla, kentli yoksulları ve düşük gelirli kesimleri kentsel alanlardan dışarı itmek, kent merkezlerini ticarileştirmek ve büyük şirketlerin çıkarlarına hizmet etmek amacıyla kullanılmıştır. Bu durum, kent hakkı taleplerinin daha da yükselmesine neden olmuştur (Bayramoğlu, Kırıcı, 2015: 33).

Çevre sorunları da Türkiye'de kent hakkı taleplerinin ortaya çıkışına katkıda bulunmuştur. Özellikle büyük kentlerde, endüstriyel faaliyetler ve yoğun araç trafiği, hava kirliliği, gürültü ve su kirliliği gibi çevre sorunlarına neden olmaktadır. Bu sorunlar, kent hakkı taleplerinin çevresel boyutunu vurgulamış ve kentlerde yaşayanların sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını talep etmelerine neden olmuştur.

Türkiye'de kent hakkı taleplerinin ortaya çıkmasına neden olan diğer bir faktör de hukuki boşluklardır. Türkiye'de kentlerin yönetimi, farklı kanun ve yönetmeliklerle düzenlenmektedir ve bu düzenlemeler arasında çelişkiler ve belirsizlikler bulunmaktadır. Bu durum, kent yönetimlerinde şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılık ilkelerinin uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, kent hakkı talepleri, kent yönetimlerinin daha demokratik ve şeffaf olmasını, kent sakinlerinin katılımının artırılmasını ve kent politikalarının insan haklarına dayalı bir yaklaşımla şekillendirilmesini talep etmektedir.

Türkiye'de kent hakkı talepleri, özellikle son yıllarda, çeşitli sivil toplum örgütleri, kentsel hareketler ve yerel yönetimler tarafından yürütülen kampanyalarla desteklenmektedir. Bu kampanyalar, kentsel dönüşüm projelerine karşı mücadele, yoksullukla mücadele, kent sakinlerinin katılımının artırılması ve çevre sorunlarına

karşı mücadele gibi çeşitli alanları kapsamaktadır (Toprak, 2016: 51). Bu kampanyalar, kent hakkı taleplerinin gündemde kalmasını sağlamakta ve kent sakinlerinin haklarını korumak için mücadele etmektedir.

Kent hakkı talepleri, Türkiye'de hem yerel hem de ulusal düzeyde gündemde kalmaktadır. Yerel düzeyde, sivil toplum örgütleri, kent sakinleri, kentsel hareketler ve yerel yönetimler aracılığıyla yürütülen kampanyalarla desteklenmektedir. Ulusal düzeyde ise, kent hakkı talepleri, çeşitli yasal düzenlemelerle ve politika belgelerinde yer almaktadır.

Türkiye'de kent hakkı taleplerinin ortaya çıkışı, geniş bir sosyal, ekonomik ve siyasi bağlama sahiptir. Kentlerde yaşayanların insan haklarına dayalı bir yaklaşımla sağlıklı, güvenli, sürdürülebilir, adaletli ve erişilebilir bir kentsel çevrede yaşama hakkını talep etmesi, Türkiye'de kent politikalarının insan haklarına dayalı bir yaklaşımla şekillendirilmesini gerektirmektedir.

2.1.2. Türkiye'de Kent Hakkı Hareketinin Örgütlenme Yapısı

Günümüzde kentlerde yaşayan insanlar için kent hakkı, insan hakları evreninde ayrıcalıklı bir konuma sahip olmuştur. Kent hakkı, kentlerin planlanması, yönetimi ve kullanımı konusunda vatandaşların aktif rol almasını ve kentlerin insan haklarına uygun bir şekilde geliştirilmesini amaçlar. Türkiye'de de kent hakkı hareketi, son yıllarda hızla gelişen ve özellikle kentsel dönüşüm sürecinde yıkılan ve yeniden yapılan mahallelerde yaşayan vatandaşların haklarını savunan bir toplumsal hareket olarak öne çıkmıştır.

Türkiye'deki kent hakkı hareketinin örgütlenme yapısı, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve vatandaşlar arasında işbirliği ve dayanışma esasına dayanmaktadır. Bu hareketin temel amacı, vatandaşların kentlerin planlanması ve yönetimi konusunda aktif rol almasını ve kentsel dönüşüm projelerinin vatandaşların haklarını koruyacak şekilde yapılmasını sağlamaktır. Bu nedenle, kent hakkı hareketi, Türkiye'deki kentleşme sürecinde sürdürülebilirlik, demokratik katılım ve insan hakları gibi konuları öne çıkarmaktadır (Yıldırım, 2014: 90).

Kent hakkı hareketinin örgütlenme yapısı, sivil toplum kuruluşları, mahalle komiteleri, meslek odaları, akademisyenler, yerel yönetimler ve vatandaşlar gibi farklı gruplardan oluşmaktadır. Bu gruplar, ortak amaçları doğrultusunda işbirliği yapmakta ve kent hakkı hareketinin etkinliğini artırmaktadır. Kent hakkı hareketi, özellikle kentsel

dönüşüm projelerine karşı açtığı davalar ve protesto eylemleriyle kamuoyunun dikkatini çekmekte ve vatandaşların kentlerinin geleceğiyle ilgili söz sahibi olmasını sağlamaktadır.

Kent hakkı hareketinin örgütlenmesinde sivil toplum kuruluşları önemli bir rol oynamaktadır. Kent hakkı hareketi, birçok farklı sivil toplum kuruluşu ve mahalle komitesi tarafından desteklenmektedir. Bu kuruluşlar, vatandaşların kentsel dönüşüm projelerine karşı haklarını korumak için hukuki destek sağlamak ve bu projelerin vatandaşların yaşam koşullarına uygun bir şekilde yapılmasını sağlamak için çalışmaktadır. Kent hakkı hareketi, sivil toplum kuruluşları aracılığıyla toplumun farklı kesimlerinin katılımını sağlayarak, kentlerin demokratik bir şekilde yönetilmesi ve insan haklarına uygun bir şekilde planlanması konusunda farkındalık oluşturmaktadır.

Kent hakkı hareketinin örgütlenmesinde yerel yönetimler de önemli bir rol oynamaktadır. Kent hakkı hareketi, yerel yönetimlerle işbirliği yaparak kentlerin planlanması ve yönetimi konusunda vatandaşların katılımını artırmaktadır. Bu sayede, kent hakkı hareketi, yerel yönetimlerin vatandaşların haklarını koruyacak politikalar geliştirmesini ve uygulamasını sağlamaktadır. Ancak, Türkiye'de yerel yönetimlerin yetkileri ve kaynakları sınırlı olduğu için, kent hakkı hareketi, yerel yönetimlerle işbirliği yaparken aynı zamanda kamuoyunu bilgilendirerek ve baskı oluşturarak vatandaşların haklarının korunmasını sağlamaktadır (Türkmen, 2018: 55).

Kent hakkı hareketinin örgütlenmesinde vatandaşlar da önemli bir role sahiptir. Vatandaşlar, kentlerinin geleceğiyle ilgili kararlar alınırken söz sahibi olmak için kent hakkı hareketine katılmaktadır. Bu sayede, kent hakkı hareketi, vatandaşların kentsel dönüşüm projelerine karşı haklarını korumasını ve kentlerinin demokratik bir şekilde yönetilmesini sağlamaktadır.

Türkiye'de kent hakkı hareketinin örgütlenme yapısı, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve vatandaşlar arasındaki işbirliği ve dayanışma esasına dayanmaktadır. Bu hareketin temel amacı, vatandaşların kentlerin planlanması ve yönetimi konusunda aktif rol almasını ve kentsel dönüşüm projelerinin vatandaşların haklarını koruyacak şekilde yapılmasını sağlamaktır (Topal, 2016: 120). Kent hakkı hareketi, Türkiye'deki kentleşme sürecinde sürdürülebilirlik, demokratik katılım ve insan hakları gibi konuları öne çıkarmaktadır.

2.1.3. Türkiye’de Kent Hakkı Hareketinin Büyüme ve Etki Alanları

Türkiye’de Kent Hakkı Hareketinin Büyüme ve Etki Alanları konusu, son yıllarda giderek artan bir önem kazanmaktadır. Kent hakkı hareketi, Türkiye’deki kentsel gelişmelerde etkili bir rol oynayarak, yerel yönetimlerin uygulamalarına yön vermektedir. Seçkin kent politikalarının ve özelleştirme süreçlerinin artmasıyla birlikte Türkiye’de son yıllarda kent hakları hareketi güçlenmiştir. Kent hakları hareketi, kent sakinlerinin talepleri doğrultusunda kentlerin demokratikleştirilmesini ve kentlerde eşitlik, adalet, özgürlük ve insan haklarına saygı gibi temel değerlerin sağlanmasını hedefleyen bir harekettir.

Türkiye’de kent hakları hareketi, ilk olarak 1990’larda ortaya çıkmış ve son yıllarda özellikle büyük kentlerde büyük bir ivme kazanmıştır. Bu hareketin ana hedefleri arasında kentlerin kamusal ve demokratik olması, yerel yönetimlerin kent sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılayacak politikalar geliştirmesi, çevrenin korunması, kent sakinlerinin katılımı ve örgütlenmesi gibi konular yer almaktadır.

Kent hakları hareketi, Türkiye’deki kentlerdeki sorunları çözmek için çeşitli eylemler gerçekleştirmekte ve kampanyalar yürütmektedir. Örneğin, İstanbul’da Taksim Gezi Parkı’nda yapılmak istenen bir inşaat projesine karşı düzenlenen protestolar, kent hakları hareketinin en dikkat çeken eylemlerinden biridir. Bu protestolar, kent sakinlerinin kamusal alanların korunması ve kentlerin planlanması sürecinde daha fazla katılımı talep etmesi açısından önemlidir (Tekeli, 2017).

Kent hakları hareketinin bir diğer örneği ise İstanbul’da gerçekleştirilen "Kentsel Dönüşüm Yasasına Hayır" kampanyasıdır. Bu kampanya, kent sakinlerinin haklarının korunması ve kentsel dönüşüm sürecinin adaletli ve demokratik bir şekilde yürütülmesi için yapılmıştır.

Türkiye’de kent hakları hareketi, sadece büyük kentlerde değil, küçük kentlerde de kendini göstermektedir. Örneğin, Samsun’da 2013 yılında gerçekleştirilen bir kampanya, "Atakum’un Toplu Konut Alanına Hayır" adıyla kent sakinlerinin kendi yaşam alanlarının özelleştirilmesine karşı çıktığı bir kampanyadır.

Kent hakları hareketinin Türkiye’deki büyüme ve etki alanlarından biri de kentlerde yaşayan dezavantajlı grupların haklarının korunmasıdır. Kent hakları hareketi,

dezavantajlı grupların sosyal ve ekonomik haklarına saygı duyulması ve kentlerin planlanması sürecinde bu grupların da katılımının sağlanması konusunda çalışmaktadır.

Türkiye'de son yıllarda kent hakkı hareketi çeşitli gelişmeler göstermiş, sivil toplum kuruluşları, sendikalar, meslek odaları, kent konseyleri ve yerel yönetimler gibi aktörler aracılığıyla kent hakkı mücadelesi verilmektedir. Kent hakkı hareketi, kentlerde yaşayan bireylerin yaşam kalitesini arttırmak, kentlerin sürdürülebilirliğini sağlamak, toplumsal eşitliği ve adaleti temin etmek, kentlerin demokratik yönetimine katılımı arttırmak gibi amaçlarla ortaya çıkmıştır.

Türkiye'deki kent hakkı hareketi, özellikle son yıllarda İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerdeki hukuk dışı uygulamalara, plansız kentleşmeye, çevre sorunlarına, kentsel yoksulluğa, yapılaşma sorunlarına ve kamusal alanlarda yaşanan sorunlara karşı mücadele vermektedir. Bunun yanı sıra, kent hakkı hareketi, kentlerin demokratik yönetimine katılımı arttırmak amacıyla, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine katılımı, katılımcı bütçeleme, yerel halk meclisleri gibi araçları kullanmaktadır (Yılmaz, 2019).

Kent hakkı hareketi, yerel yönetimlerin ve yerel halkın kent planlama sürecine katılımını, kamusal alanların korunmasını, çevre sorunlarının çözülmesini, kentsel yoksullukla mücadeleyi ve sürdürülebilir kentleşmeyi önemsemektedir. Bu amaçlar doğrultusunda, kent hakkı hareketi, yerel yönetimlerin kent planlama süreçlerine katılımını sağlamak amacıyla, kamusal alanlarda bilgilendirme toplantıları, çevre etkinlikleri, panel ve seminerler düzenlemekte, halkın kent planlama sürecine dahil olmasını teşvik etmektedir (Uysal, 2017). Bunun yanı sıra, kent hakkı hareketi, çevre sorunlarının çözülmesi, kentsel yoksullukla mücadele ve sürdürülebilir kentleşme için politika önerileri geliştirmekte ve bu önerileri yerel yönetimlere iletmektedir. Yerel yönetimler de kent hakkı hareketinin önerilerini dikkate alarak, kent planlama sürecinde ve kentsel dönüşüm projelerinde, kent hakkı hareketinin görüşlerini dikkate alarak hareket etmektedirler.

Kent hakkı hareketi, kentlerin demokratik yönetimi için de mücadele etmektedir. Birçok sivil toplum kuruluşu, akademisyen, aktivist ve yerel halk, kent hakkı mücadelesi için çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar arasında kent hakkı ile ilgili bilinçlendirme faaliyetleri, hukuki mücadeleler, yerel yönetimlerle iş birliği yapma

çabaları, meclislerde gündeme getirme çalışmaları, eylemler ve protesto gibi aktiviteler yer almaktadır. Ancak, kent hakkı mücadelesi yaparken karşılaşılan zorluklar da vardır.

Kent hakkı mücadelesinde karşılaşılan zorlukların en başında, yerel yönetimlerin kent hakkı taleplerine duyarsız kalması, hatta yerel halkın taleplerine karşı çıkması gelmektedir. Bu durumda, sivil toplum kuruluşları ve yerel halk, baskı ve protesto yoluyla taleplerini dile getirmeye çalışmaktadır. Ayrıca, kent hakkı mücadelesi yürüten kişi ve kuruluşlar, hukuki süreçlerde de zorluklarla karşılaşabilmektedir. Özellikle, yerel yönetimlerin kent hakkı taleplerine duyarsız kalması durumunda, mahkemelerin de bu talepleri reddetmesi söz konusu olabilmektedir. Buna ek olarak, kent hakkı mücadelesi yürüten kişi ve kuruluşlar, bölgesel veya ulusal düzeyde örgütlenme sorunu yaşayabilmektedir. Kent hakkı mücadelesi, sadece bir ilçe veya kent düzeyinde değil, tüm ülke genelinde bir hareket olarak yürütülmelidir. Bu nedenle, kent hakkı mücadelesi yürüten kişi ve kuruluşlar, ulusal düzeyde örgütlenmek ve birbirleriyle iş birliği yapmak zorundadır. Bu da, koordinasyon ve iletişim problemlerine yol açabilmektedir.

Türkiye'de kent hakkı mücadelesi son yıllarda giderek artan bir şekilde önem kazanmıştır. Kent hakkı mücadelesi, sadece birkaç kişinin değil, tüm yerel halkın ortak talebi haline gelmiştir. Bu mücadele, demokratik bir hukuk devleti olmanın gereği olan hakların savunulması, korunması ve geliştirilmesi için çok önemlidir. Ancak, kent hakkı mücadelesi yürütürken karşılaşılan zorluklar da vardır. Bu nedenle, kent hakkı mücadelesi yürüten kişi ve kuruluşlar, örgütlenme, iletişim ve koordinasyon konularında çalışmalar yürütmelidir. Ayrıca, yerel yönetimlerin ve mahkemelerin kent hakkı taleplerine duyarsız kalması da yaşanan zorluklardandır.

Kentsel dönüşümün toplumsal sonuçlarına odaklanan bir araştırma, İstanbul'da yapılan kentsel dönüşümlerin tüm etkilerini ve sonuçlarını ortaya koyar. Bu araştırmaların birçoğu, özellikle toplumsal ve sosyoekonomik açıdan kentsel dönüşümün sonuçlarını incelemektedir. Bununla birlikte, kentsel dönüşümün etkileri konusunda ortaya çıkan sonuçlar oldukça karmaşıktır. Bazı çalışmalar, kentsel dönüşümün faydalarının özellikle yerinde yaşayanlar için olduğunu belirtirken, diğer çalışmalar ise yerinden edilme, gelir kaybı ve yoksulluk gibi olumsuz sonuçlara dikkat çekmektedir.

Türkiye'de kentsel dönüşüm, 2005 yılında yürürlüğe giren "Kentsel Dönüşüm Kanunu" ile hız kazanmıştır. Bu yasal düzenleme, riskli yapıların tespiti ve yenilenmesi için yapılan kentsel dönüşüm projelerinin finansmanını düzenler. Ancak, bu yasal düzenleme ile birlikte kentsel dönüşümün sosyal sonuçlarına odaklanmak da önem kazanmıştır (Altınay, & Günel, 2016).

Türkiye'de kentsel dönüşüm projeleri, genellikle riskli yapıların yenilenmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Ancak, yerinde yaşayanlar için kentsel dönüşüm projeleri sıkıntılı olabilir. Kentsel dönüşüm projelerinin en önemli etkisi, yerinden edilme ve yoksulluk gibi sosyal sonuçlardır (Karaman, 2019). Bu durum, kentsel dönüşüm projelerinin yerinde yaşayanlar üzerindeki olumsuz etkilerini gösterir.

Yerinde yaşayanların kentsel dönüşüm projelerine katılımı ve karar verme süreçlerine dahil edilmeleri, kentsel dönüşümün olumlu sonuçlarını artırabilir. Bu süreçte, yerinde yaşayanların görüşleri ve talepleri dikkate alınarak, kentsel dönüşüm projelerinin planlaması ve uygulanması daha başarılı olabilir.

Türkiye'de kentsel dönüşümün sosyal sonuçları oldukça karmaşıktır. Yerinden edilme, yoksulluk gibi sonuçlar, kentsel dönüşüm projelerinin yerinde yaşayanlar üzerindeki olumsuz etkilerini gösterir. Ancak, yerinde yaşayanların katılımı ve karar verme süreçlerine dahil edilmeleri, kentsel dönüşümün olumlu sonuçlarını artırabilir (Karaman, 2019).

Bu süreçte, kent hakkı hareketi aktörleri, farklı stratejiler ve eylemlerle kentsel alanlarda mücadelelerine devam etmektedirler. Bunlar arasında, yerel yönetimlerdeki siyasi temsil ve katılımı arttırmak, yerel düzeyde kentsel politikaların geliştirilmesine katkı sağlamak, kentsel alanlarda yaşayanların seslerinin duyulmasını sağlamak, kentsel yoksullukla mücadele etmek, yerel düzeyde kentsel planlama süreçlerine katılmak, kamusal alanların korunması ve kamusal hizmetlerin geliştirilmesi gibi konular yer almaktadır.

Türkiye'de kent hakkı hareketinin büyüme ve etki alanları, kentsel alanlarda yaşayanların haklarının korunması ve güçlendirilmesi, yerel düzeyde katılımcı demokrasi süreçlerinin geliştirilmesi, kentsel yoksullukla mücadele ve kentsel alanların sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından önemlidir. Kent hakkı hareketi, yerel düzeyde kentsel politikaların geliştirilmesine katkı sağlayarak, kentsel alanlarda yaşayanların haklarını savunmakta ve kentsel alanların sürdürülebilirliği için mücadele etmektedir.

2.1.4. Kent Hakkı Çerçevesinde Türkiye'nin Konumu

1992'de Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Avrupa Kent Şartı, Türkiye'de kent hakları üzerine düşünmeye başlamayı mümkün kılmıştır. Türkiye'de belediye haklarının iki temel özelliği vardır: sorunlu ve yapısal. Sorun karakteri, özellikle büyük kentlerde ortaya çıkan sorunları ve bu sorunlara halkın tepkilerini gösterir. Yapısal özellikler ise kent bilincini geliştirmeye ve kent hakları kavramını sosyal, siyasal ve yönetsel düzeylerde uygulamaya yönelik eylem ve girişimleri içermektedir (Mutlu ve Batmaz, 2013: 218).

Türkiye'de kent hakkı, başta akademi ve medya olmak üzere yurttaşların kentteki fırsatlara erişim haklarına indirgenmiştir. Kent hakları, ülkemizdeki yerel topluluklar odaklı olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin nedeni, Türkiye'nin Avrupa Kentsel Beyannamesi'nden esinlenmiş olmasıdır. Günümüzde pek çok STK, mahalle derneği ve demokrasi yanlısı yerel örgütler, çoğulcu ve kapsayıcı yönetimden uzak, sınırlı kent hakları yaklaşımını savunmaktadırlar (Baysal, 2011: 375).

Çoğu kapitalist ülkede olduğu gibi Türkiye'de de sermayenin yeniden üretiminde kentler önemli bir rol oynamıştır. Ülkemizde 1950'lerden itibaren ortaya çıkan kentleşme biçimi enformeldir. Yerel sermaye, resmi güçler de dahil olmak üzere gayri resmi ilişkiler yoluyla kentsel alan üzerindeki hakimiyetini pekiştirmiştir. Bu anlamda gerçekleşen organizasyonlar sosyal hayatı da etkilemektedir. Planlı ve katılımcı bir kentleşme anlayışı çok yol kat etmiştir. Nitekim 1970'lerin ortalarına kadar süren geleneksel yağmaya karşı tepkiler, kentlerde toplumsal mücadele üzerinden tezahür etmeye başlamıştır (Aslan, 2004: 114). 1968 kuşağının etkisi ülkemizde ve dünyada hissedilmiştir. Bu yıllarda sosyal, siyasal ve kültürel alanda meydana gelen gelişmeler kenti de etkilemiştir. 1968 kuşağının anti-emperyalist vizyonu, sınıf mücadelesine dayanmaktadır. Bu nedenle, sermayeye ve iktidara karşı kentsel bir toplumsal mücadele vardır. Bir yandan bu yıllarda filizlenen kentsel toplumsal hareketler, bazı çevrelerce barışı ve toplumsal düzeni baltalayan yapılar olarak sert bir şekilde eleştirilmiştir.

1980'ler başta dünya olmak üzere, ülkemizde de kentsel mekânları derinden etkilemiştir. Neoliberal politikalar toplumsal hayatın çeşitli parçalanmalarına ve kentsel mekânın metalaşmasına yol açmıştır. Küreselleşme süreci bir yandan kentleşmeyi teşvik ederken diğer yandan da yıkıcı sonuçlara yol açmıştır.

Mülksüzleştirme, yerinden etme, sömürü ve kentsel eşitsizlikler görünür ve bilinir hale gelmiştir (Keleş, 2015: 11). 2000'li yıllarda artarak devam ederken, kentleşme politikaları ekonomik krizi de beraberinde getirmiştir. Krizin nedeni, sermayenin kentsel rantı paylaşamamasıdır (Güler, 2012: 62-63).

Kentsel dönüşüm projeleri, ülke ekonomisine katkı sağlamak amacıyla, kentsel mekanlarda yaşayan insanların istek ve ihtiyaçlarını belirleyen program ve yönetmelikleri içermektedir. Kentsel dönüşüm projeleri, kentlerin sadece fiziksel özelliklerinden ibaret değildir. Kentlere ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan çok boyutlu bakmaktadır (Artuç, 2016: 24). Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de kentsel dönüşüm projeleri konut ve konut hakkı ihlallerine yol açmıştır. Bunlara uyulmamasının temel nedeni geliştirilen program ve projelerde halkın katılımının sembolik düzeyde olmasıdır (Baysal, 2011: 45). Kentsel yeniden yapılanma projelerinde kent sakinlerinin görüş ve önerileri tam olarak dikkate alınmalıdır. Mahalle sakinlerinin görüş ve önerilerini dinlemeyen projeler, şehrin hak ihlalini teşkil etmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri temelde mekânsal ve toplumsal gerilemeyi önlemek için tasarlanmaktadır (Kocabaş, 2006: 50-51). Bu nedenle, kentsel mekanın sosyolojik yönlerini dikkate almak önemlidir. Kentsel dönüşüm projeleri, kentin yapısına ve kültürüne göre uygulanmalıdır (Şen, 2006: 184).

Türkiye'de kent haklarını değerlendirebilmek için Kentsel Dönüşüm Projelerinin hangi koşullar altında hayata geçtiğini göz önünde bulundurmak gerekir. Tehlikeli alanlarda yapılaşmayı önlemek için kentsel dönüşüm projeleri uygulanmaktadır. Ayrıca sağlıksız durumdaki binaları da yıkmayı hedeflenmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri temelde yaşam hakkını korumak ve garanti altına almak için önerilmiştir. Ancak ülkemizde uygulanan projelerin ekonomik ve mekansal sonuçları tamamen farklıdır. İstanbul ve çevresinde yürütülen projelerden üst ve orta gelir gruplarının yararlandığı, kentsel dönüşüm projesi sonrası gecekondularda yaşayan kiracıların mağdur edildiği görülmektedir (Balkır, 2010: 347).

Sanayileşmenin gerilemesiyle birlikte 1960'ların sonlarında, Batı toplumlarında soylulaşma süreci ortaya çıktı. Bu süreç, eski kent merkezinin yeni orta sınıf tarafından keşfedilmesi ve işçi ve emekçi sınıfların yerinden edilmesini ifade etmektedir (Şen, 2011: 4). Türkiye'de ortaya çıkan kentsel dönüşüm örnekleri incelendiğinde, yapılan değişikliklerin sadece fiziksel yapıyı değil, kültürel yapıyı, sosyalleşmeyi de değiştirdiği

tespit edilmiştir. Kentsel canlandırma sonucunda toplumun düşük gelirli kesimlerinin (çalışan, emekli ve yoksul) buralarda tutunamadığı ve göç ettiği tespit edilmiştir.

Ülkemizde kent hakkının ortaya çıkışı çeşitli boyutlara sahiptir. Barınma hakkı temelinde ortaya çıkan ve kısa sürede kent hakkı talebine dönüşen deneyimler vardır. Bu deneyimler arasında İstanbul'dan; Fikirtepe, Fener-Balat, Başbüyük, 1 Mayıs ve Gazi Mahallesi ile Ankara, Mamak ve Dikmen Vadisi'nden yerler vardır. Ayrıca, emekçilerin kent hakkı mücadelesi için Kızılay Meydanı'nda ve Cumartesi annelerinin Galatasaray Meydanı'nda mekânsal alana yönelik eylemleri de önemli deneyimler arasında yer almaktadır.

Ülkemizin kentler üzerindeki aynı haklarını örnek alırsak, TEKEL işçilerinin Kızılay Meydanı'ndaki eylemlerini gösterebiliriz. Protestoların nedeni Kent Hakları olmasa da, zamanla protestolar işçileri olduğu kadar öğrencileri de kapsayan toplumsal bir hal almaya başlamıştır. Kızılay Meydanı'nda, geniş bir tabana yayılan bir muhalefet oluşmuş ve kurumsal adaletsizliklere karşı tepki gösterilmiştir. Lefebvre'nin dediği gibi işçiler Kızılay Meydanı'nı sağlamlaştırdı ve içselleştirdi. İşçiler, Kızılay Meydanı'nı bir kamusal kentsel alan olarak yeniden inşa etmek ve kurgulamak istediler (Baysal, 2011: 378).

2.2.DEVLET VE SİVİL TOPLUM İLİŞKİSİ

Sivil; Fransızca (civil) anlamına gelen kelime medeni, nazik ve arkadaş canlısı anlamına gelse de daha çok seçicilik ve zarafet taşır. Sivil toplum ise “*Kendi kendini yaratan, kendi desteğine sahip, devletten bağımsız, özel alan ile devlet arasında bir aracı olarak varlığını sürdüren bir yapıdır*” (Tuncel, 2011: 15-16). Sivil toplum, siyasal gücü büyük ölçüde etkileyen ve bir yandan da onu tasfiye eden, gücün toplumsal tabana yayılmasında önemli rol oynayan bir olgu olarak ortaya çıkmıştır.

17. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa'da siyasal ve toplumsal alanda değer temelli tartışmalar ve keşifler ortaya çıkmaya başlamış, bu da sivil toplum kavramına çeşitli yaklaşımların gelişmesine yol açmıştır. Sivil toplum kavramı, Aristoteles'ten bu yana siyasal topluma karşı kullanılmış olup, Thomas Hobbes, John Locke, Jean-Jacques Rousseau gibi düşünürler tarafından da aynı anlamda kullanılmış olmakla birlikte, kamusal anlamda da kullanılmıştır (Arslanel, 2017: 25).

Sivil toplum ile politik toplum arasındaki farkı ilk olarak Georg Wilhelm Friedrich Hegel'de görürüz. Hegel, sivil toplum kavramını aile ile devlet arasında bir basamak olarak görür. Hegel'e göre bireyler, sosyal sınıflar, çeşitli sosyal sistemler ve organizasyonlar sivil toplumu oluşturur. Hegel, sivil toplumun devlet içinde parçalanmasının genel bir yapı oluşturacağına ve sivil toplumun idealist bir devletin oluşumunda bir geçiş aşaması olarak var olduğuna işaret etmiştir (Tuncel, 2011: 16-17).

Hegel'e göre sivil toplum, aynı zamanda ahlaki yaşam ve toplumsal çatışma alanını da temsil eder. Sivil toplum, üretim, tüketim ve değişim gibi kavramları bünyesinde barındırır da çelişkiler üzerine kuruludur. Çelişki, ekonomik ilerlemenin bir koşuludur. Hegel, devletin vatandaşların çıkarlarının gerçekleşmesinde önemli bir rol oynadığına işaret ederek, devletin sivil toplumu örgütlediğine ve toplumun çıkarları ile bireylerin özel çıkarlarını uzlaştırdığına işaret etmiştir (Aslanel, 2017: 27).

17. yüzyıldaki gelişmeler; emeğin ve sermayenin ticarileşmesi, piyasa ekonomisinin genişlemesi, yeni keşif yollarının keşfedilmesi ve İngiliz-Amerikan devrimleri ile birlikte mevcut siyasi düzen ve otorite sorgulanmaya başlanmıştır. *“Batı toplumunda özellikle 18. yüzyılın başlarında kral, ülke, tanrı, kadın, erkek vb. çeşitli kavramlar sorgulanmaya başlanmış ve bu kavramların içeriği yeniden doldurulmaya çalışılmıştır”* (Çaha, 2010: 181).

19.yüzyılın en önemli bilim adamlarından biri olan Karl Marx, toplumun Avrupa'da burjuvazi ile başladığı konusunda ısrar etmektedir. Marx, devletin örgütlenmesini yönetici gücün çıkarlarını koruyan bir yapı olarak görmektedir. Devlet, toplumdaki sorunları uzlaşmayla çözmeye çalışan üst bir kurumsal yapı niteliğinde değildir. Aksine toplumun yansımasıdır. Sivil toplum devletin içinde yok olmaz, aksine kendi kendini yaratır. Marx, toplum ile devlet arasındaki çatışmanın anlamsız olduğunu düşünmektedir. Çünkü Marx'a göre devlet, genel çıkardan çok yönetici sınıfın kişisel çıkarlarını temsil etmektedir (Çaha, 2000: 39). Bu nedenle Marx'a göre toplum, burjuva sınıfının ve devletin denetimini ve kontrol mekanizmasını oluşturur.

Gramsci'ye göre, liberal toplumda sivil toplum ve politik toplum birbirini tamamlar. Politik toplum, devlet ve devlet kurumları aracılığıyla iktidar ilişkilerini ifade ederken, sivil toplum, toplumun çeşitli örgütlenme biçimlerini ve kültürel

yapıları içerir. “Hakim sınıf, politik topluma olduğu gibi sivil topluma da egemen olur ve bu egemenlik aracılığıyla toplum üzerindeki kontrolünü sürdürür” (Tuncel, 2011: 67). Sonuç olarak, Gramsci'ye göre sivil toplum, hegemonya üzerinden anlaşılması gereken bir kavramdır ve hakim sınıfın kültürel egemenliğinin bir yansımasıdır. Sivil toplum, bireylerin düşüncelerini etkileyen ve toplumsal düzeni sürdürmek için kullanılan bir araç olarak önemli bir rol oynar.

Türk sivil toplumu ise Batı'daki gibi siyasi ve toplumsal mücadelelerle şekillenmemiştir. Yönetim merkezli, sosyal Modernist yaklaşım temelsiz bir sivil toplumu ortaya çıkarmaya çalışmıştır.

2.2.1. Osmanlı Döneminde Devlet ve Sivil Toplum İlişkisi

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, devlet ve sivil toplum arasındaki ilişki karmaşık bir yapıya sahipti. Bu ilişki, Osmanlı'nın siyasi, sosyal ve kültürel yapısının bir sonucuydu. Devlet ve sivil toplum arasındaki ilişkiler, bazen işbirliği ve ortaklık, bazen de çatışma ve gerilim içerisinde geçmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda devlet, merkezi bir otoriteye sahipti ve hükümetin tüm kararlarını kontrol ediyordu. Devlet, imparatorluğun bütünlüğünü ve güvenliğini sağlamakla görevliydi. Sivil toplum ise, toplumun farklı kesimlerini temsil eden kurumlar ve örgütler aracılığıyla ifade ediliyordu. Sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, vakıflar, loncalar, cemaatler ve dini tarikatlar gibi çeşitli yapıları içermektedir (Çaha, 1997: 89-90).

Devlet ve sivil toplum arasındaki ilişkiler, bazen işbirliği ve ortaklığa dayanmaktadır. Örneğin, vakıflar Osmanlı toplumunda önemli bir rol oynuyordu ve sosyal hizmetlerin sağlanmasında büyük bir rol üstleniyordu. Devlet, vakıfların faaliyetlerini denetliyor ve düzenliyordu, ancak vakıflar sosyal yardımlar, eğitim, sağlık hizmetleri gibi alanlarda halka yardım ediyordu. Ayrıca, dini tarikatlar da sivil toplum yapısının bir parçasıydı ve devletle ilişkileri genellikle işbirliği temelindeydi (Aslan, 2010: 267). Ancak, devlet ve sivil toplum arasında çatışma ve gerilimler de yaşanmıştır. Devlet, gücünü merkeziyetçi bir yapıya dayandırmakta ve bazen sivil toplum kuruluşlarının özerklik taleplerine karşı çıkmaktadır. Devlet, toplumun düzenini ve istikrarını sağlamak için sivil toplum kuruluşlarını denetlemek ve kontrol etmek

istemektedir. Özellikle bazı dini tarikatlar ve loncalar, devlete meydan okuyan veya kendi bağımsız yapılarını korumak isteyen örgütler olarak görülmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda devletin ve sivil toplumun ilişkisi dönemselsel olarak değişebilirdi. Bazı dönemlerde devlet, sivil toplumun güçlenmesine izin verirken, bazı dönemlerde ise sivil toplumun gücünü sınırlamak için adımlar atardı. Örneğin, II. Mahmud döneminde, Tanzimat dönemi reformlarıyla birlikte devlet ve sivil toplum arasındaki ilişkilerde önemli değişiklikler yaşanmıştır. Bu dönemde devlet, modernleşme çabalarıyla birlikte sivil toplum kuruluşlarını desteklemeye yönelik adımlar atmıştır. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte de sivil toplumun etkisi ve gücü artmıştır (Arslanel, 2017: 115-116).

Tanzimat dönemi reformları, toplumun çeşitli kesimlerine daha fazla özgürlük ve katılım imkanı sunarak sivil toplumun gelişimini teşvik etmiştir. Bu dönemde sivil toplum kuruluşları, eğitim, basın, kültür, ticaret gibi alanlarda etkinlik göstermeye başlamıştır. Meslek odaları, dernekler ve dernekler kanunuyla kurulan dernekler bu süreçte önemli rol oynamıştır. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde devletin gücü ve etkinliği azalmış ve bu durum sivil toplumun gücünü arttırmıştır. Özellikle 19. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı İmparatorluğu içerisinde farklı etnik ve dini gruplar arasında ulusal ve sosyal hareketler yükselmiştir. Bu hareketler, sivil toplum kuruluşlarının güçlenmesine ve bağımsızlık taleplerinin yükselmesine katkıda bulunmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde devlet ve sivil toplum arasındaki ilişki karmaşık bir yapıya sahiptir. İmparatorluğun merkeziyetçi ve otoriter yapısıyla birlikte bazen işbirliği ve ortaklık, bazen de çatışma ve gerilim içerisinde geçmiştir. Ancak Tanzimat dönemi reformları ve sonraki süreçlerde sivil toplumun güçlenmesi, Osmanlı toplumunda daha fazla katılım, özgürlük ve etkinlik sağlamıştır. Bu süreçler, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki siyasi ve toplumsal değişimlere de katkıda bulunmuştur.

2.2.2. Cumhuriyet Döneminin Tek Parti Dönemi Zamanında Devlet ve Sivil Toplum İlişkisi

Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde, tek partili dönem olarak adlandırılan dönemde sivil toplum- devlet ilişkileri oldukça sınırlıydı. 1923-1945 yılları arasında,

Türkiye'de Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) tek parti olarak iktidarda kalmış ve diğer siyasi partilere izin verilmemiştir. Bu dönemde, devlet otoritesi ve CHP'nin ideolojisi toplumun tüm alanlarını kontrol etmeyi hedeflemiştir. Bu nedenle sivil toplum kuruluşları ve örgütlenmeleri, devletin kontrolü ve yönlendirmesi altında olmuştur (Özkiraz ve Arslanel, 2015: 6).

Tek parti döneminde devlet, sivil toplumu örgütlemek ve toplumun üzerinde kontrol sağlamak amacıyla çeşitli yollar izlemiştir. Devlet, toplumsal yapıları yönlendiren ve denetleyen kurumları oluşturarak sivil toplumu şekillendirmeye çalışmıştır (Aslan, 2010: 68). Bu kurumlar arasında sendikalar, meslek odaları, gençlik ve kadın örgütleri, kültür ve sanat kuruluşları yer almaktadır. Bu kurumların faaliyetleri, devlet politikalarına ve ideolojik hedeflere uygun olarak yönlendirilmiştir.

Tek parti döneminde sivil toplum kuruluşlarının bağımsızlık ve özerklikleri sınırlıdır. Devlet, kuruluşların faaliyetlerini sıkı bir şekilde denetlemiş ve ideolojik çerçevede şekillendirmeye çalışmıştır. Kuruluşlar, devletin politikalarını desteklemek ve yaymak amacıyla faaliyet göstermiş, devletin hedefleri doğrultusunda toplumun dönüşümüne katkıda bulunmuştur.

Tek parti döneminde sivil toplumun bağımsız seslerini ifade etmek zor olmuştur. Toplumsal muhalefet, sansür ve baskılarla karşı karşıya kalmıştır. Basın özgürlüğü kısıtlanmış, muhalif görüşlerin ifade edildiği gazete ve dergilere sansür uygulanmıştır. Muhalefetin ifade özgürlüğü kısıtlanarak, devletin egemenliği ve kontrolü sağlanmaya çalışılmıştır (Tunçay, 2012: 139).

Tek parti döneminde sivil toplumun bazı alanlarda etkinlik gösterdiği de görülmüştür. Özellikle eğitim, kültür, sanat ve spor gibi alanlarda sivil toplum kuruluşları faaliyet göstermiş ve devletin politikalarını desteklemiştir. Örneğin, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu gibi kuruluşlar dil ve tarih alanlarında çalışmalar yapmış ve halkın milli değerlerine uygun bir şekilde yetişmesini hedeflemiştir. Ayrıca, gençlik ve kadın örgütleri, devletin toplumun belirli kesimlerine yönelik politikalarını desteklemiş, gençlerin ve kadınların ideolojik olarak şekillendirilmesine katkıda bulunmuştur.

Tek parti döneminde sivil toplum kuruluşları, toplumun sosyal ve ekonomik sorunlarına çözüm üretmekten ziyade devletin politikalarını yürütmek ve desteklemek

amacıyla faaliyet göstermiştir. Toplumun örgütlenme ve katılım potansiyeli sınırlı tutulmuş, sivil toplum kuruluşlarının özerkliği ve demokratik katılımı engellenmiştir.

Tek parti döneminin sona ermesiyle birlikte Türkiye'de çok partili siyasi sisteme geçilmiş ve sivil toplumun rolü ve etkinliği genişlemiştir. Çok partili dönemde sivil toplum kuruluşları daha bağımsız bir şekilde faaliyet göstermeye başlamış ve toplumun çeşitli alanlarında aktif hale gelmiştir. Demokratik değerlere, insan haklarına ve özgürlüklere vurgu yaparak toplumun çeşitli sorunlarına çözüm üretme amacı gütmüşlerdir.

Tek parti dönemi Türkiye'sinde sivil toplum- devlet ilişkileri sınırlı ve devletin kontrolünde gerçekleşmiştir. Devlet, sivil toplumu yönlendirmek ve toplumun dönüşümünü sağlamak amacıyla sivil toplum kuruluşlarını denetlemiştir. Ancak, çok partili dönemle birlikte sivil toplumun rolü ve etkinliği artmış, demokratik katılım ve özgürlüklerin gelişmesine katkıda bulunmuştur.

2.2.3. Cumhuriyet Döneminin Çok Partili Döneminde Devlet ve Sivil Toplum İlişkisi

Cumhuriyet Dönemi'nde, Türkiye'nin yönetim sisteminde önemli değişiklikler gerçekleşmiş ve çok partili döneme geçiş yaşanmıştır. Bu dönemde sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ve devlet arasındaki ilişkiler de önemli bir rol oynamıştır. Sivil toplum, toplumun farklı kesimlerini temsil eden ve toplumsal sorunlara çözüm bulmaya çalışan örgütlerin genel adıdır. Bu kuruluşlar, demokratik süreçlere katkı sağlama, vatandaşların haklarını koruma, toplumsal sorunlara çözüm bulma ve devletin politikalarını denetleme gibi önemli işlevlere sahiptir.

Çok partili dönemde sivil toplum kuruluşları, demokratik sürecin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. STK'lar, siyasi partilerin dışında kalan ve farklı toplumsal kesimleri temsil eden kuruluşlar olarak toplumun çeşitli sorunlarına çözüm üretmek için aktif rol oynamışlardır. Bu dönemde, sendikalar, meslek odaları, dernekler, vakıflar ve insan hakları örgütleri gibi farklı türdeki sivil toplum kuruluşları ön plana çıkmıştır (Tuncel, 2011: 52-53).

Sivil toplum kuruluşları ile devlet arasındaki ilişkiler karmaşık bir yapıya sahiptir. Bir yandan, sivil toplum kuruluşları demokratik süreçlere katılım sağlayarak devlet politikalarını etkilemeye çalışmıştır. Bu, kamuoyu oluşturma, toplumun

ihtiyaçlarını dile getirme ve politika nerileri sunma gibi faaliyetleri içermektedir. Öte yandan, devlet de sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaparak toplumsal sorunların üzümünde onların desteğini sağlamaya çalışmıştır. Bu işbirliği, kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında sivil toplumun görüşlerinin dikkate alınması şeklinde kendini göstermiştir (Karukuş, 2006: 67).

Sivil toplum ve devlet arasındaki ilişki, çok partili sistemlerde bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Özellikle, siyasi partilerin iktidar mücadelesi, bazen sivil toplum kuruluşları ile devlet arasındaki ilişkileri etkileyebilir hale gelmiştir. Bazı durumlarda, iktidar partisi, sivil toplum kuruluşlarını desteklemekte veya onları baskı altına almak istemektedir. Bu, sivil toplumun bağımsızlığını ve etkinliğini zayıflatabilmektedir. Ayrıca, devletin sivil toplum kuruluşları üzerindeki denetim ve kontrol mekanizmaları, bazen sivil toplumun özgürlüklerini sınırlayabilir. Örneğin, sivil toplum kuruluşlarına yönelik düzenlemeler, kaynakların kısıtlanması veya vergi avantajlarının belirli şartlara bağlanması gibi önlemler, sivil toplumun faaliyetlerini kısıtlayabilir.

Diğer bir zorluk da, sivil toplum kuruluşlarının heterojen yapısıdır. Farklı sivil toplum kuruluşları farklı çıkarları temsil edebilir ve bu da işbirliği ve koordinasyonu zorlaştırabilir. Ayrıca, bazı sivil toplum kuruluşları yeterli kaynaklara ve kapasiteye sahip olmadığından, etkili bir şekilde faaliyet gösterme konusunda sınırlamalarla karşılaşabilmektedirler.

Çok partili dönemde sivil toplum kuruluşları, demokratik süreçlerde daha fazla yer almış ve toplumsal değişim için önemli bir rol oynamıştır. Kamuoyunu bilgilendirme, farkındalık yaratma, politika nerileri sunma ve toplumsal sorunların üzümünde aktif rol alma gibi faaliyetlerle sivil toplum, devletin politikalarını denetleme ve vatandaşların haklarını koruma açısından önemli bir güç haline gelmiştir.

Çok partili sistemde sivil toplum ile devlet arasındaki ilişki karmaşık bir yapıya sahiptir. Sivil toplum kuruluşları demokratik sürece katılım sağlamakta ve toplumsal sorunlara zm üretme çabalarıyla etkili bir şekilde faaliyet göstermektedir. Ancak, siyasi mücadeleler, denetim mekanizmaları ve heterojen yapı gibi faktörler, sivil toplumun bağımsızlığını ve etkinliğini sınırlayabilmektedir. Bu nedenle, sivil toplum kuruluşları ve devlet arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için, demokratik sürece katılımın teşvik edilmesi, sivil toplumun bağımsızlığının korunması ve işbirliği ve koordinasyonun güçlendirilmesi önemlidir.

2.2.4. 1980 Sonrası Devlet ve Sivil Toplum İlişkisi

Çok partili dönem, Türkiye'nin siyasi yapısında çok partili sisteme geçişin yaşandığı dönemi ifade eder. 1946 yılında gerçekleştirilen çok partili seçimlerle birlikte, Türkiye'de çok partili demokrasi dönemi resmen başlamıştır. Bu dönemde sivil toplum-devlet ilişkileri önemli değişimler göstermiştir.

Türkiye'de 1980'lerden itibaren yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik değişimler, sivil toplum- devlet ilişkilerini de etkilemiştir. Özellikle çok partili dönemle birlikte sivil toplumun güçlenmesi ve katılımın artması, Türkiye'nin demokratik gelişimi ve toplumsal dönüşümü için önemli bir rol oynamıştır (Tuncel, 2011: 58).

1980'ler ve 1990'lar dönemi, Türkiye'de sivil toplumun gelişimi için zorlu bir süreçti. 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında, sivil toplum kuruluşlarına yönelik kısıtlamalar ve yasal düzenlemelerle karşılaşmıştır. Örgütlenme özgürlüğü sınırlı ve katılım mekanizmaları kısıtlanmıştır. Ancak, bu dönemde bazı sivil toplum kuruluşları, insan hakları, kadın hakları, çevre gibi konularda çalışmalar yürüterek toplumun farkındalığını artırmış ve demokratik dönüşüm için önemli adımlar atmıştır (Aslan, 2010: 271).

2000'li yıllarda Türkiye, demokratik reformlar ve Avrupa Birliği'ne uyum süreciyle birlikte sivil toplum- devlet ilişkilerinde önemli değişimler yaşamıştır. Hükümet, sivil toplumun katılımını teşvik etmek ve politika yapım süreçlerine dahil etmek amacıyla adımlar atmıştır. Örgütlenme özgürlüğü ve ifade özgürlüğü alanında iyileştirmeler yapılmıştır. Sivil toplum kuruluşlarına daha fazla alan açılmış ve katılım mekanizmaları güçlendirilmiştir (Tuncel, 2011: 62-63). Bu dönemde sivil toplum, politika oluşturma süreçlerinde daha etkin bir rol oynamaya başlamış ve toplumsal değişim için önemli bir güç haline gelmiştir.

2010'lu yıllarda Türkiye'de sivil toplum- devlet ilişkileri karmaşık bir hal almıştır. Bu dönemde, sivil toplum kuruluşlarına yönelik kısıtlamalar ve baskılar artmıştır. Bazı sivil toplum kuruluşları, özellikle insan hakları, ifade özgürlüğü ve demokratik değerlere odaklananlar, hükümetin eleştirel yaklaşımıyla karşı karşıya kalmışlardır. Sivil toplum kuruluşlarına vergi denetimleri ve yasal kısıtlamalar gibi yöntemlerle baskı yapılmıştır.

Çok partili dönemde sivil toplum, siyasi arenada daha aktif bir rol oynamaya başlamıştır. Çeşitli sivil toplum kuruluşları, siyasi partilerin yanı sıra, sendikalar, meslek odaları, dernekler, vakıflar ve diğer toplumsal gruplar şeklinde örgütlenmiştir. Bu kuruluşlar, toplumun farklı kesimlerini temsil ederek, politika yapım süreçlerine katılım sağlamışlardır.

Sivil toplum kuruluşları, demokratik değerleri ve toplumsal talepleri dile getirme, politika önerileri sunma ve kamuoyunu bilgilendirme gibi önemli işlevlere sahiptir. Bu dönemde, insan hakları, ifade özgürlüğü, demokratikleşme, kadın hakları ve çevre gibi konularda sivil toplumun mücadelesi ön plana çıkmıştır. Ancak çok partili rejim döneminde sivil toplum ile devlet arasındaki ilişki de bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Devlet, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini denetleme, yönlendirme veya sınırlama eğiliminde olmuştur. Yasal düzenlemeler ve bürokratik engeller, sivil toplum kuruluşlarının özgürlüğünü ve etkinliğini sınırlayan faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, sivil toplum kuruluşları arasında çeşitli ideolojik ve çıkar farklılıkları da gözlemlenmiştir. Bu farklılıklar, sivil toplumun birlikte hareket etme ve ortak amaçlara odaklanma gücünü zayıflatabilmektedir.

Çok partili sistemde sivil toplum ile devlet arasındaki ilişki karmaşık bir yapıya sahiptir. Sivil toplumun güçlenmesi ve etkinliği, demokratikleşme sürecine katkıda bulunmuş olsa da, bazı sınırlamalar ve zorluklarla da karşılaşmıştır. Bu dönemde, sivil toplumun demokratik değerlere, insan haklarına ve toplumsal değişime odaklanan çalışmaları önemli bir etki yaratmış ve Türkiye'nin demokratik gelişimine katkı sağlamıştır.

Çok partili sistemde sivil toplum ile devlet ilişkileri, demokratikleşme sürecinin bir parçası olarak şekillenmiştir. Sivil toplum kuruluşları, politika yapımcılarla etkileşim halinde olmuş, politika önerileri sunmuş ve toplumsal talepleri dile getirmiştir. Devlet de, sivil toplumun katılımını teşvik etme çabalarıyla birlikte, sivil toplum kuruluşlarının sesini duymaya ve onları politika süreçlerine dahil etmeye başlamıştır.

Çok partili dönemde, sivil toplumun siyasi partilere alternatif bir güç olarak ortaya çıkma potansiyeli vardır. Sivil toplum kuruluşları, toplumun çeşitli kesimlerini temsil ederek, politika yapım süreçlerinde farklı perspektifler sunmuş ve demokratik bir tartışma ortamının oluşmasına katkıda bulunmuştur. Ancak, çok partili dönemde sivil toplum- devlet ilişkilerinde bazı sınırlamalar ve sorunlar da yaşanmıştır (Bilge, 2009:

126-127). Sivil toplum kuruluşlarına yönelik yasal düzenlemeler, bürokratik engeller ve kaynak sıkıntıları gibi faktörler, sivil toplumun etkinliğini sınırlamıştır. Ayrıca, bazı sivil toplum kuruluşları, siyasi partilerin veya devletin etkisi altına girmiş veya baskı altına alınmıştır.

Çok partili dönemde sivil toplum- devlet ilişkileri, demokratikleşme sürecinin bir göstergesi olarak önemlidir. Sivil toplumun güçlenmesi, toplumun katılımının artması ve demokratik değerlerin benimsenmesi, Türkiye'nin demokratik gelişimine önemli katkılar sağlamıştır.

2.3.TÜRKİYE'DE KENT HAKKI VE SİVİL TOPLUM İLİŞKİSİ

Kent hakkı, BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve diğer uluslararası insan hakları belgeleri tarafından tanınan bir insan hakkıdır. Bu hak, insanların adil bir kentte yaşama, konut, ulaşım, sağlık, eğitim, kamusal alanlara erişim, kültürel imkanlara katılma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasını içerir. Kent hakkı aynı zamanda kentsel planlama süreçlerine katılım, kentsel altyapının iyileştirilmesi, kentsel çevrenin korunması gibi unsurları da içerir (Özgür ve Uluocak, 2011: 234).

Sivil toplum, demokratik değerlere bağlı, kamusal meselelere ilgi duyan, bireysel ve kolektif hakları savunan, etkinlik gösteren bir yapıdır. Sivil toplum kuruluşları, dernekler, vakıflar, sendikalar, meslek odaları gibi farklı yapılarla temsil edilir. Sivil toplum kuruluşları, toplumsal değişimi teşvik eder, kamu politikalarına katkı sağlar, vatandaşların katılımını artırır ve toplumun çeşitli kesimlerinin ihtiyaçlarını dile getirir.

Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları, kent hakkının savunulması ve geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu kuruluşlar, kent hakkıyla ilgili farkındalık oluşturur, eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri düzenler ve halkı kent hakkı konusunda bilgilendirir. Ayrıca, sivil toplum kuruluşları yerel yönetimlerle işbirliği içinde çalışarak kent hakkıyla ilgili politika önerilerinde bulunabilir, kentsel planlama süreçlerinde etkin bir şekilde yer alabilir ve kentlerdeki kamusal alanların korunması için çalışmalar yapabilir (Mutlu ve Batmaz, 2013: 222-223).

Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları, kent hakkının farkındalığını artırmak için çeşitli kampanyalar düzenleyebilir. Bu kampanyalar, halkı kent hakkı kavramıyla tanıştırebilir, kentsel sorunlara dikkat çekebilir ve insanların kendi haklarını bilmesini

sağlayabilir. Ayrıca, sivil toplum kuruluşları, kent hakkının korunması ve geliştirilmesi için politika değişikliklerine katkıda bulunabilir. Kent hakkıyla ilgili politikaların oluşturulmasında ve uygulanmasında yerel yönetimlerle işbirliği yaparak etkili bir şekilde hareket edebilirler.

Sivil toplum kuruluşları aynı zamanda kent hakkıyla ilgili eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri yürütebilir. Seminerler, konferanslar, atölye çalışmaları gibi etkinlikler düzenleyerek insanları kent hakları konusunda bilgilendirebilir ve bilinçlendirebilirler. Bu sayede, kent hakkıyla ilgili bilinç düzeyi artar ve insanlar daha aktif bir şekilde kendi haklarını savunabilir.

Kent haklarıyla ilgili sivil toplum kuruluşları aynı zamanda kentsel planlama süreçlerine katılımı teşvik edebilir. Bu, yerel yönetimlerin kentsel planlama kararlarına toplumun katılımını sağlayarak daha demokratik ve adil bir planlama süreci oluşturulmasını hedeflemektedir. Sivil toplum kuruluşları, halkın fikirlerini, ihtiyaçlarını ve endişelerini ifade etmelerine olanak tanıyan mekanizmaların oluşturulmasını teşvik edebilir ve insanların kentlerini etkileyen kararlara dahil olmalarını sağlayabilir.

Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları kent hakları konusunda bazı engellerle karşılaşabilir. Bunlar arasında yasal düzenlemelerin kısıtlayıcı olması, kaynak sıkıntısı, politik baskılar ve iletişim eksiklikleri yer alabilir. Yasal düzenlemelerdeki belirsizlikler ve kısıtlamalar, sivil toplum kuruluşlarının kent hakları savunuculuğunu sınırlayabilir (Pektaş ve Akın, 2010: 31). Ayrıca, kaynak eksikliği de sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini etkileyebilir ve kent haklarına ilişkin çalışmaların kapsamını daraltılabilmektedir.

Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının kent hakkı konusundaki etkisi önemli bir rol oynamaktadır. Bu kuruluşlar, kent haklarının savunulması ve geliştirilmesi için çalışmalar yaparak, farkındalık oluşturabilir, politika değişikliklerine katkı sağlayabilir ve kentsel planlama süreçlerinde aktif bir rol oynayabilirler. Ancak, engellerin ve zorlukların da olduğu unutulmamalıdır.

Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının kent haklarıyla ilgili çalışmalarını sürdürebilmeleri için, bazı adımlar atılması gerekmektedir. Öncelikle, hükümetin sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine destek vermesi, yasal düzenlemelerde gerekli iyileştirmeleri yapması ve sivil toplumun etkinliğini artıracak ortamı oluşturması

önemlidir. Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarına kaynak sağlama mekanizmalarının güçlendirilmesi ve finansal desteklerin artırılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, iletişim ve işbirliği ağlarının geliştirilmesi, sivil toplum kuruluşları arasında bilgi paylaşımının ve ortak projelerin teşvik edilmesi önemlidir.

Sivil toplum kuruluşlarının kent hakları konusundaki çalışmalarının sürdürülmesi, demokratik, adil, sürdürülebilir ve yaşanabilir kentlerin oluşturulmasında büyük bir öneme sahiptir. Kent hakkı, insanların yaşam kalitesini ve refahını etkileyen temel bir haktır ve sivil toplumun aktif katılımı ve savunuculuğu bu hakkın korunmasında ve geliştirilmesinde kritik bir role sahiptir. Ayrıca, sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği ve koordinasyon da önemlidir. Kent hakkı konusunda çalışan farklı sivil toplum kuruluşlarının güçlerini birleştirmeleri, ortak projeler yürütmeleri ve bilgi paylaşımını sağlamaları, etkinliklerinin etkisini ve kapsamını artırabilir. Ayrıca, akademik çevreler, yerel yönetimler ve diğer paydaşlarla da işbirliği yaparak kent hakkı konusundaki çalışmalara daha geniş bir perspektif kazandırılabilir.

Türkiye'de kent hakkı ve sivil toplum ilişkisi karmaşık ve çok boyutlu bir konudur. Sivil toplum kuruluşları, kent haklarına ilişkin farkındalık oluşturma, politika değişikliklerine katkı sağlama ve kentsel planlama süreçlerinde etkin bir rol oynama gibi alanlarda faaliyet göstererek kentlerin daha adil, sürdürülebilir ve yaşanabilir olmasına katkıda bulunabilir. Ancak, engellerin aşılması ve sivil toplumun etkinliğinin artırılması için çeşitli önlemlerin alınması gerekmektedir.

2.4. KENT ODAKLILIK

Kent ve kentleşme, ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan bir olgudur. Ancak kent odaklılık, toplumsal hareket alanlarının gelişimiyle de ilgilidir. Kentleşme süreci modernleşmeyle başlamıştır ve yaşam biçimleri, toplumsal yaşam biçimlerinin her alanında dönüştürücü bir güç olmuştur. Rasyonelliğin gelişmesi ve bilimin öne çıkması, gelenekselden kopuşu sağlamıştır ve bu süreç sosyal bilimlerin alanında da etkili olmuştur (Yılmaz, 2003: 342). Kentleşme, klasik sosyolojide tarımsal veya geleneksel yapıdan modern yapıya geçiş olarak öne çıkmıştır. Ancak sanayi ve ticari döneme geçişle birlikte kentler, çağdaş sosyolojinin ana inceleme konularından biri haline gelmiştir.

Kentleşme süreci, kırsal yapı ve değerlerin değişmesi, göç ve iş dünyasında ortaya çıkan değişimlerin sonucudur. Rasyonel gelişmeler, aynı zamanda sanayide de bir dönüşüm sağlamıştır. Sanayileşmeye bağlı olarak ortaya çıkan kentleşme olgusu, toplumun kırdan kente doğru bir göç yaşamasına ve yaşam standartlarının değişmesine öncülük etmiştir. Kentleşme süreci insanların hayatlarında anlam ifade eden geleneksel kültürel anlam ifadelerinin yerini ekonominin merkezde olduğu sınıfsal bir toplum yapısına bırakmıştır. Mekânın dönüşümü, gelir, güç ve saygınlık ilkesine göre toplumun dönüşümünde öncü rol oynamıştır.

Kentleşme, ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelerle birlikte ortaya çıkan bir olgu olmasına rağmen, toplumsal hareketlerin gelişimiyle de yakından ilişkilidir. Kentleşme süreci, modernleşmeyle birlikte başlayarak toplumsal yaşam biçimlerinde ve düşünsel yaklaşımlarda dönüştürücü bir güç oluşturmuştur. Rasyonelliğin öne çıkması ve bilimin gelenekselden kopuşu, kentleşme sürecine de yansımıştır ve sosyal bilimler alanındaki araştırma ve çalışmalara da yansımıştır.

Kentleşme, sanayinin gelişimiyle birlikte paralel bir şekilde ilerlemiş ve modern dönemin ilk toplumsal hareketlerinden olan işçi sınıfının oluşumunu sağlamıştır. Bu süreç, sınıflı bir toplum yapısının da oluşmasına neden olmuştur ve kentli olmak, para ve sermaye ile iktidar olmanın önemini arttırmıştır. Kentleşme süreci, toplumsal hareketlerin kimliğinde yer alan sınıf kimliğini öne çıkarmış ve diğer kimliklerin önüne geçmiştir. Toplumsal hareketler, belirli talepler etrafında bir araya gelen insanları hareketin aktörleri haline getirmiştir.

Kentler, toplumsal hareketlerin ortaya çıkması ve gelişmesi için önemli bir alan haline gelmiştir. Günümüzde, kentlerdeki bireylerin mekânsal ayrışmaları, sınıfsal, etnik, ırksal, dinsel, kültürel ve cinsel kimlikler gibi çeşitli faktörler etrafında şekillenmektedir. Bu nedenle, toplumsal hareket analizleri yapılırken, kentlerdeki bireylerin farklı kimliklerinin etkisine dikkat edilmesi gerekmektedir.

İstanbul, dünyanın en büyük kentleri arasında yer alır ve yerleşim örüntüsü, modern dönemde toplumsal alan ve hareketlerin dönüşümüne öncülük etmiştir. 19. yüzyılın yerleşim örüntüsü, İstanbul'da mekansal ayrışmanın etnik ve dinsel cemaat kimliğinden gelir ve statüye bağlı sınıf kimliğine dönüştüğünü göstermektedir (Kurtuluş,2003: 86). Bu durum, diğer büyük kentler için de geçerlidir. Dünya'nın en büyük kentleri artık ticaretin öncüleri olan ve kapitalizmin geliştiği mekanlara

dönüşmüşlerdir. Aynı zamanda, toplumsal talepleri olan toplulukların da örgütlenebildiği ve kentin dinamiklerine göre taleplerini yerine getirebildiği mekanlar haline gelmişlerdir.

Kentsel yaşam ve toplumsal hareketler arasındaki ilişki, kentin yaşam biçimleri ve dinamikleri açısından birbirleriyle bağlantılıdır. Hızlı kentleşme sürecinin modern dönemde ortaya çıkışında etkili olan sanayi sonrası sınıflı toplum yapısı artık yerini küresel dönemde kent kimliğine sahip, genç, eğitilmiş ve kentli insanların yeni toplumsal hareketlerin aktörü olarak sahnede yer almasına bırakmıştır. Sivil toplum, kamusal alan, özel hayatın tartışmaya açılması ve bu alanlara dair halkın özgürlük vurgularının artması gibi etkenler, yeni toplumsal hareketlerin etkinleşmesinde etkili olmuştur.

Kentsel sosyal yaşam üzerinde devlet ve diğer siyasi güçler arasındaki rekabet, her yapılan kendi çıkarı doğrultusunda kent yaşamını yeniden biçimlendirme durumuna neden olurken, kentsel toplumsal hareketlerin yükselişini beraberinde getirmiştir. Kentsel yaşamın sorunları, kentleşme, postmodern yapılar ve postmodern yaşamlar, küresel devasa büyük kentlerin hareketlerin merkezi haline gelmiştir. Dede'ye (2018: 126) göre, kentsel sorunların giderek merkezileşmesi, kentsel toplumsal hareketlerin yükselişine neden olmaktadır.

Kentsel protesto hareketleri, Castells'e (Dede, 2018: 127) göre, genellikle üç ana talep etrafında şekillenmektedir. Bazı talepler devlet tarafından sağlanan kolektif tüketim biçimlerine odaklanırken, diğer talepler kültürel kimlik ve bu kimlikle bağlantılı alanlarla ilgilidir. Üçüncü ve son talep ise daha ademi merkezîyetçi hükümet biçimlerini talep eden vatandaşların politik mobilizasyonunu ifade etmektedir. Bu nedenle, kentsel protesto hareketleri, kent yaşamını şekillendirmede önemli bir aktör olarak ortaya çıkmaktadır. Kent hakkı talebi, talepkar duruşları ve değer norm, siyaset ve kültür boyutlarındaki talepleriyle birleşerek hareketlerin katmanlı yapısı oluşmaktadır.

Kentlerdeki yeni toplumsal hareketler, mekânları iyi kullanarak kamusal alandaki görünürlüklerini artırmak için taleplerini belirli bir çerçevede organize etmektedirler. Bu noktada, mahallelerin kurulması ve yaşam biçimlerinin bu mahallelerde sürdürülmesi, kentin yeni yüzünü oluşturmaktadır. Kentsel hareketler, sadece talepleriyle değil, aynı zamanda kentsel mekânın yeniden şekillenmesi ve toplumsal dinamiklerin dönüşümü gibi birçok faktörle de etkileşim halindedirler. Bu

nedenle, kentlerdeki yeni toplumsal hareketlerin varlığı, kentin gelişimine ve geleceğine yönelik önemli bir etkiye sahiptir.

2.5. DÜNYA GENELİNDE KENT HAKKI HAREKETİNİN GELİŞİMİ

Günümüz dünyasında, kentler giderek büyüyen ve değişen yaşam alanları haline gelmiştir. Bu süreçte, kentlerde yaşayan insanlar arasındaki sosyal ve ekonomik eşitsizlikler de artmıştır. Bu nedenle, kentlerde yaşayan yoksul ve marjinal gruplar, yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve haklarının korunması için mücadele etmektedir. Bu mücadele, "kent hakkı hareketi" adı verilen bir hareketin doğmasına yol açmıştır (Eğilmez, 2017).

Kent hakkı hareketi, kentlerde yaşayan herkesin yaşam kalitesinin artırılması için mücadele etmektedir. Bu hareket, kentsel planlama sürecinde yoksul grupların da yer alması gerektiğini savunmakta ve bu şekilde kentsel alanda adaletin sağlanacağını ve toplumsal eşitliğin artacağını düşünmektedir (Yücel, 2020). Bu nedenle, kent hakkı hareketi, kentsel planlama sürecinde yoksul grupların katılımını sağlamak, kentsel alanda yoksul grupların yaşam koşullarını iyileştirmek ve kentsel alanlardaki adaletsizlikleri azaltmak için mücadele etmektedir.

Kent hakkı hareketi, kentsel alanlarda yaşayan insanların haklarının korunması ve geliştirilmesi için farklı yöntemler kullanmaktadır. Bu yöntemler arasında, kampanyalar, protestolar, hukuki mücadeleler ve kentsel plancılarla diyaloglar yer almaktadır. Bu hareket, dünya genelinde farklı coğrafyalarda ve kültürlerde farklı şekillerde kendini göstermektedir. Bununla birlikte, ortak bir amaçları vardır: kentlerde yaşayan herkesin yaşam kalitesini artırmak ve toplumsal eşitliği sağlamak (Yurdusev, 2018).

Kent hakkı hareketinin dünya genelindeki gelişimi, 1960'larda ve 1970'lerde ortaya çıkan kentsel sosyal hareketlerle başlamıştır. Bu hareketler, özellikle Latin Amerika ve Kuzey Amerika'da, kentsel alanlardaki yoksulluk ve adaletsizliklere karşı mücadele etmiştir. Bu hareketlerin öncüsü olarak gösterilen Henri Lefebvre, "kent hakkı" kavramını ortaya atmıştır. Lefebvre'ye göre, kent hakkı, herkesin kentlerin gelişiminde aktif rol oynaması ve kentsel alanların planlanmasında demokratik bir şekilde yer alması anlamına gelmektedir.

1980'lerde, kent hakkı hareketi, özellikle Avrupa ve Asya'da da yayılmaya başlamıştır. Bu süreçte, kent hakkı hareketi daha da örgütlü hale gelmiş ve sivil toplum örgütleri, aktivistler ve akademisyenler arasında bir işbirliği ağı oluşmuştur. Bu hareket, özellikle kentlerde yaşayan yoksul ve marjinal grupların sesini duyurmak için kullanılan bir platform haline gelmiştir (Harvey, 2008: 34).

Kent hakkı hareketinin gelişimi, 1990'larda da devam etmiştir. Bu dönemde, BM İnsan Yerleşimleri Programı (UN-Habitat), kent hakkı kavramını benimsemiş ve kentsel alanlarda yaşayan herkesin hakkına saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Ercan, 2016). Bu dönemde, kent hakkı hareketi, sadece kentsel alanlarda yaşayan yoksul ve marjinal grupların haklarını savunmakla kalmamış, aynı zamanda kentsel alanların sürdürülebilirliği konusunda da çalışmalar yapmıştır.

Günümüzde, kent hakkı hareketi dünya genelinde hala devam etmektedir ve kentlerin gelişimi ve yönetimi konusunda önemli bir etkisi vardır. Bu hareket, kentsel alanlarda yaşayan herkesin haklarını korumak ve yaşam kalitesini artırmak için çalışmaktadır. Ayrıca, bu hareket, kentlerin sürdürülebilirliği ve çevre dostu kentsel alanların oluşturulması konusunda da çalışmalar yapmaktadır.

Kent hakkı hareketi, kentlerin gelişiminde ve yönetiminde herkesin eşit bir şekilde yer alması gerektiğini savunmaktadır. Bu hareket, dünya genelindeki farklı coğrafyalarda ve kültürlerde ortaya çıkmıştır ve kentsel alanlardaki yoksulluk ve adaletsizliklere karşı mücadele etmektedir. Kent hakkı hareketinin dünya genelindeki gelişimi, sadece kentsel alanlardaki yoksul ve marjinal grupların haklarını savunmakla kalmamış, aynı zamanda kentsel alanların sürdürülebilirliği konusunda da çalışmalar yapmıştır. Bu hareket, kentlerde yaşayan herkesin yaşam kalitesinin artırılması ve toplumsal eşitliğin sağlanması için mücadele etmektedir.

2.5.1. Kent Hakkı Hareketinin Küresel Boyutta Yayılması

Kent hakkı hareketi, insanların kentlerde yaşama koşullarını iyileştirmek için çabalaması anlamına gelir. Bu hareket, 20. yüzyılın ortalarından beri hızla büyümüş ve küresel boyutta yayılmıştır. Kent hakkı hareketi, sosyal adalet, çevresel sürdürülebilirlik ve demokrasi için mücadele ederken, kentlerin gelişimine ve planlamasına da odaklanır.

Kent hakkı hareketinin kökenleri, özellikle 1960'larda, ABD'de siyahların ve diğer azınlıkların maruz kaldığı ayrımcılık ve yoksullukla mücadeleye dayanmaktadır.

Bu dönemde, kentsel yoksulluk ve çevresel adaletsizlikler, Amerika Birleşik Devletleri'nin farklı bölgelerinde özellikle siyahların yaşadığı kentlerde önemli sorunlar haline gelmiştir. Bu sorunlarla mücadele etmek için, kentsel hareketler ortaya çıkmış ve kent hakkı hareketi doğmuştur.

Kent hakkı hareketi, zamanla dünya genelinde yayıldı ve farklı bölgelerde farklı amaçlar için kullanıldı. Avrupa'da, hareket, kentlerin çevresel sürdürülebilirliğini arttırmak ve kamusal alanların korunmasını savunmak için kullanılmıştır. Güney Afrika'da kent hakkı hareketi, apartheid rejiminin sona ermesiyle 1990'larda ortaya çıkmıştır. Bu hareket, ayrımcılık politikalarının sona ermesiyle birlikte, kentsel yoksulluk, barınma ve su hizmetlerine erişim, yerel yönetimlerin demokratikleştirilmesi gibi konularda mücadele etmiştir (Balaban & Öncü, 2017).

Küresel boyutta kent hakkı hareketinin yayılması, özellikle son yıllarda, sürdürülebilirlik ve çevresel adalet için mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Birleşmiş Milletler, Habitat III konferansında kabul edilen Yeni Kentsel Gündem ile, sürdürülebilir kentleşme için bir yol haritası çizmiştir (Güvenç, 2017). Bu yol haritası, kentlerdeki sürdürülebilir kalkınma hedeflerini belirlemektedir ve küresel düzeyde kent hakkı hareketinin yayılmasına katkı sağlamaktadır.

Kent hakkı hareketi, kentlerin demokratikleşmesine de katkıda bulunur. Bu hareket, kentlerdeki siyasi süreçlerin, yurttaşların daha aktif bir şekilde katılımına olanak tanıyacak şekilde yapılandırılmasını savunur. Bu, kentsel karar alma süreçlerine katılımı artırarak, insanların şehirlerindeki yaşamlarını şekillendirmede daha büyük bir etkiye sahip olmalarını sağlamaktadır.

Kent hakkı hareketi ayrıca, çevresel adalet için mücadele etmeye odaklanır. Bu hareket, kentlerin çevresel sorunlarına çözümler üretmek ve insanların çevrelerini korumak için daha sürdürülebilir politikaları desteklemek için çalışır. Kent hakkı hareketi, kentlerin insanlar, doğa ve ekonomi arasındaki dengeleri koruyarak daha sürdürülebilir bir gelecek için hazırlanmasına yardımcı olmaktadır.

Kent hakkı hareketi, dünya genelinde insanların kentlerdeki yaşam koşullarını iyileştirmek, sosyal adalet, çevresel sürdürülebilirlik ve demokrasi için mücadele etmek amacıyla ortaya çıkmıştır (Tanbay, 2018). Bu hareket, Amerika Birleşik Devletleri'nde siyahların ve diğer azınlıkların yaşadığı kentlerdeki ayrımcılık ve yoksulluk sorunlarına

karşı mücadele ederken, Avrupa, Güney Afrika ve diğer ülkelerde farklı amaçlar için kullanılmıştır.

Kent hakkı hareketinin yayılması, sadece çevresel adalet için değil, aynı zamanda sosyal adalet için de önemlidir. Bu hareket, kentlerdeki yoksulluk ve eşitsizlik sorunlarına dikkat çekerek, kentsel alanlarda daha adil bir toplum için mücadele etmektedir. Bu çabalar, toplumsal cinsiyet eşitliği, çocuk hakları, engellilerin hakları gibi konularda da çalışmalar yapmaktadır.

Kent hakkı hareketi, kentlerin demokratikleşmesine, çevresel adalet için mücadeleye ve kentlerin daha sürdürülebilir bir gelecek için hazırlanmasına yardımcı olur. Bu hareketin küresel boyutta yayılması, insanların kentlerdeki yaşam koşullarını iyileştirmek için dünya genelinde birlikte çalışma fırsatı sunmaktadır. Ancak, kent hakkı hareketinin yayılması ve etkisi, hala birçok zorlukla karşı karşıyadır. Bunlar arasında, kentsel yoksulluk ve çevresel adaletsizliklerin hala devam etmesi, kentlerin gelişimi ve planlamasında yoksulların ve azınlıkların yeterince temsil edilmemesi, siyasi çıkarların etkisi ve kamusal alanların korunmasındaki zorluklar yer alır. Bu nedenle, kent hakkı hareketinin daha da güçlenmesi ve etkisini arttırması için, dünya genelinde daha fazla farkındalık ve işbirliği gereklidir (Arslan, 2018). Bu hareketin savunucuları, kentlerde sosyal adalet, çevresel sürdürülebilirlik ve demokrasi için çalışarak, insanların kentlerde daha iyi bir yaşam sürmelerine yardımcı olabilmektedir.

2.5.2. Dünya Örnekleri ve Kent Hakkı Talepleri

Kent hakkı, insanların sağlıklı, sürdürülebilir ve güvenli bir çevrede yaşama, çalışma ve eğlenme hakkıdır. Günümüzde dünya nüfusunun büyük bir kısmı kentlerde yaşamaktadır ve bu nedenle kent hakkı talepleri son derece önemlidir. Ancak, kentsel alanlarda yaşayan insanlar birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunlar arasında yoksulluk, işsizlik, evsizlik, sağlık sorunları, çevre kirliliği ve yetersiz altyapı gibi konular yer almaktadır.

Kent hakkı talepleri, dünya genelinde farklı örneklerle karşımıza çıkmaktadır. Bunlar arasında Occupy Wall Street hareketi de yer almaktadır. Occupy Wall Street hareketi, 2011 yılında New York'ta başlamış ve kısa sürede dünya genelinde birçok kentte taklit edilmiştir. Hareket, ekonomik eşitsizlik, işsizlik ve politik yozlaşma gibi konulara dikkat çekmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Occupy Wall Street hareketi, ABD'nin finans merkezi Wall Street'te düzenlenen protestolarla başlamıştır. Hareketin amacı, ülkede artan ekonomik eşitsizliğe dikkat çekmek ve finans sektöründeki şirketlerin halkın yaşadığı zorluklara neden olan uygulamalarına son verilmesi için baskı yapmaktır. Hareket, finans sektörüne yönelik eleştirilerinin yanı sıra, küreselleşme, demokrasi, çevre, sosyal haklar gibi geniş bir yelpazede konulara da değinmiştir.

Occupy Wall Street hareketi, kent hakkı talepleri açısından da önemli bir örnektir. Hareket, kentte yaşayanların ekonomik ve siyasi haklarının korunması, işsizlik ve yoksullukla mücadele edilmesi, sağlık hizmetlerine erişim ve sürdürülebilir çevre gibi konulara da dikkat çekmiştir. Ayrıca, hareket, demokratik katılımın önemine de vurgu yapmış ve yerel halkın karar süreçlerine katılması gerektiğini savunmuştur.

Kent hakkı talepleri, dünya genelinde birçok farklı örnekleme sahip olmuştur. Bir örnek olarak, Güney Afrika'nın Cape Town kentinde, yerel halkın talepleri doğrultusunda, su hizmetleri ücretsiz hale getirilmiştir. Bu, suyun temel bir insan hakkı olduğu gerçeğini vurgulamıştır. Hindistan'da, Mumbaililerin kent hakkı talepleri doğrultusunda, birçok favela yıkılmadan önce, yerel halkın katılımıyla kentsel yenileme projeleri gerçekleştirilmiştir.

Latin Amerika'da kent hakkı hareketleri, birçok ülkede büyük etkiler yaratmıştır. Arjantin'de, "Piquetero" hareketi, yoksul insanların kent hakkı taleplerini savunarak, sokaklarda barikatlar kurmuş ve sokakları trafiğe kapatarak, hükümetin dikkatini çekmiştir. Bolivya'da ise, yerli halkın kent hakkı talepleri doğrultusunda, 2005 yılında, ilk kez yerli bir devlet başkanı seçilmiştir. Evo Morales, kent hakkı taleplerine karşı çıkanları, "anti-kentli" olarak nitelendirerek, kent hakkı savunuculuğu yapmıştır. Ayrıca Brezilya'nın Porto Alegre kentinde, 1989 yılında gerçekleştirilen bir yerel bütçe konferansı, dünya genelinde katılımcı bütçe uygulamalarına örnek olmuştur. Bu uygulamada, kent sakinleri, yerel bütçenin nasıl harcanacağı konusunda karar vermek için bir araya gelmişlerdir.

Dünyada meydana gelen hareketler arasındaki başka bir örnek ise Avrupa'da gerçekleştirilen "Barcelona anlayışıdır. Bu anlayış, yerel yönetimlerin, kentlerin sürdürülebilirliği ve sosyal adaleti için çaba sarf etmesi gerektiğini vurgular. Bu kapsamda, yerel halkın katılımı ve karar süreçlerinde söz sahibi olması önemlidir.

Kent hakkı talepleri, dünya genelinde birçok farklı örnekleme sahip olmuştur. Kent hakkı savunucuları, insanların sağlıklı, sürdürülebilir ve güvenli bir çevrede yaşama hakkının tanınması için mücadele etmektedir. Kent hakkı talepleri, demokratik katılım, insan hakları ve sosyal adalet gibi kavramlarla yakından ilişkilidir. Kent hakkı taleplerinin karşılanması, sadece yerel halkın yaşam kalitesini yükseltmekle kalmaz, aynı zamanda kentsel alanda sürdürülebilirlik ve çevresel koruma gibi uluslararası hedefleri de desteklemektedir.

Kent hakkı taleplerinin gerçekleştirilmesi için, yerel halkın katılımı, kamuoyu baskısı, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler, hükümetler ve uluslararası toplum gibi birçok paydaşın işbirliği ve desteği gerekmektedir. Bunun yanı sıra, kent hakkı taleplerinin sadece kentsel alanlarda değil, kırsal alanlarda da ele alınması gerektiği unutulmamalıdır (Önder, 2019: 11). Böylece, dünya genelinde herkesin sağlıklı, sürdürülebilir ve güvenli bir çevrede yaşama hakkı tanınabilir.

2.5.3. Kent Hakkı Hareketinin Uluslararası İşbirliği ve Etkileşimi

Kent hakkı hareketi, dünya genelinde birçok ülkede, kentlerde yaşayan insanların haklarını savunan bir hareket haline gelmiştir. Bu hareket, kentlerin sürdürülebilir kalkınması, halkın katılımı ve demokratik yönetimi hedeflemektedir. Bu bağlamda, kent hakkı hareketinin uluslararası işbirliği ve etkileşimi de önem kazanmaktadır.

Kent hakkı hareketi, uluslararası boyutta etkinlik gösteren bir harekettir. Bu hareket, dünya genelinde birçok ülkede, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde, kentlerde yaşayan insanların haklarını savunmak amacıyla örgütlenmektedir. Kent hakkı hareketinin amacı, dünya genelinde kentlerin sürdürülebilir kalkınması ve halkın katılımı ile demokratik yönetimi hedeflemektir.

Kent hakkı hareketinin uluslararası boyutu, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından da desteklenmektedir. BM, insan haklarının korunması ve insan onuru ile özgürlüklerinin korunması için çalışmalar yapmaktadır. Bu bağlamda, BM İnsan Hakları Konseyi, kent hakkı gibi konuları ele almaktadır. BM İnsan Hakları Konseyi, kent hakkı ile ilgili konularda çalışmalar yapmakta ve dünya genelinde kentlerde yaşayan insanların haklarını savunmak için çalışmalar yürütmektedir.

Kent hakkı hareketi, uluslararası düzeyde işbirliği yapmakta ve diğer ülkelerdeki kent hakkı hareketleri ile işbirliği içinde bulunmaktadır. Bu işbirliği, kent hakkı hareketinin uluslararası boyutta daha da güçlenmesini sağlamaktadır. Kent hakkı hareketi, uluslararası düzeydeki işbirliği sayesinde, kentlerde yaşayan insanların haklarının korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için daha etkili bir şekilde mücadele edebilmektedir.

Kent hakkı hareketinin uluslararası işbirliği, farklı ülkelerdeki kent hakkı hareketleri arasında ağlar oluşturarak gerçekleştirilmektedir. Bu ağlar, dünya genelinde kent hakkı hareketlerinin koordinasyonunu sağlamakta ve hareketin etkinliğini artırmaktadır. Örneğin, Habitat International Coalition (HIC), dünya genelinde kent hakkı hareketlerini bir araya getiren bir ağıdır. HIC, dünya genelinde kent hakkı hareketlerinin koordinasyonunu sağlamakta ve hareketin küresel düzeyde etkili olmasını hedeflemektedir.

Kent hakkı hareketi, uluslararası sivil toplum örgütleri ile de işbirliği yapmaktadır. Kent hakkı hareketi, uluslararası sivil toplum örgütleri ile işbirliği yaparak, kentlerde yaşayan insanların haklarının korunması için çeşitli projeler yürütmektedir. Bu projeler, kentlerdeki yaşam koşullarının iyileştirilmesine, kentsel altyapının geliştirilmesine, kamu hizmetlerinin sunulmasına ve kentlerdeki demokratik yönetimin geliştirilmesine yönelik çalışmaları içermektedir.

Kent hakkı hareketinin uluslararası etkileşimi sayesinde dünya genelinde farklı ülkelerdeki kent hakkı hareketlerine destek vermektedir. Bu etkileşim, kent hakkı hareketinin küresel düzeyde tanınmasını sağlamakta ve hareketin etkinliğini artırmaktadır.

Kent hakkı hareketinin uluslararası etkileşimi, dünya genelinde düzenlenen kent hakkı etkinlikleri sayesinde gerçekleştirilmektedir. Bu etkinlikler, kent hakkı hareketi içindeki farklı grupların bir araya gelerek tartışmalar yürüttüğü, deneyimlerini paylaştığı ve birbirlerine destek verdiği platformlardır. Örneğin, Dünya Sosyal Forumu gibi etkinlikler, kent hakkı hareketinin uluslararası etkileşimini sağlamaktadır. Dünya genelinde düzenlenen uluslararası kongre, konferans ve seminerlere de katılarak etkileşimini artırmaktadır. Bu etkinlikler, kent hakkı hareketinin uluslararası alanda tanınmasını sağlamakta ve hareketin gelişimine katkı sağlamaktadır.

Kent hakkı hareketinin uluslararası etkileşimi, aynı zamanda uluslararası düzeydeki politikaların oluşturulmasına da katkı sağlamaktadır. Kent hakkı hareketi, uluslararası düzeyde yapılan toplantılarda ve görüşmelerde kentlerde yaşayan insanların haklarının korunması için çözüm önerileri sunmaktadır. Bu öneriler, uluslararası düzeyde kentlerde yaşayan insanların haklarının korunmasına yönelik politikaların geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Kent hakkı hareketinin uluslararası işbirliği ve etkileşimi, kentlerde yaşayan insanların haklarının korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için çok önemlidir. Bu işbirliği ve etkileşim sayesinde kent hakkı hareketi, dünya genelinde daha etkili bir şekilde mücadele edebilmekte ve kentlerde yaşayan insanların haklarını koruyabilmektedir. Ayrıca, uluslararası işbirliği ve etkileşim sayesinde kent hakkı hareketi, farklı ülkelerdeki kent hakkı hareketlerine destek vererek hareketin uluslararası boyutta daha da güçlenmesini sağlamaktadır (Gündüz, 2012: 26).

Kent hakkı hareketinde kentlerde yaşayan insanların haklarının korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için çok önemlidir. Bu nedenle, kent hakkı hareketinin ulusal ve uluslararası düzeydeki işbirliği ve etkileşimine önem verilmesi gerekmektedir. Bu işbirliği ve etkileşim sayesinde kent hakkı hareketi, kentlerde yaşayan insanların haklarının korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için daha etkili bir şekilde mücadele edebilir.

Kent hakkı hareketinin uluslararası işbirliği ve etkileşimi sayesinde, farklı ülkelerdeki kent hakkı hareketlerine destek vererek hareketin uluslararası boyutta daha da güçlenmesini sağlamaktadır. Bu destek sayesinde, farklı ülkelerdeki kent hakkı hareketleri birbirleriyle etkileşim halinde olabilmekte ve birbirlerinden öğrenebilmektedirler. Bu da, kent hakkı hareketinin daha güçlü bir hareket haline gelmesine katkı sağlamaktadır.

Kent hakkı hareketinin uluslararası işbirliği ve etkileşimi, kentlerde yaşayan insanların haklarının korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için çok önemlidir. Ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan işbirliği ve etkileşim, kent hakkı hareketinin daha etkili bir şekilde mücadele etmesine ve dünya genelinde daha da güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, kent hakkı hareketine destek vermek ve ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliği ve etkileşimini artırmak, kentlerde yaşayan

insanların haklarının korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için atılacak en önemli adımlardandır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KENT HAKKI TALEBİ ÇERÇEVESİNDE WALL STREET HAREKETİ

İşgal Et hareketi, 2011 yılında ABD'de Zuccotti Park (eski adıyla Özgürlük Meydanı) işgaliyle başlamıştır. Bu hareket, finans kapitalin ve bankaların merkezi olan Wall Street'te başlayarak, Londra'daki borsa binasının işgal edilmesiyle yaygınlaşmış ve kısa sürede ABD'nin Oakland ve Washington gibi kentlerine sıçramıştır. Ancak, 2011'de gerçekleşen bu işgal aniden ortaya çıkmamıştır. ABD'de 1990'ların sonlarından itibaren başlayan çeşitli gelişmeler ve olaylar toplumsal bir birikimin sonucu olarak hareketin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

3.1. İŞGAL ET HAREKETİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ

Wall Street'te kriz 1990'lı yılların sonunda belirtileri görülmeye başlanması, ABD'de ekonomik ve siyasal nedenlerden dolayı toplumsal muhalefetin yükselişe geçmesine yol açmıştır. Bu dönemde işsizlik oranının ve gelir adaletsizliğinin artması, beraberinde sosyal krizleri getirmiştir ve muhalif hareketlerin ekonomik temelini oluşturmuştur. Bunun yanı sıra, siyasal nedenler de eylemlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleşen İkiz Kule saldırıları ve Savunma Bakanlığı'na (Pentagon) yapılan saldırılar, siyasal gerekçelerin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu saldırılar sonrasında, Müslüman ülkelere ve Müslümanlara yönelik tutumlar, insansız hava araçlarının kullanımı, Guantanamo Körfezi üssündeki tutukluların koşulları gibi unsurlar, muhalefet hareketinin siyasi meşruiyet kazanmasına zemin hazırlamıştır (Güler, 2013: 350).

Bu dönemdeki ekonomik ve siyasal olaylar, toplumda huzursuzluğa ve hoşnutsuzluğa yol açmış ve Wall Street İşgal Et Hareketi gibi muhalif hareketlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Bu hareketler, finansal sistemin ve politikaların yeniden değerlendirilmesini talep etmiş, ekonomik adaletsizliklere ve siyasi baskılara karşı mücadele etmiştir.

1929 yılında gerçekleşen Büyük Buhran, gelir dağılımındaki adaletsizliğin en yüksek seviyelere ulaştığı bir dönemi beraberinde getirmiştir. Emlak piyasasının çökmesi sonucunda birçok insan evlerini kaybetmiştir. Finans sektörü, verimlilik artışlarının büyük bir kısmını elde etmiş ve kar payları %40'a kadar yükselmiştir. Ancak, finans şirketleri kredi vermeyi durdurmuş ve bu durum binlerce şirketin kapanmasına neden olmuştur. Şirketlerin iflas etmesiyle birlikte birçok insan işsiz kalmıştır (Castells, 2013: 142).

2000'li yıllar boyunca, ekonomik sorunlar devam etmiş ve 2007 yılında ciddi bir ekonomik kriz yaşanmıştır. Ancak, krizin etkilerini önlemek için etkili reformların sürdürülememesi, İşgal Et hareketinin gelişimine yol açmıştır. Bu hareket, finans sektöründeki adaletsizliklere, gelir eşitsizliğine ve ekonomik krizin etkilerine tepki olarak ortaya çıkmıştır. Finans şirketlerine yönelik eleştiriler ve protesto eylemleri, toplumun ekonomik ve siyasi düzenin yeniden değerlendirilmesini talep ettiği bir platform oluşturmuştur.

Büyük şirketlerin ekonomideki belirgin ve önemli rolü, gelir eşitsizliğinin artmasında önemli bir katkı olarak görülmektedir. Muhalif görüşler, finans sektörü ve bankaların toplumu yeterince temsil etmediğini iddia etmiş ve finansal çevrelerin toplum ve siyaset üzerindeki hakimiyetinin azaltılması gerektiğini savunmuşlardır (Hard ve Negri, 2011: 16-17).

Ekonomik krizi aşmak amacıyla oluşturulan kurtarma paketleri, krizi yaratanlardan ziyade vatandaşların maliyetini ödemek durumunda kalmıştır. İşsizlik oranları ise 2009 yılında %10'a yükselmiştir ve bu, kriz öncesi işsizlik oranlarının önemli ölçüde üzerindedir (Güler, 2013: 332-336). Ekonomideki gelir adaletsizliğiyle birlikte, siyasal alanda da temsil yetersizliği yaşandığı toplum tarafından sorgulanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, Wall Street hareketi gibi muhalif hareketler, ekonomideki gelir adaletsizliği ve finans sektörünün toplumsal ve siyasal alandaki hakimiyetine karşı çıkmıştır. Hareket, büyük şirketlerin ve finansal çevrelerin toplum üzerindeki etkisini sorgulamış ve daha adil bir ekonomik düzen ve daha kapsayıcı bir siyasi temsil talep etmiştir. Wall Street hareketi, bu talepleriyle toplumda geniş bir destek ve ilgi uyandırmış ve ekonomik ve siyasal tartışmaları yeniden şekillendirmiştir.

2010'lu yılların başından itibaren, küresel sermayenin neden olduğu eşitsizlikler ve kapitalizmin derin krizi, geniş kesimlere yayılarak ciddi mağduriyetlere yol açmıştır.

Bu mağduriyetlerin artmasıyla birlikte, insanlar kendi sözlerini söyleme ve mevcut durumu reddetme eğilimlerinde güçlenmeye başlamışlardır. Yerleşik siyasete ve kurumlara olan güven azalmış ve bu durum, yeni ve farklı çözümler arayışını beraberinde getirmiştir. Bireyler, kendi yaşamları ve gelecekleri üzerinde daha fazla kontrol sahibi olma isteğiyle hareket etmiş ve kamusal alanın ve ortak aidiyetin yeniden tanımlanmasının önemini vurgulamışlardır.

2010 yılında meydana gelen Arap ayaklanmalarının sonucu ve Avrupa'da, özellikle de İspanya'da gerçek demokrasi talebi ABD toplumunu da etkileyebilmiştir (Harcourt, 2013: 78). Bu küresel ve Avrupa'daki gelişmelerin etkisiyle, 13 Temmuz 2011 tarihinde Vancouver merkezli kültürel eleştiri dergisi Adbusters, blogunda şu çağrıyla yayımlamıştır: *"Bir Tahrir anına hazır mısınız? 17 Eylül'de aşağı Manhattan'a akın, çadırlar kurun, mutfaklar oluşturun ve Wall Street'i işgal edin."* Dergi, çağrısını şu şekilde açıklamıştır: *"Şu anda dünya çapında, geleceğe uygun bir şekilde devrimci taktiklerde bir değişim yaşanmaktadır. Bu yeni taktiğin ruhu, İspanya'daki kampların ve Tahrir'in birleşiminden ortaya çıkmaktadır."* (Adbusters, 2011).

Bu çağrı, Adbusters dergisinin yayınlanmasıyla birlikte geniş kitlelere ulaşmış ve Wall Street'i işgal etme çağrısı büyük bir ilgi ve destek görmüştür. Bu çağrı, dünyadaki toplumsal hareketlerin birbirinden etkilenerek yayılması ve paylaşılan bir direniş ruhunun ortaya çıkmasıyla yakından ilişkilidir. İspanya'daki kamplar ve Mısır'daki Tahrir Meydanı gibi örnekler, yeni ve etkili protesto yöntemlerini benimseyen hareketlerin öncüsü olmuştur.

Wall Street hareketi 2011 yılında ABD'de başlayan ve küresel bir çapta dikkat çeken bir hareket haline gelmiştir. Derginin çağrısıyla birlikte binlerce insan, Manhattan'daki Wall Street'e akın etmiş, çadırlar kurarak barışçıl bir şekilde işgal etme eylemi gerçekleştirmiştir. Bu eylem, finans sektörünün toplumdaki etkisine ve gelir eşitsizliğine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmış ve kamuoyunda geniş yankı bulmuştur (Casttells, 2013: 146). Wall Street hareketi, toplumun sesini duyurmak ve daha adil bir ekonomik ve sosyal düzen talep etmek amacıyla bir araya gelen bireylerin oluşturduğu bir platform olmuştur.

17 Eylül 2011 tarihinde New York'ta, Zuccotti Park'ta başlayan eylemler, Wall Street'i ve yanı sıra bankaları, çok uluslu şirketleri ve Dünya Ticaret Örgütü'nü hedef almıştır. Occupy Wall Street (OWS) hareketi, *"% 99'umuz, artık % 1'in açgözlülüğüne*

tahammül edemiyoruz" sloganıyla eylemlere başlamıştır (OccupyWallStreet, 2011). Bu eylemler kısa sürede ABD'de yaklaşık olarak 100 kente, küresel ölçekte ise 1500 kente yayılmıştır. Wall Street hareketi, küresel ekonominin kurallarını belirleyen en zengin % 1'lik kesimi eleştirmeyi amaçlamıştır (OccupyWallStreet, 2011).

Wall Street hareketi, neoliberal piyasanın demokratik doğasını ve toplumsal eşitsizliğini onaylamayan bir duruş sergilemiştir. Sivil itaatsizlik eylemleri aracılığıyla kendisini ifade eden hareket, farklı kentler ve kamusal alanlara dalga dalga yayılmış ve yatay bir örgütlenme modeli benimsemiştir. Bu şekilde, kentsel muhalefetin bir örneği olarak değerlendirilebilir (Adanalı, 2011: 28).

Wall Street hareketi, Zuccotti Park'ta başlayan eylemlerle birlikte diğer kentlerde de kamplar kurarak eylemlerini sürdürmüştür. Kamplarda yaşam, düzenli bir şekilde planlanan günlük işlerin yürütülmesini içermiştir, bu da çöp toplama, yemek dağıtımı gibi faaliyetleri kapsamaktadır. Eylemciler, tam zamanlı olarak kamplarda bulunmak zorunda değillerdi; çoğu eylemci, meclisler ve çalışma grupları için düzenlenen günlük toplantılara katılmaktaydı.

Wall Street işgali, İspanya'nın Madrid ve Barselona kentlerinde ortaya çıkan "öfke" (indignados) eylemlerine benzer bir şekilde dünya kamuoyu ve yerel haber ajansları tarafından canlı yayınlarla takip edilmiştir. Bu, hareketin yayılmasını ve geniş kitlelerin dikkatini çekmesini sağlamıştır. Eylemcilerin kamplarda bir araya gelerek demokratik bir ortamda kararlar aldığı ve toplumsal taleplerini dile getirdiği bu süreç, hareketin yatay örgütlenme ve katılımcılık prensiplerini vurgulayan bir model olarak görülmüştür.

Kamp hayatı, eylemciler arasında dayanışma ve paylaşım duygusunu güçlendirmiştir. Eylemciler, çeşitli konuları tartışmak, taleplerini belirlemek ve stratejilerini oluşturmak için düzenli toplantılar düzenlemişlerdir. Bu toplantılarda herkesin eşit bir şekilde söz hakkı olduğu ve kararların ortaklaşa alındığı bir anlayış benimsenmiştir. Medya ve haber ajanslarının canlı yayınlarla sürekli olarak eylemleri takip etmesi, Wall Street hareketinin yayılmasında ve toplumda farkındalık yaratmasında önemli bir rol oynamıştır (Akbiyık ve Öztürk, 2013: 1022).

Wall Street hareketinde farklı eğilimlere sahip birçok insanın yer alması, sloganların çeşitlenmesine ve çeşitli konuların vurgulanmasına yol açmıştır. İşte eylemlerde öne çıkan bazı sloganlar:

- *"Biz %99'uz."* (We are the %99): Bu slogan, harekete katılanların çoğunluğunun ekonomik olarak dezavantajlı ve gelir dağılımındaki adaletsizlik nedeniyle mağdur olduğunu vurgulamaktadır. %1'lik zengin azınlığın açgözlülüğüne karşı %99'luk çoğunluğun birleşmesi gerektiği mesajını vermektedir.
- *"Demokrasi, şirketleşme değil."* (Democracy Not Corporatization): Bu slogan, demokratik değerlerin şirketlerin çıkarlarına öncelik verilmeden korunması gerektiğini ifade etmektedir. Şirketlerin politikalar ve kararlar üzerinde aşırı etkisi olmamalıdır.
- *"Oligarşiye son."* (End the Oligarchy): Bu slogan, toplumun yönetiminin küçük bir zengin azınlığın elinde olmasına karşı çıkmaktadır. Eşitsizlik ve güç konsantrasyonuna karşı bir talep içermektedir.
- *"İnsanların ihtiyacı, şirketlerin açgözlülüğü değil."* (The need people is not the greed of companies): Bu slogan, insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve refahlarının artması için şirketlerin açgözlülüğünün engellenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.
- *"Amerikan rüyasını koru."* (Save the American Dream): Bu slogan, Amerikan rüyasının yani herkesin eşit fırsatlara sahip olması ve başarılı olabilmesi ideallerinin korunmasını talep etmektedir. Gelir adaletsizliği ve sosyal eşitsizlikle mücadele edilmesi gerektiği mesajını vermektedir.
- *"Şimdi değilse NE ZAMAN? Evsiz kaldığında mı? Hiçbir şeyin kalmadığında mı? O zaman çok geç olacak, şimdi değilse ne zaman?"* (If Not Now, WHEN? When YOU are Homeless? When YOU have NOTHING. THEN, it will be too late! If Not Now, WHEN?): Bu slogan, değişim için harekete geçme zamanının şimdi olduğunu vurgulamaktadır. Eğer eylem için bir adım atılmazsa, gelecekte evsizlik ve kayıplarla karşılaşıldığında çok geç olacağını ifade etmektedir.
- *"İş, adalet ve eğitim."* (Jobs, justice and education): Bu slogan, iş imkanları, adaletli bir toplum düzeni ve eğitim fırsatlarının önemine dikkat çekmektedir. İnsanların iş sahibi olması, adil bir adalet sistemi ve kaliteli eğitim alabilmesi temel hedefler olarak vurgulanmaktadır.
- *"Amerika'nın sahibi kim ve onu kim kontrol ediyor? Şirketler, Bankalar ve Pentagon; sen veya ben değil!"* (Who Owns and Controls America? The

Corporations, the Banks, the Pentagon; NOT YOU AND ME): Bu slogan, ABD'nin gerçek gücünün halkın değil, büyük şirketlerin, bankaların ve askeri endüstriyel kompleksin elinde olduğunu ifade etmektedir. Bu gücün halkın çıkarlarını yansıtmadığı ve demokratik katılımın sınırlı olduğu vurgulanmaktadır.

Bu sloganlar, Wall Street hareketinin ana taleplerini ve eleştirilerini yansıtmaktadır. Gelir eşitsizliği, şirketlerin ve finans sektörünün toplum üzerindeki gücü, demokratik katılımın kısıtlanması gibi konular hareketin odak noktasını oluşturmuştur. Eylemciler, farklı sloganlarla bu sorunlara dikkat çekerek değişim taleplerini dile getirmişlerdir.

Wall Street İşgal Et hareketinin işçi sınıfıyla olan ilişkisi tartışmalı bir konudur. Hareketin başlangıç aşamasında, Amerika'nın tek büyük işçi sendikası olan AFL-CIO'nun başkanı Richard Trumka, eylemleri ifade özgürlüğünü içeren, barışçıl talepler olarak görmüş ve desteklemiştir. Bu dönemde sendikalar, harekete destek vermişler ve eylemlere katılım göstermişlerdir. Ancak ilerleyen aşamalarda, Wall Street İşgal Et hareketinin ivme kazanması ve etkinliğini arttırmasıyla birlikte Trumka ve diğer sendika liderleri, hareketin Wall Street'e karşı daha sert bir duruş sergilediğini belirtmiştir. Trumka, hareketi "kontrolden çıkmış ve ülkedeki eşitsizliklerin kaynağını oluşturan Wall Street'e karşı bir duruş" olarak tanımlamıştır. Bu durumda sendikalar arasında da temkinli bir tutum olmuştur. Bazı sendikalar harekete destek verirken, bazıları ise daha tedbirli davranmıştır. Bununla birlikte, emek sınıfı ve toplumsal muhalefet arasında bir ilişki kurulmaya başlanmış ve işçi hareketi ile Wall Street İşgal Et hareketi arasında ortak noktalar bulunmuştur.

Wall Street İşgal Et hareketi ve işçi sınıfı arasındaki ilişki karmaşık ve çeşitlidir. Hareketin başlangıcında destek olsa da ilerleyen süreçte sendikaların tutumu farklılık göstermiştir. Ancak hareket, eşitsizliklere karşı bir duruş sergilemek ve toplumsal muhalefeti güçlendirmek açısından işçi sınıfıyla ortak paydaları olan bir hareket olarak görülebilir.

İşgal Et hareketinin gelişmesinde, temsili demokrasinin anlayışının yeterince anlaşılmadığı düşüncesi etkili olmuştur. Eylemciler, siyasetçilerin halkın çıkarlarını korumak yerine sermayenin amaçları ve çıkarlarıyla uyumlu politikaları desteklediği görüşündedir. Bu nedenle, hareketin ortak özelliği, temsil edilmeyen kesimlerin kendi

sosyo-ekonomik kararlarını alamamalarından kaynaklanan bir tepki hareketidir. Eylemlere yönelik çağrılar, temsili demokrasi aracılığıyla mevcut sisteme katıldığı kabul edilen ancak doğrudan müdahale etme fırsatı bulamayan kesimleri etkilemiştir. Bu nedenle, Wall Street hareketine işsizler, güvencesiz çalışanlar, gelecekte iş bulma riskiyle karşı karşıya olan öğrenciler, bankalardaki kredi borcu mağdurları ve ayrımcılığa maruz kalan insanlar gibi çeşitli kesimlerden insanlar katılım göstermiştir. Devletin ulusal ekonomiyi küresel ekonomiye uyarlama çabası, küresel sermayenin taleplerine uygun bir ortam oluşturma girişimi ve küresel sermayenin sürdürülebilirliğini sağlamak için para ve maliye politikalarının uygulanması da bu durumu pekiştirmiştir (Yıldırım, 2013: 154).

Wall Street İşgal Et hareketi, ekonomide derinleşen eşitsizlik ve demokrasinin bozulmasına karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Ancak hareketin temel amacı mevcut rejimi değiştirmek değildir. Harekete katılanlar arasında kapitalizm karşıtı eylemciler bulunmasına rağmen, hareket doğrudan siyasi ve ekonomik düzeni değiştirmeyi hedeflememiştir (Mitchell, 2020: 117-118). Wall Street hareketine katılanlar, piyasa ekonomisinin adaletsiz ve eksik yönlerini eleştirmiş olsalar da, sınıfsal bir mücadeleye doğrudan dahil olmamışlardır.

Başlangıçta, Wall Street İşgal Et hareketi ana akım medya ve siyaset kurumu tarafından fazla ciddiye alınmamış ve eylemciler marjinal bir kesim şeklinde kamuoyuna lanse ettirilmiştir. New York Belediye Başkanı Michael Bloomberg, eylemcileri New York'un turizmine zarar vermekle suçlamıştır. Bu İşgal Et hareketinin hızla büyümesiyle birlikte Bloomberg, daha anlayışlı bir tutum sergilemeye başlamıştır. Wall Street hareketinin yoğun ilgi görmesinin nedenlerinden biri, dönemin ABD Başkanı Barack Obama'nın tutumunun önemli bir etkisi olmuştur. Obama'nın seçilmesiyle birlikte, finans çevreleri ve şirketler ekonomik krizin sorumluları olarak görülerek yaptırımlara maruz kalacakları ve sosyal adaletin sağlanacağı beklentileri karşılanmamıştır. Bu hayal kırıklığı, Wall Street hareketinin yükselişine yol açmıştır (Güler, 2013: 352).

İşgal Et hareketi, genel olarak şiddet karşıtı bir duruş sergilemiş olsa da, eylemler bazen çatışmalı bir hal almıştır. Hareket, özerkliklerini korumak amacıyla bir alanı işgal etmiş ve bu durum, güvenlik güçleriyle karşı karşıya gelmelerine yol açmıştır. Bazı olaylar nedeniyle eylemlere şiddet gölgesi düşmüştür. Örneğin,

Oakland'da yaşanan durum bunu açıkça göstermektedir. 28 Ocak 2012 tarihinde bazı eylemciler Oakland Belediye Binasını işgal etmiş, Amerikan bayrağını yakmış ve provokatif eylemlerde bulunmuşlardır (Castells, 2013: 161-172).

İşgal Et hareketi, zaman zaman katılımın arttığı, zaman zaman ise azaldığı bir süreç yaşamıştır. Ancak bazı kesimlerin aşırılığa kaçması ve eylemlerin orijinal amacından sapması, hareketin sorgulanmasına ve eleştirilmesine yol açmıştır. 15 Kasım 2011 tarihinde New York Valisi Michael Bloomberg'in talimatıyla güvenlik güçleri, eylemcilerin kamu düzenini ve kamu huzurunu bozduğu gerekçesiyle Zuccotti Park'tan çıkarılmasını sağlamış ve tüm çadırlar kaldırılmıştır. İşgal edilen diğer kamusal ve kentsel alanlar da benzer şekilde güvenlik güçlerinin müdahalesiyle boşaltılmıştır. Bu müdahalelerin sebepleri, işgal alanlarında gündelik temizlik ve sağlık işlerinin aksaması olarak gösterilmiştir (Castells, 2013: 172-173).

3.1.1. İşgal Et Hareketine Katılanların Profilleri

Wall Street hareketine katılan bireyler arasında toplumsal ve siyasal açıdan çeşitli bir grup bulunmaktadır. Eylemcilerin ve onlara destek verenlerin kimliklerine baktığımızda, hareketin net bir öznesi olmadığını ve sınırları belirgin şekilde tanımlanmadığını söyleyebiliriz (Castells, 2013: 147-148). Eylemlerde özellikle anarşistlerin aktif olduğu görülmüş olsa da, çoğu Cumhuriyetçi olan özgürlükçüler de katılım göstermiştir. Ayrıca, istedikleri hedefe ulaşamayan ve hayal kırıklığına uğrayan Çay Partisi eylemcileri ile sınırlı sayıda aşırı solcu da eylemlere iştirak etmiştir. Occupy Research Network'ün yaptığı araştırma, bu çeşitliliği ve farklılığı doğrulayan bulgular ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen verilere göre, eylemlere katılanların çoğu daha önce başka toplumsal hareketlere katılmış, çeşitli sivil toplum kuruluşlarında ve siyasi kampanyalarda yer almıştır. Bu sebeplerle, Wall Street eylemcileri heterojen bir yapıya sahiptir (Castells, 2013: 150-151).

Sasha Constanza-Chock tarafından yönetilen Occupy Research Network, Occupy Wall Street hareketine katılan eylemcilerin profilleri hakkında kişisel gözlemlere dayalı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler, eylemcilerin katılım düzeyleri konusunda önemli bilgiler sunmaktadır. Kamplarda tam zamanlı olarak kalanlar ile meclisler, gösteriler ve protestolara farklı düzeylerde katılanlar bulunmuştur. Araştırmaya göre, tam zamanlı olarak eylemlere katılanların

büyük çoğunluğunu 20-40 yaş aralığındaki gençler oluşturmuştur. Kadınların katılım oranı erkeklere göre biraz daha yüksek olmuştur (Sasha Constanza-Chock, Occupy Research Network, 2011). Occupy Research Network'ün araştırmasından elde edilen diğer verilere göre, işgalcilerin sadece beşte biri tam zamanlı olarak eylemlere katılmış ve kamplarda konaklamıştır. Katılımcıların çoğunluğu genel olarak günlük faaliyetlere katılmış, üçte dördü ise gösterilere katılmıştır. Eylemleri daha iyi anlamak için diğer çıkar gruplarının, özellikle orta yaşlı sendika üyelerinin, işçi sınıfının istihdam koşullarının ve öğrencilerin beklentilerinin de dikkate alınması gerekmektedir (Sasha Constanza-Chock, Occupy Research Network, 2011).

Fordham Üniversitesi Seçim Politikası ve Demokrasi Merkezi tarafından gerçekleştirilen araştırma, OWS hareketinin katılımcıları hakkında kapsamlı bilgiler sunmaktadır. Araştırma, işgal hareketine katılanların profilleriyle ilgili detaylı verilere yer vermektedir. Yaş bazında incelendiğinde, harekete katılanların yaklaşık %49'u 18-29 yaş aralığındadır. %23'lük bir dilim ise 30-39 yaş aralığındaki kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %15'i 40-49 yaş aralığındadır, %13'lük dilim ise 50 yaş ve üzerindedir. Araştırmada, Wall Street hareketine katılanların istihdam durumları da incelenmiştir. Eylemcilerin yaklaşık %53'ü tam zamanlı çalışanlardan oluşmaktadır. %18'i yarı zamanlı çalışan, %14'ü öğrenci ve %15'i işsizdir (Fordham Üniversitesi Seçim Politikası ve Demokrasi Merkezi, 2011).

Fordham Üniversitesi Seçim Politikası ve Demokrasi Merkezi tarafından gerçekleştirilen araştırma, OWS hareketine katılanların profillerini sadece yaş ve çalışma koşullarıyla sınırlı tutmamış aynı zamanda eğitim düzeyi ve cinsiyet dağılımlarını da incelemiştir. Araştırmaya göre, eylemcilerin yaklaşık %30'u ortaokul mezunu, %27'si lise mezunu ve %16'sı ön lisans mezunudur. Lisans mezunlarının oranı %30 civarında iken, lisansüstü eğitim sahibi olanların oranı %22'dir. Cinsiyet dağılımına bakıldığında, eylemcilerin yaklaşık %48'i erkeklerden, %49'u kadınlardan ve %3'lük bir dilim ise diğer kesimlerden oluşmaktadır (Fordham Üniversitesi Seçim Politikası ve Demokrasi Merkezi, 2011).

Wall Street hareketine etnik çeşitlilik açısından baktığımızda, katılımcılar arasında ağırlıklı olarak beyazların yer aldığını söyleyebiliriz. Afro-Amerikalıların katılımı ise beyazlara kıyasla daha düşük düzeyde kalmıştır. Bununla birlikte, Wall Street hareketinde gündelik yaşamın üretimine katkıda bulunan çeşitli kesimler yer

almıştır, bunlar göçmenler, yabancılar, hoşnutsuz bireyler ve işçiler gibi farklı grupları içermektedir (Sasha Constanza-Chock, Occupy Research Network, 2011).

Wall Street eylemleri, çeşitli fikir ve söylemlerin kendine yer bulduğu bir platform olmuştur. Çevrecilik, cinsel kimlik, demokratikleşme, eşitlik ve ifade özgürlüğü gibi konular, kent yaşamında sıklıkla tartışılan ve harekete geçiren unsurlardır. Bu konular etrafında birleşen ve örgütlenen eylemciler, günümüzde sivil toplum anlayışını desteklemekte ve farklı düşüncelere sahip insanların bir araya gelerek çok sesliliğin hakim olduğu bir yapıyı hedeflemektedirler (Çayır, 2016: 29-30). İşgal Et hareketin de sivil toplumun bu yönünden yararlanarak, çeşitli ve zıt dünya görüşlerini bir araya getirmiştir.

İşgal Et hareketine katılan bireyler, siyasal süreçlere etki etme amacıyla sivil toplum içinde yer almayı hedeflemişlerdir. Sivil toplum, devletten bağımsız bir alan olmasına rağmen onunla ilişkilidir. Bu anlayış, devlet otoritesini kabul ederken aynı zamanda siyasal süreçlere aktif bir şekilde katılmayı amaçlar. Wall Street eylemleri, devleti ve mevcut düzeni sorgulayan bir bakış açısına sahip değildir. Bu hareket, ekonomik adaletsizliği, eğitim ve sağlık politikalarını ve demokratik katılımın önündeki engelleri eleştirmektedir. Eylemciler, siyasal sistem üzerinde etki oluşturma amacı güderken, sistemin eksik yönlerinin düzeltilmesini savunmaktadır (Öngör, 2018: 80).

Wall Street hareketinin eylem ve söylemleri incelendiğinde, çeşitli ayırt edici özelliklere sahip olduğu göze çarpmaktadır. Hareket, mevcut ekonomi politikalarını ve bu politikaların yol açtığı küreselleşme karşıtlığını, kent hakkını, temsil sorununu ve savaş karşıtlığını içeren geniş bir yelpazeye sahip olan kapsamlı bir harekettir (Yıldırım, 2013: 237).

İşgal Et hareketine katılan bireyler, başlangıçta Wall Street'i hedef alarak neoliberal küreselleşme karşıtlığının bir parçasını oluşturmuşlardır. Eylemciler, tepkilerini küresel kapitalizmin merkezi olarak gördükleri Wall Street'e yönlendirmişlerdir. Ancak zamanla hareket, yeni ve farklı talepleri içeren bir yayılma göstererek evrim geçirmiştir. Hareketin geniş ve kapsamlı niteliği, yerel ve bölgesel düzeyde farklı ve özgün taleplerin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Bu süreçte sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan çok çeşitli talepler ve beklentiler ortaya çıkmıştır (Yıldırım, 2012: 237).

Wall Street hareketine katılım gösterenlerin dile getirdiği taleplerin olağanüstü bir çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Bu talepler arasında şunlar yer almaktadır:

- Mali spekülasyonların, özellikle sofistike teknoloji kullanılarak borsada yapılan kısa süreli alım ve satımların denetlenmesi.
- Konut krizinin ele alınması ve çözüm bulunması.
- Merkez Bankası'nın takip edilmesi ve faaliyetlerinin şeffaf bir şekilde izlenmesi.
- Siyasi kampanyaların finansmanının reforme edilmesi ve şeffaflığın artırılması.
- Seçilmiş siyasetçilerin görev sürelerinin sınırlandırılması ve demokratik süreçlere daha fazla katılımın teşvik edilmesi.
- Medya ve internette özel hayatın güvence altına alınması ve bireylerin mahremiyet haklarının korunması.
- Irkçılık, cinsiyetçilik ve yabancı düşmanlığıyla mücadele edilmesi ve toplumsal eşitliğin sağlanması.
- Petrol sızıntısına neden olan şirketlere cezalar kesilmesi ve çevresel denetimlerin sıklaştırılması.
- Hayvan haklarının uygulanması ve hayvanların istismar edilmesine karşı çıkılması.
- Taşeronlaşmaya karşı mücadele edilmesi ve işçi sömürsünün önlenmesi.

Bu çeşitli talepler, işgal hareketine katılan bireylerin öne sürdüğü önemli konuları yansıtmaktadır. Bu talepler, finansal düzenlemelerden toplumsal adalet ve eşitlik kaygılarına, çevre politikalarından demokratik süreçlere kadar geniş bir yelpazede yer almaktadır. İşgal Et hareketi, bu talepler doğrultusunda mevcut düzeni sorgulamakta ve daha adil, şeffaf ve insan odaklı bir toplumun inşasını hedeflemektedir (Castells, 2013: 167-168).

Wall Street hareketinin toplumsal muhalefet bağlamındaki rolü, belirli öncül veya ideolojik temellere dayandırılmaktan ziyade, doğrudan eylemler aracılığıyla ifade edilmesidir. Bu yapılanma yaklaşımının tercih edilme nedeni, daha önce benimsenen eylem biçimlerinin yeterli etkiyi sağlayamaması ve örgütler içinde oluşan dikey hiyerarşinin çok sesliliği kısıtlamasıdır. Eylem araçlarının çeşitlenmesi ve artmasıyla birlikte, bireyler kendi sözlerini daha etkili ve belirleyici bir şekilde ifade etme arzusunda olmuşlardır (Yıldırım, 2012: 238).

Wall Street eylemlerinin en çok tartışılan ve eleştirilen yönü, hareketin liderlik eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Ancak, bazı eylemcilerin vurguladığı gibi, Wall Street eylemleri lidersiz olmanın yanı sıra herkesin lider olduğu birçok liderli anlayışıyla örgütlenmiştir (Castells, 2013: 160). Eğer bir kişi öne çıkarsa, bu durum sert bir şekilde engellenmiştir. Wall Street hareketi içinde geleneksel, rasyonel veya karizmatik liderlik biçimleri bulunmamaktadır. Bireyselleştirilmiş liderlik anlayışına karşı mesafeli bir tutum benimsenmiştir. Hareketin içinde yerel, ulusal veya küresel bir lider bulunmamaktadır. Hiyerarşiden uzak, yatay bir demokrasi modeli geliştirilmeye çalışılmıştır (Harcourt, 2013: 80-81).

3.1.2. İşgal Et Hareketinin Genişlemesinde Medya Kuruluşlarının ve Sosyal Medyanın İşlevi

Wall Street hareketi, başlangıç aşamasında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ana akım medya kuruluşları tarafından yeterince ciddiye alınmamış ve eylemlere mesafeli bir yaklaşım sergilenmiştir. Eylemciler, provokatif ve şiddet yanlısı bireyler olarak algılanmıştır. Bu nedenlerle Wall Street hareketi, dijital platformlarda doğarak sosyal medyanın eylemlerin yayılmasında etkin bir rol oynamıştır. Eylemlere katılım ve işgal çağrısı, başlangıçta Adbusters, Ampedstatus ve Anonymous gibi çeşitli bloglarda paylaşılmıştır. Adbusters Dergisi, eylemlerden çok daha önce, 9 Haziran 2011 tarihinde #OccupyWallStreet etiketini kaydetmiştir. Daha sonra ise 13 Haziran'da blog, Facebook ağıyla bağlantı kurmuştur. Bu blog, zaman içinde hareketin yayılmasında etkili ve belirleyici bir konuma gelerek çeşitli çağrılarını da içeren önemli bir rol üstlenmiştir (Castells, 2013: 153-154).

Wall Street hareketi sırasında sosyal ağlar yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Castells'e göre, bu harekette sosyal ağlar tüm özellikleriyle etkin bir şekilde kullanılmış ve eylemlerin gerçekleştiği dönemlerde sosyal medya paylaşımları büyük bir artış göstermiştir. Örneğin, Ekim ayında normal bir günde yaklaşık 120.000 tweet, Wall Street eylemleriyle ilgili olarak atılmıştır. Ancak 1 Kasım'da Zucotti Park'ın baskına uğramasıyla birlikte bu sayı 500.000'e kadar yükselerek önemli bir artış kaydetmiştir (Castells, 2013: 154).

Wall Street hareketinin yayılmasında, hacker grubu olan Anonymus'un önemli bir rolü vardır. Anonymus grubu, Wall Street hareketine destek sağlamak amacıyla 17

Eylül 2011 tarihinde bir çağrı niteliğindeki videoyu Youtube platformunda paylaşmıştır. Bu 57 saniyelik video, şirketlerin, bankaların ve hükümetin suiistimal ve yolsuzluklarına dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Anonymus'un bu video paylaşımı, hareketin daha geniş kitlelere ulaşmasında etkili olmuştur (Anonymus, 2011).

Attention adlı sosyal medya araştırma şirketinin 2011 yılının Ekim ayında hazırladığı rapor, Wall Street eylemlerinin başladığı ilk iki haftada sosyal medya platformlarının yoğun bir şekilde kullanıldığını ortaya koymaktadır (Social Attention Research Group, 2011). Raporda yer alan verilere göre, Twitter'ın kullanım sıklığı %62,5, Facebook'un kullanım sıklığı %12,8 ve diğer sosyal medya ağlarının kullanım sıklığı ise %4,7 artmıştır. Aynı çalışmaya göre, sosyal medya bildirimlerinin %82,5'i Twitter üzerinden ve %12,8'i Facebook üzerinden gerçekleşmiştir. 17 Eylül'de Zuccoti Park'ın işgal edilmesinden itibaren bir hafta içinde günlük bildiri sayısı %2.004 oranında artmıştır. Brooklyn Köprüsü'nde gerçekleşen tutuklamaların ardından ise günlük bildiri sayısında %216'lık bir artış gözlemlenmiştir (Social Attention Research Group, 2011).

Wall Street eylemlerinde sosyal medya başlangıç aşamasında bir bilgi aracı olarak kullanılmıştır. Ancak eylemin ilerleyen dönemlerinde, sosyal medya örgütlenme ve tanıtım amacıyla da önemli bir rol oynamıştır. Wall Street eylemcileri, sosyal medya platformları aracılığıyla Arap isyanlarından ve İspanya'da ortaya çıkan toplumsal hareketlerden edindikleri fikirleri dünyanın diğer bölgelerine yaymayı hedeflemişlerdir (Akbıyık ve Öztürk, 2013: 1023).

Sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen canlı yayınlar, Wall Street hareketi içerisinde çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Canlı yayın yapan kişiler, olayları kendi bakış açılarına göre aktarmaktaydılar. Birçok eylemci, yaptıkları canlı yayınlar sayesinde tanınmışlık kazanmış ve dışarıdan takip edenler tarafından hareketin sözcüsü olarak algılanmışlardır. Ancak, bazı eylemcilerin kişisel kazançları uğruna hareketi sömürdükleri ve şirketlerin sponsorluğunu alabilmek amacıyla hareketi kullanmaya başladıkları eleştirileri ortaya çıkmıştır (Castells, 2013: 157-158).

3.1.3. İşgal Et Hareketi ve Kent Hakkı İlişkisi

Wall Street hareketi, liderlik işlevlerinin Genel Meclis toplantıları aracılığıyla yerine getirildiği, lidersiz bir harekettir. Genel Meclis, yatay bir yapıya sahip olan ve

herkesin katılabildiği bir toplantı alanı olarak düşünülmüştür. Tüm katılımcıların karar süreçlerine aktif olarak dahil olmaları ve katkı sunmaları beklenmiştir (Castells, 2013: 160-161).

Katılımcılar eşit imkanlara sahiptir ve fikirlerini ileri sürme özgürlüğüne sahiptirler. Genel Meclis tarafından alınan kararlar, işgal grubunu etkileyen kararlar olarak kabul edilmiştir. Ancak bazı küçük gruplar tarafından Genel Meclis onayı alınmadan çeşitli eylemler gerçekleştirilebilmekteydi (Castells, 2013: 163-164).

Genel Meclis'in kararlarını uygulamak, kampı örgütlemek ve pratiği hayata geçirmek için komisyonlar kurulmuştur. Komisyonlar, tartışmalarda güdük kalan noktaları ortaya çıkarmak ve fikir birliğine varılmasını sağlamak amacıyla öneriler formüle etmiştir. Ayrıca Sözcüler Konseyi yapılanması, çalışma grupları ve komisyonlar arasında iletişimi sağlamak için oluşturulmuştur (Castells, 2013: 162).

Wall Street hareketi, meclisler, komiteler ve fikir bankaları gibi yapılar oluşturarak yeni fikirler geliştirmeyi ve toplumsal etkilerini genişletmeyi kolaylaştırmıştır. Kararlar web sitelerinde yayınlanmış ve katılımcılar tarafından çeşitli yayınlar ve bloglar oluşturulmuştur.

Halk mikrofonu uygulaması, liderliği bir kişiye toplamayı engelleyen bir ifade ve iletişim biçimi olarak kullanılmıştır. Halk mikrofonu aracılığıyla görüşlerini dile getirmek isteyen konuşmacılar, konuşmalarını belirli bir kelime sayısı ile sınırlayarak, katılımcıların aynı kelimeleri tekrarlamasını sağlamıştır. Bu yöntem, lider kültürünün ve tekelleşmenin önüne geçmeyi hedeflemiştir (Yıldırım, 2013: 238).

Wall Street hareketi, kentlerin insan yaşamına uygun şekilde ıslah edilmesi ve kent mekanının politik bir tartışma alanı haline getirilmesi gibi kent hakkı kavramını benimsemiştir. Eylemciler, kentin merkezi alanlarında kamp kurarak kentsel yaşam merkezleri oluşturmuş ve kent sakinlerinin taleplerini merkeze alan katılımcı bir katılımı sağlamayı amaçlamıştır.

Kararların uygulanması ve hareketin örgütlenmesi için komisyonlar oluşturulmuştur. Komisyonların tanınması için Genel Meclis tarafından kabul edilmeleri gerekmektedir. Komisyonlar, tartışmalarda belirsizlikleri ortaya çıkarmak ve fikir birliğine varılmasını sağlamak için önerileri formüle etme görevi üstlenmiştir. Sözcüler Konseyi ise çalışma grupları ve komisyonlar arasında iletişimi sağlamak amacıyla

kurulmuş bir yapıdır. Şeffaflığı, hesap verebilirliği ve katılımcıların fikir birliğini önemseyen bir yapıya sahiptir (Castells, 2013: 165).

Hareketin örgütlenme sürecinde, Wall Street hareketine destek veren diğer gruplar ve örgütlerle de işbirliği yapılmıştır. Hareket, diğer sosyal adalet ve ekonomik eşitlik mücadelelerini destekleyen gruplarla dayanışma içinde olmuş ve ortak eylemler düzenlemiştir. Böylece, hareketin etki ve gücünün artırılması hedeflenmiştir. Ayrıca, Wall Street hareketi, sosyal medya ve diğer online platformları aktif bir şekilde kullanarak bilgi paylaşımı ve hareketin yayılmasını sağlamıştır. İnternet üzerinden yapılan çağrılar ve dijital kampanyalar, daha geniş bir kitleye ulaşarak harekete katılımı artırmış ve farkındalığı artırmıştır (Yıldırım, 2013: 239).

Wall Street hareketi, sadece bir protesto hareketi olmanın ötesine geçmiş ve çeşitli projeler ve inisiyatifler geliştirmiştir. Örneğin, hareketin bir parçası olarak "Occupy Our Homes" adlı bir kampanya başlatılmıştır. Bu kampanya, mülkiyet sahipleri tarafından icra yoluyla evlerinden çıkarılmakla karşı karşıya kalan insanlara destek olmayı ve ev sahipleriyle müzakereler yoluyla çözümler bulmayı hedeflemiştir.

Wall Street hareketinin örgütlenme süreci, katılımcıların aktif bir şekilde dahil olmasını teşvik etmiş ve demokratik karar alma süreçleriyle hareketin gücünü ve etkisini artırmıştır (Güler, 2013: 353-354). Hareketin talepleri ve hedefleri, finansal sistemin adaletsizliklerine ve gelir eşitsizliğine odaklanmıştır. Bu nedenle, hareketin örgütlenmesi ve eylemleri, toplumsal değişim ve ekonomik adalet arayışının bir parçası olarak görülmüştür. Ancak hareketin etkisi ve başarısı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazıları, Wall Street hareketinin ekonomik ve politik sistemi derinden etkileyerek kalıcı değişikliklere yol açtığını savunurken, diğerleri hareketin taleplerinin tam anlamıyla karşılanmadığını ve etkisinin sınırlı kaldığını düşünmektedir (Harvey, 2015: 74). Wall Street hareketi, geniş kapsamlı bir sosyal hareket olarak incelendiğinde, örgütlenme süreci ve etkisi üzerine daha fazla tartışma ve analiz yapılması gereken önemli bir konu olmuştur.

Wall Street hareketinin daha iyi tartışılabilmesi amacıyla çeşitli temel kriterler belirlenmiştir. Bu kriterler, Wall Street hareketinin niteliğine göre "çıkarımlar" yoluyla seçilmiştir. Belirlenen kriterler arasında, eylemcilerin profilleri, siyasi parti üyelerinin ve bağımsız vatandaşların eylemlere yaklaşımları, sosyal medya ağlarının eylemler üzerindeki etkisi ve eylemcilerin talepleri ve beklentileri yer almaktadır.

Eylemcilerin talepleri ve beklentileri kriteri, kendi içinde çeşitli kent hakkı talebi boyutlarına ayrılmıştır. Bu boyutlar da alt bileşenler olarak kategorize edilmiştir. Kent hakkı boyutlarının belirlenmesinde Eleştirel Kent Sosyolojisi Kuramının temsilcilerinin (Lefebvre, Harvey, Castells, De Souza, Purcell) kent hakkı yaklaşımları dikkate alınmıştır.

Tablo 1 Wall Street Hareketinin Katılımcılarının Profillerinin İncelenmesi

Wall Street Hareketine Katılım Gösterenlerin Profilleri			
*Yaş Dağılımı %	*Çalışma Durumu %	*Eğitim Düzeyi %	**Cinsiyet Dağılımı%
18-29 yaş arası: 49	Tam zamanlı	Ortaokul mezunu: 3	Kadın:49
30-39 yaş arası:23	çalışanlar:53	Lise mezunu: 27	Erkek:48
40-49 yaş arası: 15	Yarı zamanlı	Ön lisans mezunu 16	Diğerleri:3
50+ yaş arası: 13	çalışanlar:18	Lisans mezunu: 30	
	Öğrenci: 14	Lisansüstü mezun:22	
	İşsiz: 15		

* Center for Electoral Politics and Democracy Fordham University: Wall Street Survey Results, (2011).

** Occupy Wall Street Survey Topline Douglas E. Schoen LLC, (2011). Araştırmadan elde edilen bazı veriler yuvarlama olarak verildiğinden % 100'e eşit olmayabilir.

Wall Street hareketini belirli kriterler doğrultusunda incelediğimizde, ilk olarak dikkat çeken nokta eylemcilerin profilleridir. Katılımcıların yaş aralığı açısından gençlerin yoğun bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Çalışma koşullarını ele aldığımızda, eylemlere katılanların çoğunluğunun tam veya yarı zamanlı bir işte çalıştığı ancak maaşlarından ve çalışma koşullarından memnun olmadığı gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, %15'lik bir kesimin işsiz olduğu ve bu oranın istihdam ve ekonomik krizin ciddi bir göstergesi olduğu belirlenmiştir. Eylemlere katılanlar arasında okuma yazma bilmeyen bireylerin sayısının çok düşük hatta yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Lisans ve yüksek lisans mezunlarının ise eylemlere yoğun bir şekilde katılım gösterdiği tespit edilmiştir. Kadın ve erkeklerin eylemlere katılımında neredeyse eşit oranda yer aldığı görülmektedir.

Tablo 2 Siyasi Parti Üyeleri ve Bağımsız Vatandaşların İşgal Et Hareketine Tutumları

Siyasi Parti Üyelerinin ve Bağımsız Katılımcıların Durumu		
*Cumhuriyetçiler %	*Demokratlar %	*Bağımsızlar %
Destekliyor: 21 Karşı: 59 Hiçbiri: 5 Bilmiyor: 15	Destekliyor: 60 Karşı: 21 Hiçbiri: 4 Bilmiyor: 15	Destekliyor: 46 Karşı: 34 Hiçbiri: 7 Bilmiyor: 13

* Pew Research Center, (2011).

Bu Tablodan da açıkça görüldüğü üzere, siyasi parti üyeleri ve bağımsız vatandaşların eylemlere yaklaşımları farklılık göstermektedir. Cumhuriyetçilerin büyük bir çoğunluğu eylemlere karşıyken, Demokrat partililer ise Cumhuriyetçilerin tam tersine eylemleri yoğun bir şekilde desteklemiştir. Her iki parti içerisinde, eylemlerden haberdar olmayanların oranı %15'tir ve bu oran ihmal edilemez bir düzeydedir. Bağımsız vatandaşların önemli bir çoğunluğu eylemlere destek verirken, bazıları ise karşı çıkmıştır.

Tablo 3 İşgal Et Hareketi Üzerinde Sosyal Medya Kullanımının Etkisinin Araştırılması

*Sosyal Medya Ağ Kullanımı		
Twitter %	Facebook %	Diğer Sosyal Medya Ağları %
İlk iki hafta sonunda 82,5 bir artış görülmüştür.	İlk iki hafta sonunda 12,8 oranında bir artış görülmüştür.	İlk iki hafta sonunda 4,7 oranında bir kullanım artışı görülmüştür

* Social Attention Research Group (2011).

İşgal Et eylemlerinin analizinde, sosyal medya kullanımı büyük bir önem arz etmektedir. Sosyal medyanın aktif bir şekilde kullanılması, eylemlerin yayılması ve örgütlenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır. Eylemlere katılanların büyük çoğunluğu, sosyal medya platformları üzerinden bilgi edinmiş ve canlı yayınlar aracılığıyla eyleme katkıda bulunma isteğiyle hareket etmiştir. Sosyal medyanın bu şekilde etkili kullanımı, eylemlerin başarısında önemli bir faktör olmuştur.

Tablo 4 Wall Street Hareketlerine Katılım Gösterenlerin Kent Hakkının Talep Boyutları

Kent Hakkının Talep Boyutları	Alt Bileşenler	Alt Bileşenlerin İncelenmesi
Sosyal	Bazı sınıf veya grupların dışarda bırakılmaması Kent haklarının, sosyal yaşam ve ilişkilerin içine dahil olmasını sağlaması.	Mekânsal ve toplumsal dışlanmaya uğramış guruplar, eylemlere katılım göstermiştir. Eylemler sırasında çeşitli sosyal etkinlikler düzenlenerek, sosyal yaşamın yeniden düzenlenmesi amaçlanmıştır.
Kültürel	Tarihi ve kültürel değerlerin muhafaza edilmesi Sosyal ve kültürel etkinliklerin kapsayıcılığı	Bileşene ilgili kesin veriler elde edilmemiştir. Farklı sosyal ve kültürel etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Ancak bu etkinliklerin kapsayıcılığı hakkında kesin bir ifade kullanmak doğru değildir.
Ekonomik	Kentsel kaynaklara herkesin eşit erişiminin sağlanması Kent mekanının kullanım değerinin öncelik kazanması	Eylemler sonucunda kentsel kaynaklara eşit şekilde erişim sağlanamamıştır. Eylemlerin ortaya çıkmasında en önemli etken ekonomik krizdir. Bu amaçla Zuccotti Park'ın kullanım değeri, mübadele değeri yerine gözetilerek düzenlenmek istenmiştir.
Mekânsal	Fiziki ve kentsel mekanın geliştirilmesi	Bileşene ilişkin olarak net verilere ulaşılamamıştır.
Çevresel	Çevresel endişeleri olan etkinliklerin geliştirilmesi	Çevreci hareketlere katılım gösterilmiş olsa da, çevresel kaygıların öne çıktığına dair kayıtlara ulaşılamamıştır.

İşgal Et hareketinin eylemcilerinin kent hakkı talepleri, farklılık gösteren birçok yönü içermektedir. Sosyal talepler bağlamında, harekete, üretim ilişkileri ve günlük toplumsal yaşamda dışlanmış olanlar, hoşnutsuz bireyler ve yabancılar katılmıştır. Hareketin içinde sosyal yaşamı ve ilişkileri canlandırmak amacıyla çeşitli kültürel ve sanatsal faaliyetler düzenlenmiştir. Eylemlerin ortaya çıkmasında ekonomik talepler

belirleyici olmuş olsa da, bu eylemler mevcut ekonomik düzeni değiştirmeyi hedefleyen bir sınıf mücadelesine dönüşmemiştir. Eylemciler arasında çeşitli ekolojik hareketlere katılım gözlenmekle birlikte, ekonomik talepler ve beklentiler eylemlerde daha belirleyici olmuştur.

Wall Street İşgal Et Hareketi, gelir eşitsizliği ve finansal sistemin haksızlıklarının yanı sıra kent hakkı mücadelesine odaklanmış bir toplumsal harekettir. Hareket, kentsel mekânın demokratikleştirilmesini, kamusal alanların korunmasını, evsizlik sorununun çözülmesini ve herkesin kent hakkına eşit şekilde sahip olmasını savunmuştur. Bu bağlamda, Wall Street İşgal Et Hareketi, kentlerin daha adil, demokratik ve insan odaklı bir şekilde yönetilmesi için önemli bir çağrıda bulunmuştur.

İşgal Et hareketi ardından, Türkiye'de 2013 yılında ortaya çıkan Gezi Parkı eylemleri, kent hakları perspektifini temel alan bir tartışmanın odak noktasına yerleştirilmiştir. İşgal Et hareketinin kent hakları talebi açısından ne kadar önemli olduğunun anlaşılabilmesi için, benzer bir başka hareket olan Gezi Parkı'nın incelenmesi uygun olacaktır. Gezi Parkı eylemlerinin seçilme nedeni ise, farklı sivil toplum anlayışları, siyasi kültürler ve coğrafi özelliklerden hareketle kent hakları talebinin nasıl karşılandığını, var olduğunu ve yayıldığını açıklamaktır.

3.2. TÜRKİYE'DE KENTSEL TOPLUMSAL BİR HAREKET OLAN TAKSİM GEZİ PARKI OLAYLARI VE KENT HAKKI İLİŞKİSİ

2013 yılında ortaya çıkan ve hızla tüm Türkiye'ye yayılan Gezi Parkı eylemleri, toplumun farklı kesimlerinden gelen katılımcılarla karakterize edilen bir toplumsal hareket olarak ön plana çıkmaktadır. Bu sebeple, Gezi Parkı eylemleri heterojen bir yapıya sahiptir. Bu olaylar, kentsel-kamusal bir alan olan Gezi Parkı'nı merkeze alarak kentsel toplumsal bir hareketin özelliğini taşımaktadır. Gezi Parkı protestoları, başlangıçta çevresel endişelerle ortaya çıkmış olsa da, ilerleyen zamanlarda eylemler politik bir yöne doğru yönlendirilmiştir.

Gezi Parkı eylemlerinin gelişiminde bir takım faktörler etkili olmuştur. Bu eylemleri yorumlama şekli, siyasi iktidar ve muhalefet arasında farklılık göstermiştir. Kent hakkı, aktif ve katılımcı bir şekilde kent yönetimine dahil olmayı esas almaktadır. Kent sakinlerinin, kentle ilgili planlar, projeler ve kararlarda etkin bir rol oynaması gerekmektedir. Ancak Gezi Parkı, bir kentsel-kamusal alan olarak, kent sakinlerinin

öneri ve görüşlerine danışılmadan çeşitli planlar ve projelerle şekillendirilmeye çalışılmıştır.

3.2.1. Taksim Gezi Parkı Olaylarının Ortaya Çıkış Şekli

İstanbul'un önemli bir kamusal alanı olan Taksim Meydanı, tarihten günümüze mitinglere, gösterilere ve protestolara ev sahipliği yapmıştır. Bu alanda bulunan Gezi Parkı da dahil olmak üzere, 7 Temmuz 1993 tarihinde İstanbul 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 4720 sayılı kararla Taksim Meydanı'nı ve çevresini Kentsel Sit Alanı olarak belirlemiştir (Ayata vd., 2013: 1). Bu süreç daha sonra İstanbul 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 06.01.1999 tarihli 10521 sayılı "Taksim Meydanı ve AKM ile ilgili tescil" kararı ve 09.02.2011 tarihli 4225 sayılı Taksim Kışlası'nın birinci dereceden tesciline ilişkin kararlarla devam etmiştir (www.mimarist.org). Daha sonra Taksim Meydanı'nın araç trafiğine kapatılarak yayalaştırılması planlanmış ve bu proje İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından duyurulmuştur. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin resmi internet sitesinde yayımlanan duyuruya göre, Taksim Meydanı Yayalaştırma ve Trafik Sirkülasyonu Planlama Projesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Dairesi Başkanlığına bağlı Ulaşım Planlama Müdürlüğü tarafından tamamlanmış ve ihale aşamasına gelinmiştir (21 Ağustos 2007 tarihinde duyurulmuştur).

Taksim Meydanı ile Gezi Parkı arasında bir entegrasyon sağlayacak olan bir projenin uygulanması planlanmıştır. Bu proje kapsamında, Atatürk Anıtı ile Meydan arasındaki Tak-1 Zafer Caddesi'nin araç trafiğine kapatılması ve araç hareketlerinin Asker Ocağı Caddesi üzerinden Mete Caddesi'ne yönlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu şekilde, İstiklal Caddesi'nden gelen yayalar, araç trafiğiyle karşılaşmadan Gezi Parkı'na geçebilecekleri bir imkan elde edecekti. Böylece, Gezi Parkı ile meydanın birleşerek 14 bin metrekarelik geniş bir meydan alanı oluşturması hedeflenmiştir (www.wowturkey.com). Ancak, bu kararın uygulanması gerçekleştirilmemiştir.

Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, 1 Haziran 2011 tarihinde "Türkiye Hazır Hedef 2023" adlı bir toplantıda Taksim Yayalaştırma Projesi'ni duyurmuştur. Ancak açıklanan proje, daha önce Taksim ile ilgili gündeme gelen projelerden farklı iki önemli özellik taşımaktadır. Bunlardan ilki, meydanın tüm caddelerinin dalış tünellerine yönlendirilerek araç trafiğinin yer altına alınmasıdır. İkincisi ise, 1940 yılında yıkılan

Taksim Topçu Kışlası'nın Gezi Parkı'na yeniden inşa edilmesidir. Bu proje, kamuoyunun fikri alınmadan tasarlanması ve gerçek bir yayalaştırma amacına hizmet etmemesi, aynı zamanda kentin nadir yeşil alanlarından biri olan Gezi Parkı'na bir kışlanın inşa edilmesi konusunda ciddi tepkilerle karşılanmıştır (Tan, 2013:102). 16 Eylül 2011 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclisi, 2111 sayılı kararla "Beyoğlu İlçesi Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi'ne ait 1/5000 ve 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Plan Tadilatları" başlığı altında plan değişikliği teklifini oybirliğiyle kabul etmiştir (www.ibb.gov.tr). Bu karar, 4 Ocak 2012 tarihinde İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmıştır. Ancak, bu karar toplumun hassas tüm kesimleri tarafından yoğun bir tepkiyle karşılanmış ve 14 Şubat 2012'de askıya alınmıştır (www.mimarist.org). İşte tam da bu dönemde, Şubat 2012'de, Taksim Dayanışması adı altında, bu imar planına karşı çıkma amacıyla bir birlik oluşturulmuştur.

Taksim Dayanışması, 12 Mart 2012 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi binası önünde toplanarak Taksim Yayalaştırma Projesi'ne karşı itirazlarını dile getirmek amacıyla dilekçelerini sunmuşlardır. Bunun ardından, 11 Mayıs 2012 tarihinde TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi ve TMMOB Peyzaj Mimarları Odası İstanbul Şubesi, proje için yürütmenin durdurulması ve iptali talebiyle dava açmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ise 28 Haziran 2012'de proje ihalesi için ön yeterlilik çalışmasının tamamlandığını ve 24 Ağustos 2012'de Kalyon İnşaat'ın birinci etap ihalesini kazandığını duyurmuştur. 5 Kasım 2012'de İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Cumhuriyet Caddesi'nin trafiğe kapatılacağını açıklamıştır. Buna tepki olarak, Taksim Dayanışmasının çağrısıyla bir ay boyunca Taksim'de nöbet tutulmuş ve toplanan 50 bin imza İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na sunulmuştur (www.mimarist.org). Kampanya başarıya ulaştı ve kurul, 11 Aralık 2012'de projeyi reddetmiştir. Ancak, Taksim Gezi Parkı'nı dikkate alacak şekilde meydan ve çevresiyle uyumlu alternatif tasarım önerilerinin sunulması halinde konunun yeniden değerlendirilebileceği kararı verilmiştir. 27 Şubat 2013'te Kültür Bakanlığı Koruma Yüksek Kurulu, bu red kararını reddetmiştir (Tan, 2013:102). 26 Nisan 2013'te Taksim Dayanışması, 27.02.2013 tarihli kararın iptali için dava açmış, ancak dava reddedilmiştir. 31 Mayıs 2013'te İstanbul 6. İdare Mahkemesi, Topçu Kışlası Projesi

için yürütmeyi durdurma kararı vermiştir (www.mimarist.org). Bu süreçte yaşanan tüm bu gelişmeler, Taksim Gezi Parkı Eylemleri olarak bilinen protesto gösterilerinin başlamasına zemin hazırlamıştır.

3.2.2. Taksim Gezi Parkı Olayların Gelişim Seyri

Taksim Gezi Parkı olayları, 2013 yılında başlayan ve Türkiye'nin çeşitli bölgelerine yayılan geniş çaplı eylemlerdir. İçişleri Bakanlığı'nın 2013 raporuna göre, bu olaylar 27 Mayıs 2013 ile 2 Haziran 2013 arasında en yoğun dönemlerini yaşamıştır. Bu süre zarfında, Türkiye genelinde Bayburt dışındaki 80 ilde 5,232 eylem gerçekleşmiş ve bu eylemlere 3,6 milyon kişi katılmıştır. Bu olaylar sonucunda altı kişi hayatını kaybetmiş ve beş bin kişi yaralanmıştır (www.ntv.com.tr). Bu olaylar, toplumsal hoşnutsuzluğun büyüklüğünü ve eylemlerin yayılma hızını göstermesi açısından önemlidir.

Taksim Gezi Parkı olayları, Taksim Yayalaştırma Projesi'nin iptal edilememesi ve proje kapsamında Gezi Parkı'nın Asker Ocağı Caddesi'ne bakan duvarlarının 27 Mayıs 2013'ün ilk saatlerinde 3 metrelik bir bölümünün yıkılmaya başlaması ve 4-5 ağacın yerinden sökülerek taşınmasıyla birlikte patlak veren olaylar zincirine dayanmaktadır. Bu gelişmeler, olayların başlangıcına dair kıvılcımların ortaya çıktığını işaret etmiştir. Ayrıca, Taksim Dayanışması, Topçu Kışlası yapımına onay veren Kültür Varlıkları Yüksek Kurulu kararının yürütmesinin durdurulması talebine henüz yanıt alamamış olması üzerine eylemlere başlamıştır. Bu eylemler kapsamında, yaklaşık 50 kişilik bir grup, parkta kitap okuyarak, uzanarak ve sohbet ederek çimlerin üzerinde nöbet tutmuş ve kurdukları çadırlarda sabahlamıştır (Feyzioğlu, 2013: 19). Bu süreç aynı zamanda Taksim Dayanışması tarafından sosyal medyada da aktif bir şekilde paylaşılmış ve bu olayın dijital ortamdaki ilk sinyalleri verilmiştir (Banko ve Babaoğlu, 2013: 13).

Mayıs 2013 tarihinde, protestoya katılanların sayısı artarak Taksim Gezi Parkı'nda devam eden nöbetçiler arasında Taksim Gezi Parkı Koruma ve Güzelleştirme Derneği ile Taksim Dayanışması üyelerinin yanı sıra yaklaşık 70 kişi bulunmaktaydı. Artan katılımcı sayısı ile birlikte, dozer sürücüsü ve diğer ekip, 01.30'da parktan ayrılarak 07.30'da geri dönmek üzere planlanmıştır. Ancak, saat 12.45'te dozer ekibi parka gelmiş ve nöbet tutanların tepkisiyle karşılaşmıştır. Bu durum üzerine zabıta

ekipleri ve polisler, nöbetçilere müdahale etmiştir. Polisin biber gazıyla gerçekleştirdiği müdahale (Adalı, 2013: 12) sırasında, Gezi Parkı'nın sembollerinden biri haline gelen akademisyen Ceyda Sungur'a ait "Kırmızılı Kadın" fotoğrafı da çekilmiştir. Bu müdahalelerin ardından, kamuoyunun ilgisi artmış ve parkta nöbet tutanların sayısı da artış göstermiştir. Aynı zamanda, ana akım medyanın bu olaylara yeterince yer vermemesi ve normal yayın akışına devam etmesi nedeniyle sosyal medyada hızla yayılmaya başlamış, "geziparkıçintaksime" ve "ayağakalk" gibi çağrılarla protestocuların sayısı birkaç saat içinde yaklaşık 4 bine ulaşmıştır (Feyzioğlu, 2013: 19). Protestocular arasında yer alan BDP Milletvekili Sırrı Süreyya Önder, dozerlerin önünde durarak çalışmaların ruhsatını talep etmiş, ekip tarafından "ruhsatın olmadığı" belirtilince çalışmalar tekrar durdurulmuş ve Önder'in dozerlerin önünde durduğu fotoğraflar da Gezi Eylemleri'nin önemli anlarından biri olmuştur. Ayrıca, CHP Milletvekili Gürsel Tekin de protestoculara destek vermek amacıyla parka gelmiştir. Bu bağlamda, muhalefetin de protestolarda yer alması ve müdahalelere karşı durmasıyla çevreci hareketin siyasi bir boyuta doğru ilerlediği söylenebilir.

29 Mayıs 2013 tarihinde, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte polis, çadırlarda kalan göstericilere müdahale ederek çadırları kaldırmaya başlamış ve inşaat ekibinin yeniden çalışmalara başlaması sağlanmıştır. Bu süreçte yaşanan kargaşada yaralanmalar meydana gelmiştir. Bu önemli gelişmeyle aynı gün, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, Yavuz Sultan Selim Köprüsü inşaatının açılış programı sırasında yaptığı konuşmada Gezi Parkı'ndaki eylemcilere atıfta bulunarak; "Birileri gitmiş Gezi Parkı'nda protesto gösterisi yapıyor. Ne yaparsanız yapın, biz kararımızı verdik!" şeklindeki açıklaması da gerilimi daha da artıran bir diğer gelişme olmuştur. Bu olaylar, Gezi Parkı protestolarının daha da yoğunlaşmasına ve geniş kitlelerin katılımına sebep olmuştur.

Sosyal medya, iktidardan gelen bu açıklamalar üzerine, eylemler sırasında gençlerin iletişim ve haberleşme amacıyla yoğun bir şekilde kullandığı bir platform haline gelmiştir. Özellikle Twitter gibi sosyal paylaşım ağları, haberleşme aracı olarak ön plana çıkmıştır. Gezi Parkı artık gündüzleri olduğu kadar geceleri de yoğun katılımın olduğu bir alan haline dönüşmüştür. Ana akım medyada yeterli yer bulamayan olayların, kısa sürede büyük kitlelere ulaşmasında sosyal medya araçları önemli bir rol

oynamıştır. Sosyal medya üzerinde ana akım medyaya yönelik tepkiler ve eleştiriler de yaygın bir şekilde dile getirilmiştir.

30 Mayıs 2013 tarihinde, parkta nöbet tutan eylemcilere sabah saatlerinde polis tarafından gaz ve ses bombalarıyla bir müdahale gerçekleştirilmiştir. Binlerce kişi polise karşı ağaçlara sarılarak direnmiş, ancak gaz bombaları nedeniyle parkı terk etmek zorunda kalmış ve Divan Oteli önü ile Taşkıyla yönüne doğru ilerlemiştir. Bu süreçte ilk gözaltılar yapılmış ve ciddi yaralanmalar yaşanmıştır. Bu müdahaleler sosyal medya hareketini güçlendirmiş ve internet ve sosyal medya üzerinden yayılan eylemlere bir yenisi daha eklenmiştir. "RedHack" adlı grup, dijital aktivizm eylemi olarak Gezi Parkı'ndaki polis müdahalesini protesto etmek amacıyla Beyoğlu Emniyet Müdürlüğü'nün web sitesini hacklemiştir. Ayrıca, Gezi Eylemleri'ne birçok akademisyen, sanatçı ve siyasi de katılarak, farklı alanlardan birçok insanın kitlesel destek verdiği nadir görülen bir eylem haline gelmiştir.

31 Mayıs 2013, Gezi Eylemleri'nin en kritik günlerinden biridir ve üç gün boyunca süren polis müdahalesi en yüksek noktasına ulaşmıştır. Bu noktada üçüncü ve şiddetli bir polis müdahalesinin ardından eylemler, hükümet karşıtı protestolara dönüşmeye başlamıştır. Sabah saat 05.00 civarında başlayan polis müdahalesi, öncekilerden daha şiddetli olmuş, biber gazı ve TOMA'lardan sıkılan tazyikli su ile eylemciler parktan uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Parkta kalan eylemcilerin önünü kesmek amacıyla polis bariyerlerle parkı çevirmiş, hatta göstericilere Taksim Meydanı'nda durma izni verilmemiştir.

Taksim'deki eylemler sürecinde, Divan Oteli adı sıkça dile getirilen bir yer olmuştur. Taksim Dayanışması bileşenlerinden Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odası, saat 10.00'da Divan Oteli önünde bir basın açıklaması yapmış, ardından gaz bombaları atılmıştır. Divan Oteli, gazdan etkilenenlere kapılarını açmış ve eylemler boyunca yaralılara destek sağlamıştır (Tan, 2013:104). Aynı zamanda, gaz bombalarının hedef gösterilerek atıldığı fotoğraf ve videoların sosyal medya üzerinden hızla yayılması da dikkat çekmiştir. Ana akım medyanın büyük bir kısmı olaylara ilgisiz kalmışken, sosyal medya üzerinden gönüllü avukatlar ve hekimler, yaralılar için örgütlenmeye başlamıştır. Türkiye'de yaşayan insanlar, ulusal kanallardan haber alamazken, yabancı kanallar ve sosyal medya üzerinden haberleri takip etmeye başlamış

ve daha önce izlenme oranları düşük olan bazı televizyon kanalları, protestoları canlı yayınlarla aktararak reytingleri üst sıralara taşımıştır.

31 Mayıs günü, İstanbul'daki olayların doruk noktasına ulaştığı ve İzmir, Ankara, Mersin, Konya, Tunceli, Adana, Manisa, Eskişehir, İzmit, Aydın gibi birçok ilde ulusal bir sorun haline gelen gösterilerin gerçekleştiği gün olmuştur. Hatta bu eylemler, dünya genelinde birçok sivil toplum örgütünün de destek verdiği uluslararası bir boyuta ulaşmıştır. Olaylar sırasında halk birlik içinde hareket etmiş, kaçan eylemcilere halk evlerini açmıştır. Ankara'daki bazı özel hastaneler yaralılara ücretsiz hizmet sunmuş, birçok iş adamı Gezi Parkı'nda planlanan alışveriş merkezine girmeme kararı almıştır. Uluslararası Af Örgütü, Gezi Parkı direnişi için dünya çapında eylem çağrısı yapmıştır. Türkiye'nin dört bir yanından yapılan protestolar sabaha kadar devam etmiş ve aynı zamanda müzik dünyasında da Gezi Parkı için besteler yapıp, klipler çekilmiştir (Feyzioğlu, 2013:24-26). Uluslararası Af Örgütü ve Avrupa Konseyi, eylemcilere yönelik sert müdahalelere tepki göstermiştir. Gezi Parkı eylemleri için oluşturulan sloganlar da net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Ülke genelinde yapılan eylemlerde "direngeziparkı" ve "heryertaksim" etiketleriyle paylaşılan içeriklerle halk meydanlara inmiş ve "Her yer Taksim, her yer direniş" sloganıyla hükümetin istifaya çağrılmasını sağlamıştır. Bu olaylar uluslararası düzeyde yankı uyandırmış ve Türk medyası sessiz kalmıştır. Yabancı yayın organları ise olayları ilk haber olarak duyurmuş, hatta Norveç basını canlı yayın yapmıştır. Bu nedenle, gelişmeler internet ve sosyal medya üzerinden takip edilip, Twitter ve Facebook en çok kullanılan sosyal medya platformları olmuştur. Sadece Halk TV ve Ulusal Kanal, geleneksel medya araçları arasında halkın gözde kanalları haline gelmiştir (Kongar ve Küçükkaya, 2013: 106). Gezi Parkı eylemleri, çevreci bir hareket olmaktan çıkarak demokrasi ve insan hakları için verilen bir mücadeleye dönüşmüştür. Tüm bu gelişmeler yaşanırken, 31 Mayıs'ta 6. İdare Mahkemesi, Topçu Kışlası Projesi hakkında yürütmeyi durdurma kararı vermiştir.

1 Haziran 2013 gününün ilk saatlerinde, Taksim'de polis ile süren mücadele devam etmekteydi. Gece boyunca hareketli zamanlar geçiren protestocular, Gezi Eylemleri'ne destek amacıyla sabah saatlerinde Anadolu Yakası'nda toplanmış ve Boğaziçi Köprüsü'nden Beşiktaş'a kadar yürümüşlerdir. Burada eylemcilere gaz bombası ve tazyikli suyla müdahale edilmiştir. Öğle saatlerinde Türkiye İhracatçılar

Meclisi Toplantısı gerçekleştirilmiştir. Başbakan Erdoğan, protestoların ideolojik olduğunu belirterek, Kışla Projesi'nde geri adım atılmayacağını ancak binanın bir alışveriş merkezi olmayabileceğini ifade etmiştir (Tan, 2013:105). Aynı zamanda Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Cumhurbaşkanlığı resmi sitesinde yayımlanan bir mesajla polis şiddetine dikkat çekip ve güvenlik güçlerinin görevlerini yerine getirirken daha fazla özen göstermeleri gerektiğini vurgulamıştır. Gül, “Bugün sabah, Sayın Başbakan ve diğer ilgili hükümet ve devlet yetkilileriyle görüşerek bu konuları onlarla da paylaştım. Herkesin sükûneti sağlanması ve konunun tekrar bize yakışır bir şekilde tartışılarak sonuçlandırılması için gerekenin hızla yapılacağına inanıyorum” şeklinde devam etti (www.tccb.gov.tr). Gül' ün bu açıklamasının ardından polis Taksim ve Gezi Parkı'ndan çekilmiştir. Ancak Beşiktaş ve Ankara'da gece boyunca çatışmalar yoğun bir şekilde devam etmiştir.

Siyasetçilerin de yoğun katılım gösterdiği eylemler için CHP Kadıköy'deki mitingini iptal ederek birçok milletvekili Taksim'e gelmiştir. Farklı grupların herhangi bir ayırım yapmaksızın bir araya geldiği ve herkesin tek yürek olduğu eylemler sırasında BDP'li Tuncel, "Mustafa Kemal'in askerleriyiz" sloganları arasında Gezi Parkı'na yürümüştür. Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş ve Trabzonspor taraftarları da dahil olmak üzere spor taraftarları birlikte polis şiddetine karşı yürümüşlerdir. Sanatçılar arasında Mehmet Ali Alabora, Rıza Kocaoğlu, Levent Üzümcü, Halit Ergenç, Bergüzar Korel gibi isimler Gezi Parkı'ndaki aktivistlere destek vermek için alana gelmiştir. Yurtdışındaki sanatçılar da sosyal medya üzerinden olaylara destek vermiş, Bruce Willis "Türkiye'de basın çalışmıyor... İnsanlar sokaklarda ölüyor mu? Türkiye acı çekiyor! Tweet atın lütfen..." şeklinde bir tweet atmıştır. ABD'li aktivist ve dilbilimci Noam Chomsky de "Son günlerde gelen haberler Türk tarihinin, geçmişte kaldığı zannedilen en utanç verici anlarını anımsatıyor" diyerek Gezi Parkı Nöbeti'ne destek verdiğini duyurmuştur. Chomsky daha sonra 5 Haziran'da "I am also 'çapulcu' in solidarity" (Ben de 'çapulcuyum', dayanışmadayım) yazılı bir dövizle "Her yer Taksim, her yer direniş" demiştir (Feyzioğlu, 2013: 80). Twitter'ın kurucusu Jack Dorsey de Twitter Uluslararası Strateji Departmanı Başkanı Katie Jacobs'un "Korkutucu hikayeler/ #Türkiye'den gelen tweetler. Olaylar için #direngeziparkı hashtag'i kullanılıyor notunu retweetleyerek destek vermiştir. Ayrıca olaylardaki tepkilerin ülke sınırlarını aştığı,

İtalya, Belçika, Fransa, ABD, Hollanda, Rusya, Suriye gibi birçok ülkede destek amacıyla protesto gösterileri ve açıklamalar yapılmıştır.

2 Haziran 2013'ün ilk saatlerinde, Gezi Parkı'nda gece geçiren aktivistler, sabahın erken saatlerinde bir önceki gün yaşanan tahribatı düzeltmek ve parkta ve çevresinde biriken çöpleri toplamak için harekete geçmişlerdir. Sessiz bir başlangıçla geçen gün, Başbakan Erdoğan'ın gündüz saatlerinde Fatih Altaylı'nın "Teke Tek" programında yaptığı açıklamalarla yeniden hareketlenmiştir. Erdoğan, olayların sosyal medya aracılığıyla yayılmasıyla ilgili olarak "Twitter denilen bir bela var. Yalanın daniskası burada. Sosyal medya denilen şey aslında şu anda toplumların bana göre baş belasıdır" demiştir. Taksim'deki protestocuları tahrik eden ve oraya toplayanlar için ise "Onlar Taksim'e mi çıkardı 20 bin, 25 bin kişiyi? Ben 200 bin kişiyi, 250 bin kişiyi, 500 bin kişiyi Kazlıçeşme'ye çıkarırım. Benim bir partim, bir tabanım var, biz bunu yapacak güçteyiz. Ama biz bunlara aynı anda böyle bir şeyle cevap verme yoluna gitmedik. Partimin tabanı da 'Biz bunlara sessiz mi kalacağız?' diye sürekli bizi aradılar, ama biz sükûnet telkin ettik" (www.youtube.com) ifadelerini kullanmıştır. Bu açıklamalar, halkın tekrar sosyal medya üzerinden ve meydanlara inerek protestolara yeniden başlamasına neden olmuştur.

Birçok ilde protestolar devam ederken, bir grup da Fatih Altaylı'nın programını protesto etmek amacıyla Habertürk televizyon kanalının binasının önünde toplandı ve gösteri yaptı. Devam eden olaylar sırasında dönemin İçişleri Bakanı Muammer Güler, 28 Mayıs'tan bu yana 67 ilde 235 eylem ve etkinlik yapıldığını ve bunlarla ilgili 1730 kişinin gözaltına alındığını belirterek, "Gözaltına alınan kişilerin büyük çoğunluğu ifadeleri alınıp, kimlikleri tespit edilerek serbest bırakılan kişiler" olduğunu söyledi (www.ahaber.com.tr). Türk Tabipleri Birliği'nin 2 Haziran 2013 günü yayınladığı rapora göre ise İstanbul ve Ankara'da binlerce yaralı vardı. Rapora göre, "gözlerini kaybeden birçok kişi de dâhil olmak üzere" yaralanmaların çoğu, tazyikli su sıkılması, göz yaşartıcı bomba ve plastik mermilere doğrudan maruz kalma nedeniyle oluşmuştur (Kaygusuz vd., 2013:8). Bu ağır bilançonun açıklanmasından sonra, akşam saatlerinde Beşiktaş'ta Başbakanlık Çalışma Ofisi önünde toplanan eylemciler ve polis arasında gergin anlar yaşanmış ve polisin TOMA'lardan sığıdığı tazyikli sulara eylemciler de taş atarak karşılık vermiştir. Bu sırada, ilk ölüm haberi de 1 Mayıs Mahallesi'nde yapılan yürüyüş sırasında saat 22.00 sıralarında bir sürücünün otomobilini göstericiler arasına

sürmesi sonucunda Sosyalist Dayanışma Platformu (SODAP) üyesi Mehmet Ayvalıtaş'ın hayatını kaybetmesiyle geldi. Aynı saatlerde Taksim'de AKM binası önünde, Kıvanç Tatlıtuğ, Ahmet Kural, Nurgül Yeşilçay, Ceyda Düvenci, Cem Yılmaz, Rutkay Aziz, Tarık Akan gibi birçok ünlü ismin imzasının bulunduğu 752 sanatçı ve 13 kurum adına oyuncu Şebnem Sönmez tarafından bir açıklama yapıldı. Bu açıklamada şu ifadeler yer aldı: "Gezi Parkı direnişine karşı ana akım medyanın sansürcü tutumunu kınıyoruz. Biz bu ülkenin sinemacıları, sanatçıları ve yazarları olarak kendini Türkiye'nin önde gelen tarafsız medya kuruluşları olarak tanımlayan NTV, Habertürk, Show, Star, Kanal D, ATV ve TRT olmak üzere tüm ana akım TV kanallarını ve başta Star, Sabah ve Habertürk olmak üzere bazı gazetelerin Gezi Parkı direnişiyle başlayan süreçte tarafsız haber ilkelerini hiçe sayan sansürcü ve yanlış tutumlarını kınıyoruz" (Kongar ve Küçükkuş, 2013:116-117). Ardından yönetmen Zeki Demirkubuz, "20 yıllık yönetmenlik kimliğini çıkararak kendini çapulcu ilan ettiğini" ifade etti.

Gezi Parkı olayları, sokak şiddetinin artması ve olayların ülke geneline yayılmasıyla 31 Mayıs- 15 Haziran arasında en yoğun dönemini yaşamıştır. Bu süreç, Gezi Parkı Olayları'nın siyasallaşma dönemi olarak nitelendirilebilir. Gösteriler kitleleşmiş, farklı önceliklere sahip insanları aynı amaç etrafında bir araya getirmiş ve protesto hareketinin hedeflerini daha kapsamlı hale getirmiştir. Olayların çıkış noktası olan çevre vurgusu da belirli ölçülerde siyasi hedefler bütününe dönüşmüştür. Gösteriler, basit bir asayiş sorunu olmaktan çıkarak hükümet yetkilileriyle yapılan görüşmelerin önemli noktaları haline gelmiştir (Ete ve Taştan, 2013:27).

Konda'nın Taksim Gezi Parkı'nda 4,411, Türkiye'nin 28 ilinde 2,629 kişiyle yaptığı anket sonuçlarına göre, olayların seyrinin değişmesinde en önemli iki neden Türkiye genelinde %34 oranında, Gezi Parkı'ndakilere göre ise %49 oranında "polis müdahale edip şiddet uygulaması" ve yine Türkiye genelinde %18, Gezi Parkı'ndakilere göre ise %14 oranında "başbakanın açıklamaları" olarak belirlenmiştir (Konda, 2014: 31). İşte tam da bu dönemde olaylar siyasi bir hal almış, çevre duyarlılığıyla oraya toplanan insanlara şiddet ve başbakanın sözlerine tepki göstermek isteyen binlerce insan eklenmiştir. Halk, demokratik haklarını kullanmalarına karşı gösterilen şiddete karşı hem Gezi Parkı'nda hem diğer illerde ve sosyal medyada eylemlerine devam etmiş, günlerce uyumadan sosyal medyada destek amaçlı paylaşımlar yapmışlardır.

15 Haziran'dan sonra, olaylar hala devam etmekle birlikte bazı bölgelerde yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. Gezi Parkı Olayları'nda hayatını kaybedenleri anmak amacıyla Taksim Dayanışması, karanfillerle Taksim Meydanı'nda toplanma çağrısı yapmış ve binlerce kişinin katıldığı anmaya polis bir süre sonra müdahale etmiş, gösteriler gece boyunca sürmüştür. Bu süre zarfında ABD Başkanı Barack Obama ile Recep Tayyip Erdoğan, Gezi Parkı Olayları'yla ilgili bir telefon görüşmesi yapmıştır. Ayrıca Lice'de karakola ek bina yapımını protesto edenlere jandarma tarafından gerçekleştirilen müdahale sırasında Medeni Yıldırım'ın hayatını kaybetmesiyle Gezi Parkı Olayları'ndaki polisin orantısız güç kullanımı protesto edilmiş ve Kadıköy'de binlerce kişinin katıldığı bir yürüyüş gerçekleştirilmiştir. 4 Temmuz'da emniyet birimleri, göstericilere destek vermek amacıyla birçok devlet kurumunun web sitesini hackleyen RedHack'e ilişkin "sanal terör örgütü" iddiasıyla fezleke hazırlanarak savcılığa sunulmuştur. Gezi Parkı 15 Haziran'da açılmış, ancak gösteri yapılma ihtimali nedeniyle iş çıkış saatine yakın tekrar kapatılmış, daha sonra açılıp kapatılmıştır. Taksim Meydanı çevresindeki birçok kişi, polisin müdahalesiyle birlikte gözaltına alınmış, aralarında Taksim Dayanışması üyelerinin de bulunduğu birçok kişi serbest bırakılmıştır (Ayata vd., 2013:17-18). Ancak İstanbul'da başlayan ve ülke geneline yayılan bu eylemlerle ilgili "örgüt kurmak ve yönetmek" iddiasıyla yargılanan 26 Taksim Dayanışması üyesi, 29 Nisan 2015 tarihinde yapılan karar duruşmasında "suç unsuru bulunmadığı" gerekçesiyle beraat etmişlerdir. Özet olarak, Gezi Parkı Olayları 15 Haziran'dan sonra zayıflamaya başlamış olsa da futbol müsabakaları, üniversitelerin mezuniyet törenleri, ders kayıtları gibi zamanlarda sloganlarla protesto edilmeye devam etmiş, hatta etkileri günümüze kadar devam eden ve sosyal medyanın da etkin olarak kullanıldığı önemli bir kentsel hareket olarak tarihe geçmiştir.

3.2.3. Taksim Gezi Parkı Eylemcilerinin Profili

Konda Araştırma Şirketi'nin 5 Haziran 2014 tarihli anketine dayanarak, Gezi Parkı toplumsal hareketi ile ilgili olarak yapılan cinsiyet ve yaş dağılımı analizi incelenmiştir. Ankete katılanların yüzde 50,8'i kadın, yüzde 49,2'si ise erkeklerden oluşmaktadır. Bu oranlar, Türkiye genelinde kadın ve erkek nüfus dağılımıyla karşılaştırıldığında paralellik göstermektedir. Türkiye genelinde kadınların oranı yüzde 48,8, erkeklerin oranı ise yüzde 51,2'dir. Cinsiyet bağlamında, ankette katılımcılara

herhangi bir siyasi parti, dernek, vakıf gibi bir örgüte üyelik durumu sorulmuştur. Kadınların yüzde 20,2'si ve erkeklerin yüzde 22,1'i herhangi bir örgüte üye olduklarını belirtmiştir. Bu verilere göre, cinsiyetler arasında örgütlülük konusunda benzer oranlar görülmektedir. Ankete katılanların yaş ortalaması 28'dir. Bu, aynı şirketin Türkiye geneline yönelik gerçekleştirdiği yaş araştırmasında belirlenen 30,3 yaş ortalamasına yakın bir değerdir. Bu durum, Gezi Parkı anketine katılanların yaş dağılımı açısından genel toplumu temsil ettiğini göstermektedir. Ancak yaş gruplarına bakıldığında, özellikle 21-35 yaş aralığında katılımcıların Türkiye ortalamasından daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. 20 yaş altı katılımcı oranı ise Türkiye genelinde yüzde 33 iken ankete katılanlarda yüzde 22 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, Gezi Parkı hareketinin apolitik gençlik hareketi olarak adlandırılmasıyla çelişmektedir. Bu veriler, Gezi Parkı eylemlerine katılanların cinsiyet ve yaş profillerinin genel toplumu temsil ettiğini ve özellikle gençler arasında daha yüksek bir katılım olduğunu göstermektedir (Konda, 2014, s. 18).

Konda Araştırma Şirketi'nin 5 Haziran 2014 tarihli anketi, Gezi Parkı hareketi ile ilgili önemli bulgular ortaya koymaktadır. Ankete katılanların profilleri ve motivasyonları, hareketin karmaşık ve çeşitlilik gösteren bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Eğitim düzeyi bakımından incelendiğinde, ankete katılanların çoğunluğunun (%42,8) lisans derecesine sahip olduğu ve (%12,9) yüksek lisans veya doktora öğrencisi/mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca, katılımcıların farklı iş kollarından gelmesi, eyleme destek verenlerin çeşitliliğini yansıtmaktadır. Bu durum, Gezi Parkı hareketinin toplumun geniş bir kesiminden destek gördüğünü ve farklı sosyal ve mesleki arka planlardan bireylerin bu harekete dahil olduğunu göstermektedir. Ankete katılanların parka geliş noktalarına bakıldığında, Şişli, Beşiktaş, Kadıköy gibi yakın ilçelerden katılımın oransal olarak yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Uzak ilçelerde ise mesafe arttıkça parka gelenlerin sayısının azaldığı görülmektedir. Bu durum, hareketin daha çok yerel ve yakın çevreden etkilenen bir nitelik taşıdığını ve uzak bölgelerdeki katılımın daha düşük olduğunu göstermektedir. Ankete katılanlara siyasi parti, örgüt veya dernek üyeliği durumlarıyla ilgili sorular yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplara göre, katılımcıların %21,1'i herhangi bir oluşuma üye olduklarını belirtirken, %78,9'u herhangi bir oluşuma üye olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca, ankete katılanların %96,3'ü sivil bir vatandaş olarak parkta bulduklarını

beyan etmiştir. Bu bulgular, Gezi Parkı hareketinin örgütsüz ve bireysel bir tepki olarak ortaya çıktığını ve katılımcıların sivil vatandaşlık kimlikleriyle harekete dahil olduklarını göstermektedir. Anket sonuçlarına göre, katılımcıların %86,5'i kendilerini insan hakları ihlalleriyle karşı karşıya olduğunu ifade etmiştir. Bu da Gezi Parkı hareketinin sadece çevresel bir endişe değil, daha geniş toplumsal meselelere tepki olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların motivasyonlarına yönelik sorular da önemli bulgular sunmaktadır. Özgürlük için parkta bulduklarını beyan etmeleri dikkat çekicidir. Konda'nın araştırmasına göre, katılımcıların %34,1'i özgürlükler için, %18,4'ü hak ihlalleri için, %9,7'si diktatörlüğe karşı, %9,5'i yönetimin istifası için, %8'i demokrasi için, %6,2'si polis şiddetine karşı, %6,1'i dayanışma için, %4,6'sı ağaç kesilmesine ve kışlaya karşı, %3,2'si sisteme karşı, %2,5'i seslerini duyurmak için parkta olduklarını beyan etmiştir. Bu sonuçlar, Gezi Parkı eylemlerine katılan bireylerin çeşitli motivasyonlara sahip olduğunu ve hareketin farklı kaygılar etrafında şekillendiğini göstermektedir. Ağaç ve çevre hassasiyeti dışında, katılımcıların adaletsizlik, hak ihlalleri, özgürlüklerin tehdit altında olması gibi konularda rahatsız oldukları ve tepki gösterdikleri görülmektedir. Bu da Gezi Parkı hareketinin sadece çevresel bir protesto olmanın ötesinde, toplumsal adalet, demokrasi ve özgürlük gibi geniş bir perspektifi kapsadığını göstermektedir (Konda, 2014, s. 19). Konda Araştırma Şirketi'nin anket sonuçları, Gezi Parkı hareketine katılanların profillerini ve motivasyonlarını anlamamızı sağlamaktadır. Eğitim düzeyi, iş kolları, yerel kökenlilik ve çeşitli motivasyonlar, hareketin çeşitlilik ve geniş katılım gösteren bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, Gezi Parkı hareketinin sadece çevre meseleleriyle sınırlı olmayan, toplumsal ve siyasi konulara dikkat çeken bir protesto hareketi olduğunu göstermektedir.

Gezi Parkı hareketinin anlaşılmasına katkı sağlayan bir diğer araştırma da Genar Araştırma Şirketi tarafından yapılan anket çalışmasıdır. Ankete katılan eylemcilere göre, Türkiye'nin en önemli sorunları sıralandığında %18,9'u özgürlük eksikliği, %16,3'ü ayrımcılık, eşitsizlik ve adalet, %13,3'ü eğitim, %10,2'si ekonomi, %8'i Recep Tayyip Erdoğan, %3,6'sı Kürt sorunu, %2,2'si yeşil alanların yok olması, %2,2'si yolsuzluk şeklinde belirtilmektedir. Bu oranlardan da anlaşılacağı üzere, yeşil alanların yok olması endişesi düşük bir oranda temsil edilmektedir. Ankete katılan eylemcilere en çok sevdikleri kişi sorulduğunda ise %54,8'i Mustafa Kemal Atatürk, %9,0'ı Abdullah

Öcalan, %7'si Deniz Gezmiş, %1,6'sı Sırrı Süreyya Önder, %5,2'si diğer ve %1,2'si ise sevdiği kimse olmadığını belirtmiştir. Aynı şekilde, Genar'ın anketine katılan eylemcilerin %90'ı özgürlük temelli talepleri için eylemlere katıldıklarını ifade etmiştir. Bu sonuçlar, Genar Araştırma Şirketi'nin anket çalışmasının Gezi Parkı hareketine katılanların düşüncelerini ve motivasyonlarını anlamamıza yardımcı olduğunu göstermektedir. Eylemcilerin önemli sorunlar olarak özgürlük eksikliği, ayrımcılık, adaletsizlik, eğitim ve ekonomiyi vurgulamaları, hareketin geniş bir yelpazede sosyal ve siyasi meselelere odaklandığını göstermektedir. Genar Araştırma Şirketi'nin anket çalışması, Gezi Parkı hareketinin motive edici faktörlerini ve eylemcilerin algılarını ortaya koymaktadır. Özgürlük, adalet, yeşil alanların korunması gibi konuların yanı sıra, eylemcilerin farklı liderlere ve ideallere olan bağlılıkları da dikkat çekmektedir. Bu bulgular, Gezi Parkı hareketinin çok yönlü ve geniş katılımlı bir protesto hareketi olduğunu göstermektedir.

Ankette, ağaç ve doğa hassasiyeti nedeniyle eylemlere destek verenlerin oranı %9,2 olarak belirlenmiştir. Eylemlere destek verenler arasında, Gezi Parkı olaylarının asıl sebebi olarak %58 oranında dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ı sorumlu tutmaktadırlar. Bu oranı %13,7 ile hükümet, %8,2 ile polis şiddeti ve %3,4 ile ağaçların kesilmesi takip etmektedir. Her iki ankette birlikte değerlendirildiğinde, eylemlere katılanlar arasında ağaç kesilmesi sebebiyle eylemlere katılma oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu da, hareketin başlangıç noktasının ağaçlar olmasına rağmen, farklı rahatsızlıkları olan kesimlerin bu durumu fırsata çevirerek tepkilerini dile getirmek amacıyla meydanlara çıktığını göstermektedir. Bu sonuçlar, eylemcilerin Gezi Parkı olaylarının temel nedenini genellikle siyasi liderlikle ilişkilendirdiğini ve ağaç kesilmesi gibi faktörlerin daha küçük bir rol oynadığını göstermektedir. Bu da, Gezi Parkı hareketinin çeşitli kaygıları olan bireylerin yaşanan durumu bir fırsata dönüştürerek tepkilerini göstermek için meydanlarda birleştiklerini ortaya koymaktadır.

Bilgi Üniversitesi tarafından 3-4 Haziran 2013 tarihlerinde gerçekleştirilen anket, Gezi Parkı Hareketi ile ilgili önemli veriler sunmaktadır. Ankete katılan eylemcilerin yaklaşık %70'i kendilerini siyasi parti, dernek veya benzeri bir kuruluşa yakın hissetmediğini belirtmiştir. Ankete katılanların %82'si kendilerini özgürlükçü olarak tanımlarken, %92,1'i AK Parti seçmeni olmadığını ifade etmiştir. Muhafazakarın seçeneğini tercih etmeyenlerin oranı ise %75 olarak belirlenmiştir. Ankette, eylemlere

destek verme nedenlerinin hangi gerekçelerin etkili olduğu da sorulmuştur. “Katılımcıların %92,4’ü Başbakanın otoriter tavrının kesinlikle etkili olduğunu, %91,3’ü polisin protestoculara orantısız güç uygulamasının kesinlikle etkili olduğunu, %91,1’i demokratik hakların ihlal edilmesinin kesinlikle etkili olduğunu, %84,2’si medyanın suskunluğunun kesinlikle etkili olduğunu, %56,2’si ağaçların kesilmesinin kesinlikle etkili olduğunu, %7,7’si ise bağlı oldukları siyasi partinin yönlendirmesinin kesinlikle etkili olduğunu belirtmiştir (www.jinepsgazetesi.com, 2013).” Konda, Genar ve Bilgi Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen anketlerde, benzer sorulara farklı cevaplar ve oranlar elde edilmiş olsa da ortak bir nokta, eyleme destek verenlerin çoğunlukla özgürlük ve insan hakları temelli, hükümetin ve Başbakanın otoriter tavırlarına ve polis şiddetine karşı eylemlere destek verdiklerini ifade etmeleridir.

Bilgi Üniversitesi'nin yaptığı ankette, katılımcılara protestoların ardından ne olmasını istedikleri sorulmuştur. Buna göre, katılımcıların %96,7’si kesinlikle polis şiddetinin durmasını, %96,1’i kesinlikle özgürlüklere saygı gösterilmesini ve %37’si kesinlikle yeni bir siyasi parti kurulmasını istediklerini ifade etmiştir. Askeri müdahale seçeneğini kesinlikle destekleyenlerin oranı ise %6,6 olarak gerçekleşmiştir. Askeri müdahaleye kesinlikle katılmayanların oranı ise %79,5 olarak belirlenmiştir. Gezi Parkı olaylarının eylemci profilini anlamak amacıyla güvenilir olduğunu düşündüğümüz iki araştırma şirketinin verilerini derleyerek sağlıklı bir değerlendirme yapmaya çalıştık. Özellikle eylemcilerin örgütlü bir yapıyla bağlantısının olup olmadığına yönelik soruların sonuçları anketler arasında tutarlılık göstermemektedir. Konda araştırmasına göre, eyleme destek verenlerin %93,6’sı herhangi bir örgütlü yapıya mensup olmayan sıradan vatandaşlardan oluşurken, Genar şirketinin araştırmasına göre ankete katılanların %79,1’i ideolojik temelli olarak eylemleri desteklemektedir.

Ortak bir sonuç olarak, yapılan anketler Gezi Parkı eylemlerinin başlangıç noktası olarak ortaya atılan ağaçların kesilmesi konusunun ilerleyen dönemlerde geri planda kaldığını ve hareketin daha çok özgürlük, insan hakları, polis şiddeti, hükümetin ve Başbakan Erdoğan'ın tavrı etrafında tepki ve şiddet eylemi olarak devam ettiğini göstermektedir. Eyleme destek verenlerin çevresel duyarlılıktan daha geniş amaçlar için harekete destek verdikleri anlaşılmaktadır. Ağaç ve çevre hassasiyetiyle başlayan olaylar, daha sonra farklı aktörler tarafından benimsenmiş ve hareketin odak noktası değişerek şiddet eylemlerine dönüşmüştür.

3.2.4. Taksim Gezi Parkı Eylemlerinin Gelişmesinde Medyanın Yeri

Gezi Hareketi, ülkemizde gerçekleştirilmiş diğer eylemlerden farklı ve benzersiz bir nitelik taşımaktadır. Etkileri hala günümüzde hissedilen ve gelecekte de devam edeceği anlaşılan bu hareket, toplumsal hareketler bağlamında bir dönüm noktası olmuştur. Özellikle Gezi Hareketi'nde geleneksel medyanın olaylara karşı tavrı, en çok tartışılan konulardan biri olmuştur.

Hareketin ilk günlerinde, bazı televizyon kanalları olarak adlandırılan geleneksel medya kuruluşları, olaylara ilgisiz kalarak farklı yayınlar tercih etmişlerdir. Hatta CNN Türk'ün, "penguen belgeseli" yayını yapması, en çok mizah konusu olan eleştirilerden biri haline gelmiştir. Bu süreçte, Halk TV, Ulusal Kanal ve Cem TV gibi birkaç küçük televizyon kanalı, olayları canlı olarak yayınlarken en çok yayın yapan kuruluşlar olmuşlardır (Internethaber.com, 2013).

Gezi Parkı eylemleri, geniş katılımlı bir hareket olmasına rağmen, büyük medya kuruluşlarının harekete seyirci kalması, devlet-sermaye ilişkileri bağlamında değerlendirilmiştir. Medya kuruluşlarının yayın hayatlarını devam ettirebilmeleri için devletten bağımsız hareket edemeyecekleri düşünülmüştür. Özpek'e göre, devletin paranın dağılımında son karar verici olması, medya patronlarının devleti rahatsız etmeyecek şekilde hareket etmelerine neden olmaktadır. Özpek'e göre, teşviklere veya cezalara dayalı bir sistem olduğu düşünüldüğünde, medya kuruluşlarının olaylara seyirci kalmaları anlaşılabilir bir durumdur (Özpek, 2013, s. 52-59).

Gazeteciler, oyuncular, öğrenciler, eylemciler, akademisyenler gibi birçok kesim, medyanın bu tutumunu sert bir şekilde eleştirmiştir. Yaklaşık 2000 kişiden oluşan eylemciler, NTV televizyonunu yanlış yayın yapmak ve olaylara seyirci kalmakla eleştirmiş ve NTV televizyonu önünde eylem gerçekleştirmiştir. Hareketin devam ettiği süre boyunca, hareketin anarşist ve yıkıcı bir hareket mi yoksa halkın demokratik tepkisi mi olduğuna dair tartışmalar sürmüştür. Bu konuda farklı televizyon kanallarında ve tartışma programlarında yoğun söyleşiler gerçekleştirilmiştir. Yabancı medya ise eylemleri halkın demokratik tepkisi ve polis şiddetine karşı bir tepki olarak değerlendirmiş ve özellikle Başbakan Erdoğan'ın sert tavrı ve polis şiddeti konularına odaklanmıştır. Ayrıca, eylemlerin çevreci hassasiyetle başladıktan sonra özgürlük ve demokrasi odaklı bir harekete dönüştüğüne de dikkat çekmişlerdir (Advan, 2015, s.

197-202). Ancak, eylemcilerin şiddet içeren materyalleri kullanması ve kamu mallarına verilen zararlar, eylemin sivil itaatsizlik eylemi niteliğini aşmasına neden olmuştur. Taksim Dayanışması bileşenlerinin yargı sürecini bekleyeceklerini belirtmelerine rağmen park içerisinde kalmaya devam etmeleri ve bu doğrultuda hareket etmeleri, özgürlük ve demokrasi talepleriyle çelişmektedir. Hareketin farklı kesimlerce farklı şekillerde yorumlanması ise normaldir. Günümüzde ise hareket daha çok ideolojik bir temelde değerlendirilmektedir. Değerlendirmenin bu şekilde yapılmasında, hareketin ilerleyen süreçte ortaya çıkan görüntüsü, kamu zararı, katılan örgütler ve aktörlerin hareketi nasıl yorumladığı, devletin harekete bakışı gibi faktörler büyük öneme sahiptir.

Gezi Hareketi, ülkemizde benzersiz bir toplumsal hareket olarak öne çıkmaktadır. Geleneksel medyanın harekete olan ilgisiz tavrı ve yabancı medyanın canlı ve anlık yayınları, hareketin tartışılmasını ve yorumlanmasını etkilemiştir. Hareketin niteliği, eylemcilerin tavrı ve hareketin devlet ve toplum nezdindeki algısı üzerinde medyanın önemli bir etkisi olduğu söylenebilir.

3.2.5. Taksim Gezi Parkı Eylemlerinde Sosyal Medyanın Yeri

Gezi Parkı hareketinin başladığı dönemde ana akım medyanın tavrı eleştirilmiş ve çok konuşulmuştur. Hareket içindeki olaylar ana akım medya tarafından yeterince yansıtılmamış ve yansıtılan kısımların da yanlış olduğu ve gerçeğe bağdaşmadığı eleştirileri günden güne artmıştır. Özellikle çatışmaların yoğunlaştığı bir dönemde, CNN Türk'ün olayları canlı yayınlamak yerine penguen belgeseli yayınlaması mizahi olarak eleştirilmiştir. Bu nedenle Gezi Parkı hareketine katılanlar ve destek verenler, hareketle ilgili haberleri özellikle sosyal medya platformları olan Facebook ve Twitter üzerinden paylaşmaya başlamışlardır.

Sosyal medya, hareketin duyurulması ve bilginin yayılması için etkili bir araç olmuştur. Harekete katılanlar ve destek verenler, ellerindeki mobil cihazlar ve sosyal medya hesapları aracılığıyla anlık olarak hareketin yaşananlarını paylaşmışlardır. Video ve fotoğraflar, dijital hacker gruplarının eylemleri, blog siteleri, YouTube'da paylaşılan görüntüler ve mizah içeren grafikler, Gezi Parkı söylemlerinin oluşmasında ve yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu dijital hareketlilik, Gezi Parkı'na özgü bir dijital eylem kültürünün ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Gezi Parkı hareketi sırasında sosyal medya, toplumsal hareketlerde önemli bir rol oynayan diğer sosyal medya araçlarının yanı sıra Twitter'da özellikle etkili bir şekilde kullanılmıştır. Bu dijital örgütlenmenin etkisi, internet destekli sosyal medya araçlarının toplumsal hareketlere ne ölçüde katkı sağladığını göstermektedir. Bu süreçte apolitik olmakla eleştirilen gençler, sosyal medyayı haberleşme, yardımlaşma ve örgütlenme konularında etkin bir şekilde kullanmaları nedeniyle fazlaca gündeme gelmişlerdir. Ayrıca, Gezi Parkı olayları sırasında gazetecilerin tarafsız gazetecilik adına kötü bir sınav verdiği eleştirileri ortaya çıkmıştır. Bu nedenle eylemciler, medyanın tutumunu protesto etmek amacıyla toplanarak "satılmış medya istemiyoruz" sloganları atmışlardır.

Dijital ortamdaki bu kültür zamanla gerçek mekanlara da yansımış ve internet destekli sosyal medya araçlarının toplumsal hareketlere ne ölçüde katkı sağladığını göstermiştir. Özellikle eleştirilen "y kuşağı" olarak adlandırılan 1980 ile 1999 arası doğan gençlerin Gezi olaylarına katılımında sosyal medyanın etkisini tespit eden araştırmalar yapılmıştır.

Gezi Parkı eylemleri sırasında gazetecilerin televizyon kanallarının tarafsız gazetecilik adına kötü bir performans sergilediği eleştirileri ortaya çıkmıştır. Eylemciler, medyanın tutumunu protesto etmek amacıyla NTV stüdyolarının önünde toplanmış ve 'satılmış medya' sloganları atmışlardır. Bu tepkiler, ana akım medyanın harekete karşı taraflı bir tutum sergilediği algısını güçlendirmiştir. Eylemler sırasında çeşitli medya organlarına karşı güven kaybı yaşanmış ve alternatif haber kaynaklarına olan ilgi artmıştır.

Sosyal medya, Gezi Parkı eylemlerinin başarısında önemli bir rol oynamıştır. İnsanlar, haberlerin gerçek zamanlı olarak paylaşıldığı sosyal medya platformları üzerinden hareketi takip etmiş ve eylemlere katılmışlardır. Twitter, bu dönemde özellikle haber akışının hızlı bir şekilde yayılmasına ve eylemciler arasında iletişimin sağlanmasına olanak sağlamıştır. Hashtagler aracılığıyla konular belirlenmiş ve bu sayede daha geniş bir kitleye ulaşılmıştır. Sosyal medya, Gezi Parkı hareketinin uluslararası boyuta taşınmasında da etkili olmuş ve diğer ülkelerdeki insanların da dikkatini çekmiştir. Bununla birlikte, Gezi Parkı eylemlerinin başarısı sadece sosyal medyaya dayanmamıştır. Gerçek dünyada gerçekleştirilen sokak eylemleri, protesto gösterileri ve toplantılar da önemli bir rol oynamıştır. İnsanlar, sosyal medyadaki

bilgilerin doğruluğunu teyit etmek ve güçlerini bir araya getirmek için fiziksel mekanlarda bir araya gelmişlerdir. Eylemciler, Gezi Parkı'ndan çok daha geniş bir talep ve hedefleri olduğunu belirterek, demokratik haklarını kullanma ve daha adil bir toplum talep etme amacı gütmüşlerdir.

Gezi Parkı hareketi sosyal medyanın etkili bir şekilde kullanıldığı ve toplumsal değişim için bir araç olarak kullanıldığı bir örnek olarak değerlendirilebilir. Sosyal medya, hareketin yayılmasına, destekçilerin bir araya gelmesine ve hedeflerin duyurulmasına yardımcı olmuştur. Ancak hareketin başarısı sadece dijital alana bağlı değildir; gerçek dünyadaki fiziksel eylemler ve toplumsal katılım da önemli bir rol oynamıştır. Gezi Parkı hareketi, sosyal medyanın toplum üzerindeki potansiyelini gösteren bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir.

3.2.6. Taksim Gezi Parkı Olayları ve Kent Hakkı İlişkisi

Gezi Parkı eylemleriyle ilgili çeşitli yaklaşımlar mevcuttur. Bazı görüşlere göre, bu eylemler sadece bir ideolojiyle ilişkilendirilemez ve arkasında belirli bir grup veya kesim bulunmaz. Diğer bir yaklaşıma göre ise Gezi Parkı eylemleri, Türkiye'nin yıkılması ve bölünmesi amacıyla dış güçler tarafından düzenlenmiştir. Bu bakış açısına göre, eylemlerin ortaya çıkışı, gelişimi ve hatta finansmanı dış kaynaklar tarafından sağlanmıştır. Bu durumun amacı, güçlenen Türkiye'nin büyümesini ve gelişmesini engellemektir (Ete ve Taştan, 2013: 26). Öte yandan, Gezi Parkı eylemlerine olumsuz bir bakış açısı da iktidar odaklı görüşler tarafından benimsenmektedir. Taksim Gezi Parkı eylemlerinin ülkedeki toplumsal gerilimi artırdığı ve eylemcilerin kamuya ve özel sektöre ait birçok mekana zarar verdikleri iddiaları, siyasi iktidara yakın çeşitli gazete ve medya kuruluşlarının haberlerinde yer almaktadır. Bu haberlerde, eylemlerin ülke çıkarları ve halk iradesiyle çeliştiği vurgulanmakta ve Gezi Parkı eylemlerinin en kısa sürede sonlandırılması gerektiği vurgulanmaktadır (Batur, 2014: 23-24).

Gezi Parkı eylemleri, iki temel konuya dayanmaktadır. İlk olarak, kentsel yaşam alanlarına müdahale edilmesi ve projelerin toplumsal desteğe başvurulmadan uygulanmaya çalışılması durumu ön plana çıkmaktadır. İkinci önemli konu ise toplumsal yaşamın kazanımlarına yönelik bir tepkinin olmasıdır. Gezi Parkı, ülkenin en önemli kent meydanlarından biri olup farklı kesimler için farklı anlamlar taşımaktadır.

Bu alanın, toplumsal destek alınmadan planlanıp kurgulanmak istenmesi durumu dikkate değerdir (Açık Radyo Kentin Tozu, 29.04.2018).

Gezi Parkı eylemleri sadece ağaçların korunması amacıyla ortaya çıkmamıştır. Bu eylemler aynı zamanda siyasal yönelimlerle de belirlenmiştir. Siyasi iktidarın uzun süredir uyguladığı politikalar, toplumun belirli kesimleri tarafından sorgulanmıştır. Bu çevreler, dünya görüşlerine, yaşam biçimlerine, özgürlüklerine ve tercihlerine yönelik müdahalelerden rahatsızlık duymaktadır. Toplumsal yaşamın giderek muhafazakâr bir yöne doğru evrildiği düşüncesi yaygınlaşmıştır. Eğitimde laiklik karşıtı düzenlemelerin yapıldığı iddiaları ortaya atılmıştır. Kürtaj tartışmaları, alkol yasağı, çocuk sayısı ve yaşam tarzına ilişkin yapılan müdahaleler, toplumun belirli kesimlerinde rahatsızlığa neden olmuştur (Türkiye Mühendislik Haberleri, 06.04.2018).

Eylemciler, siyasi iktidarın kültürel talepleri görmezden geldiği düşüncesine sahiptir. Siyasi iktidarın toplumun demokratik taleplerini umursamaması ve hatta bu talepleri kendi iktidarını düşürmeye yönelik faaliyetler olarak görmesi, çeşitli tartışmalara ve gerilimlere sebep olmuştur (Ökten ve diğerleri, 2013: 5-6).

Gezi Parkı eylemlerine katılanlar, kentin kararlarına katılım taleplerini kent hakkı anlayışıyla dile getirmiştir. Eylemciler, kentsel siyasette yaşayanların daha aktif ve belirleyici olması gerektiğini vurgulamıştır. Gezi Parkı eylemleri, kentteki kamusal bir mekanın ve kentsel hakların korunmasının önemli bir sembolü ve göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu eylemler, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yerel halka danışmadan kamusal bir alanı kullanıma açma girişimiyle çelişmektedir. Kent hakkıyla uyumsuz olan bu süreçte, her türlü kentsel plan, proje ve karar yerel halk tarafından bilinmeli, denetime açık olmalı ve yerel halkın katılımı teşvik edilmelidir (Gül vd, 2015: 11-12).

Taksim Gezi Parkı'nın, Topçu Kışlası ve alışveriş merkezi gibi sermayenin önceliklerine göre düzenleneceği iddiası, projeye yönelik yapılan eleştirilerin başında gelmektedir. Neoliberal kentleşme anlayışına uygun olarak kent mekanının şekillendirilmesi, kentsel krizler ve sıkıntılara yol açmaktadır. Taksim Meydanı'nın yayalaştırılması ve betonlaştırılmasını amaçlayan çeşitli plan ve projeler, kent mekanını tahrip etmekte ve kentin dokusunu ile kimliğini bozmaktadır (Şen, 2015: 145).

Taksim Yayalaştırma Projesi, hayata geçirilirse Taksim Meydanı'nın toplumsal hareketlerin merkezi olma özelliğini ortadan kaldıracağı endişesini taşımaktadır. Proje,

Gezi Parkı alanını sadece bir ulaşım alanı haline getirmekle kalmayıp, kentsel dinamikleri, kentsel kültürü ve değerleri yok edebileceği kaygısını taşımaktadır. Yerel idari birimlerin yurttaş katılımından uzak bir şekilde örgütlenmesi, kentlerin planlanmasında ve tasarlanmasında yurttaşların değil, sermaye sahiplerinin ve yönetici elitlerin söz sahibi olmasına yol açmaktadır (Şen, 2015: 144).

Gezi Parkı eylemleri, kentsel dönüşümün tahrip ettiği alanlardan dışlananları kapsayarak ve kamuya ait bir mekanın özelleştirilmesine karşı tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu eylemler, kent yaşamına tabi olan bireylerin kent üzerindeki iradelerini ve haklarını talep etmelerinin doğal bir sonucudur. Gezi Parkı eylemlerinin kentsel dönüşüm projelerinin neoliberalizmle iç içe geçmiş olması, kenti baştanbaşa yeniden şekillendirmesi ve özellikle orta sınıfın yaşamını daha da zorlaştırması gibi etkenler, bu eylemlerin kentsel bir isyana dönüşmesini etkilemiştir (Özturan, 2015: 7-8).

Taksim Gezi Parkı eylemleri, birkaç ağacın sökülmesiyle başlamış olsa da asıl mücadele sebebi kamusal bir alanın korunmasıdır. Binlerce insan, Gezi Parkı'nı işgal etmiş ve kent mekanını kolektif bir mücadeleyle özgürleştirmek istemiştir (Koyuncu, 2015: 40). Eylemler süresince, Gezi Parkı'ndaki yurttaşlar kendi isteklerine ve taleplerine uygun olarak mekanı şekillendirmiş ve günlük yaşam alanları oluşturmuşlardır. Gezi Parkı, müze, sanat atölyesi, kafe, kafeterya, market ve radyo gibi unsurlarla kendini mekânsal olarak yeniden üretmiş ve şekillendirmiştir.

Taksim Gezi Parkı eylemlerine katılanlar, ihtiyaçlarını, dayanışma ve işbirliği üzerine kurarak hem kendi aralarında hem de dışarıdan destek verenler aracılığıyla karşılamaya çalışmışlardır. Bu amaç doğrultusunda, eylemcilere yiyecekler sağlanmıştır. Hatta eyleme katılmayanlar, çeşitli sipariş siteleri aracılığıyla Gezi Parkı adresine yiyecek siparişi vererek eylemciler arasında adil bir şekilde paylaşılmıştır. Ramazan ayında ise yer sofraları kurulmuş ve iftarlar düzenlenmiştir. İşbirliği ve yardımlaşma sadece bu alanlarla sınırlı kalmamış, herkes ellerindeki fazla kitapları getirerek herkese açık ve ücretsiz bir kütüphane oluşturmuştur (Gül vd., 2015: 22-23). Gezi Parkı eylemleri, kent meselesi etrafında birleşen ve yaşam alanlarına yönelik müdahalelere karşı direniş gösteren birçok memnuniyetsiz, yabancılaşmış, dışlanmış ve sömürülen kesimi bir araya getirmiştir. Bu eylemlere, Lefebvre'nin kent hakkının öncelikli sahipleri olarak gördüğü gruplar olan memnuniyetsizler, yabancılar, dışlanan ve sömürülen kesimler katılmıştır. Bu hareketler, yeni bir kentsel duyarlılık ve

farkındalık oluşturmuştur. Ekolojik hassasiyet ve kapitalizm eleştirisi birleşmiş, günümüzdeki kentsel politikaların aşırı tüketim ve rant ekonomisine dayandığı, bu durumun da kentsel dokuyu ve kültürü yok ettiği eleştirileri dile getirilmiştir (Bayhan, 2014: 42).

Gezi Parkı eylemleri, kendine özgü nitelikleriyle çoğulculuğun önemli bir temsilcisi haline gelmiştir. Her birey, Gezi Parkı eylemleri sayesinde kendi yaşadığı kenti yönetme ve şekillendirme hakkına sahip olduğunun farkına varmıştır. Kurulan forumlar sayesinde sorunlar şeffaf bir şekilde ortaya konmuş ve katılımcılar görüşlerini özgürce ifade edebilmiştir. Forumlar, kent hakkına uygun olarak yapılandırılmış ve yaşama geçirilmiştir (Gül vd., 2015: 13-14).

Türkiye siyasi tarihi açısından ayrı bir öneme sahip olan Gezi Parkı eylemlerinde, halk doğrudan eylemlere katılarak yaşam alanlarının kendi kontrolü dışında şekillendirilmesine karşı çıkmıştır. Kentsel bir talebin başarılı olabilmesi için, toplumun bu talebi benimsemesi ve sahiplenmesi gerekmektedir. Kent hakkının hayata geçebilmesi ve yaşamsal bir pratiğe dönüşebilmesi için güçlü bir sivil toplum ve demokrasi geleneği olması büyük önem taşımaktadır.

Taksim Gezi Parkı eylemleri sona ermesine rağmen, etkisi hala devam etmekte ve tartışılmaktadır. Gezi Parkı olayları üzerine yapılan değerlendirmelerin, duygusal tepkilere dayalı değil kurumsal ve kapsamlı bir şekilde yapılması gerekmektedir (Şahin, 2013: 80). Bu tür değerlendirmelerin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için toplumun ve siyasal alanın bir bütün olarak ele alınması ve benzer tarihlerde ortaya çıkan yeni toplumsal hareketlere de bakılması önemlidir.

Gezi Parkı eylemlerinde yaşanan olaylar, karşılaştırmalı bir örnek olay incelemesi yaklaşımına uygun olarak değerlendirilebilir. Bu değerlendirme, belirli kriterler üzerinden yapılarak Gezi Parkı deneyimini anlamak ve analiz etmek için bir çerçeve sunar. Aşağıda sunulan tablolar, Gezi Parkı eylemlerinin bu kriterlere göre nasıl bir değerlendirmeye tabi tutulabileceğini göstermektedir:

Tablo 5 Gezi Parkı Eylemlerine Katılım Gösterenlerin Profillerinin İncelenmesi

Gezi Parkı Eylemlerine Katılım Gösterenlerin Profilleri			
*Yaş Dağılımı %	*Çalışma Durumu %	*Eğitim Düzeyi %	**Cinsiyet Dağılımı %
15-19 yaş: 11,2 20-34 yaş: 52 25-29 yaş: 17,8 30-34 yaş: 7,4 35+ yaş: 11,6	Tam zamanlı çalışanlar: 19,6 Yarı zamanlı çalışanlar:7,4 Öğrenci: 66 İşsiz: 2,8 Ev hanımı: 1,2 Emekli:1,2	Okuryazar olmayanlar 0,3 İlkokul mezunu 2,7 Ortaokul mezunu 5,7 Lise mezunu 34,5 Lisans mezunu 42,8 Lisansüstü mezun 12,9	Kadın 50,7 Erkek 49,3

*SETA Araştırma Vakfı, 2013: 43-44.

Gezi Parkı eylemlerini karşılaştırmalı kriterler eşliğinde değerlendirdiğimizde, eylemlere katılanların profilleri öne çıkmaktadır. Katılımcıların çoğunluğunu gençler oluşturmaktadır ve bu gençler arasında özellikle 18-34 yaş aralığındaki bireyler öne çıkmaktadır. Eylemlere aktif katılım gösterenler arasında öğrencilerin yoğun bir şekilde yer aldığı görülmüştür. Özturan (2015) ve Koyuncu (2015) gibi kaynaklar, gençlerin ve öğrencilerin eylemlere büyük ilgi gösterdiğini belirtmektedir.

İş durumu açısından, eylemlere katılanların çoğunluğu tam zamanlı veya yarı zamanlı çalışanlardan oluşmamaktadır. Bu durum, eylemlere aktif katılımın genellikle gençlerin ve öğrencilerin daha esnek bir zaman dilimine sahip olduğu dönemlerde gerçekleştiğini göstermektedir.

Cinsiyet dağılımı açısından, eylemlere katılan kadınlar ve erkekler arasında nispeten dengeli bir dağılım olduğu gözlemlenmektedir. Kadınların eylemlere aktif katılımı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve demokrasi taleplerinin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Özturan, 2015; Koyuncu, 2015).

Tablo 6 Siyasi Parti Üyelerinin ve Bağımsız Vatandaşların Gezi Parkı Eylemlerine Yaklaşımlarının İncelenmesi

Siyasi Parti Üyelerinin ve Bağımsız Katılımcıların Durumu					
*AK Parti %	*CHP %	*MHP %	*BDP %	*Diğer Partiler %	*Bağımsız Katılımcılar %
Destek: 11 Karşı: 82 Yanıt yok: 7	Destek: 87 Karşı: 10 Yanıt yok: 2	Destek: 35 Karşı: 62 Yanıt yok: 3	Destek: 63 Karşı:31 Yanıt yok: 6	Destek: 59 Karşı: 39 Yanıt yok: 1	Destek: 47 Karşı: 44 Yanıt yok: 9

* SETA Araştırma Vakfı, 2013: 52-53.

Araştırmadan elde edilen bazı veriler yuvarlama olarak verildiğinden % 100'e eşit olmayabilir.

Gezi Parkı eylemlerine siyasi parti üyeleri ve bağımsız vatandaşlar arasındaki yaklaşımlar önemli ölçüde farklılık göstermektedir. AK Parti üyelerinin büyük çoğunluğu eylemlere karşı çıkarken, CHP üyeleri ise tam tersine eylemlere yoğun destek vermiştir. Bu durum, siyasi partilerin üyeleri arasında Gezi Parkı eylemlerine yönelik yaklaşımların zıt olduğunu göstermektedir. Bu bilgi, siyasi partilerin Gezi Parkı olaylarına karşıtlık veya destek noktasında farklılıklar sergilediğini ortaya koymaktadır. Özturan (2015) tarafından yapılan araştırma, AK Parti üyelerinin eylemlere karşı çıktığını ve CHP üyelerinin ise eylemlere destek verdiğini göstermektedir. Bu durum, siyasi partilerin ideolojik farklılıklarının ve politik pozisyonlarının Gezi Parkı eylemlerine olan tutumları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Bağımsız katılımcılar arasında ise eylemlere destek verenlerle karşı olanlar arasında yaklaşık olarak dengeli bir dağılım gözlenmektedir. Bu durum, Gezi Parkı eylemlerine yönelik tutumun bağımsız vatandaşlar arasında farklılık gösterdiğini ve bu konuda çeşitli görüşlerin bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 7 Sosyal Medya Kullanımının Gezi Parkı Eylemlerine Etkisinin İncelenmesi

Sosyal Medya Ağ Kullanımı		
*Twitter %	*Facebook %	*Diğer Sosyal Medya Ağları %
İlk iki hafta sonunda 65 oranında bir artış görülmüştür.	İlk iki hafta sonunda 21,5 oranında bir artış görülmüştür.	İlk iki hafta sonunda 13,5 oranında bir kullanım artışı görülmüştür.

* Sine, 2016: 97-98.

Sosyal medya, Gezi Parkı eylemlerinin yayılması ve geniş kitlelere ulaşmasında önemli bir itici güç olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmalar, eylemler sırasında sosyal medya ağlarının yoğun bir şekilde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Eylemler sürecinde sosyal medya ağlarına katılanların sayısında belirgin bir artış gözlenmiştir. Özellikle Twitter platformu, eylemlerle ilgili gündemin oluşmasında ve bilgi akışının sağlanmasında kritik bir rol oynamıştır.

Çalışmalar, Gezi Parkı eylemleri sırasında sosyal medyanın etkisini incelemiş ve bu bağlamda elde edilen veriler önemli bir destek sunmaktadır. İlgili araştırmalara göre, sosyal medya ağları eylemlerin yayılmasında etkin bir araç olmuştur. Sosyal medya platformlarına olan katılımın artmasıyla birlikte, eylemler hakkındaki bilgi ve haberler hızla yayılmış ve geniş bir kitleye ulaşmıştır. Özellikle Twitter, Gezi Parkı eylemlerinin sosyal medya üzerindeki etkisini gösteren belirgin bir örnek olmuştur. Kullanıcılar, Twitter üzerinden eylemlerle ilgili güncel bilgilere erişmiş, görüşlerini paylaşmış ve haberleşme sağlamışlardır. Bu platform, eylemlerin gündeme gelmesinde ve dikkat çekmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Tablo 8 Gezi Parkı Eylemlerine Katılım Gösterenlerin Kent Hakkının Talep Boyutları

Alt Bileşenler	İncelenmesi
Sosyal	<ul style="list-style-type: none">-Belirli sınıf veya grupların dışlanmaması-Kent hakkının sosyal yaşam ve ilişkileri de içermesi-Eylemlere dışlanmış, hoşnutsuz veya yerinden edilmiş kişilerin katılımı-Bileşenle ilgili farklı yaklaşımlar ve araştırmalar olduğundan bileşen tartışmaya açıktır.
Kültürel	<ul style="list-style-type: none">- Tarihi ve kültürel değerlerin korunması,-Sosyal ve kültürel etkinliklerin kapsayıcılığı,-Gezi Parkı, İstanbul'un sınırlı sayıdaki rekreasyon alanlarından biri olup köklü bir tarihe sahiptir.-Eylemler sırasında çeşitli sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlenmiş ve bu etkinlikler tüm kesimlere açıktır.
Ekonomik	<ul style="list-style-type: none">-Kentsel kaynaklara eşit erişim,-Kent mekanının kullanım değerinin öncelenmesi,-Kentsel kaynaklara eşit erişim sağlanamamıştır.-Gezi Parkı eylemcileri, mekanın mevcut yapısını ve tarihinden bugüne taşıdığı misyonu korumayı amaçlamıştır.
Mekânsal	<ul style="list-style-type: none">-Fiziki ve kentsel mekanın geliştirilmesi,-Eylemlerin temel sebebi, Gezi Parkı'nın fiziksel ve kentsel dokusunun korunmak istenmesidir.
Çevresel	<ul style="list-style-type: none">-Çevresel kaygıları içeren etkinliklerin geliştirilmesi,-Eylemlerin ortaya çıkmasında ekolojik bilinç ve duyarlılığın önemli bir rolü vardır.

Yukarıdaki tabloda Gezi Parkı eylemlerine katılanların kent hakkının talep boyutlarına ilişkin alt bileşenler ve incelenmesi yer almaktadır. Eylemlere katılanlar sosyal, kültürel, ekonomik, mekânsal ve çevresel bileşenler üzerinde taleplerde bulunmuşlardır. Bu talepler arasında bazı sınıf veya grupların dışlanmaması, kent

hakkının sosyal yaşam ve sosyal ilişkileri de kapsamı, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, kentsel kaynaklara eşit erişim, fiziki ve kentsel mekanın iyileştirilmesi, çevresel kaygılar taşıyan faaliyetlerin geliştirilmesi ve diğer bileşenlere yönelik talepler bulunmaktadır.

Eylemlere katılanlar arasında dışlananlar, hoşnutsuz ve yerinden edilenlerin yoğun bir şekilde yer aldığı görülmüştür. Bu durum, sosyal bileşenin önemini vurgulamaktadır. Kent hakkının sosyal yaşam ve sosyal ilişkileri de kapsamı gerektiği belirtilmiştir. Ancak, bu bileşen hakkında farklı yaklaşımlar ve araştırmalar bulunması nedeniyle tartışmalara açık bir konudur.

Kültürel bileşende, Gezi Parkı'nın tarihi ve kültürel değerlerinin korunması talep edilmektedir. Ayrıca, eylemler sırasında çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetler düzenlenmiş ve bu faaliyetlerin tüm kesimlere açık olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, kent hakkının sosyal ve kültürel faaliyetleri de kapsamı gerektiğini göstermektedir. Ekonomik bileşende, kentsel kaynaklara eşit erişim talep edilmektedir. Ancak, eylemlerde bu talebin tam anlamıyla karşılanamadığı görülmüştür. Eylemciler, Gezi Parkı'nın mevcut yapısını korumak ve kent mekanının kullanım değerini ön plana çıkarmak amacıyla hareket etmişlerdir. Mekânsal bileşende, eylemlerin temel nedenlerinden biri Gezi Parkı'nın fiziksel ve kentsel dokusunun korunmasıdır. Eylemciler, fiziki ve kentsel mekanın iyileştirilmesini talep etmişlerdir. Çevresel bileşende, eylemlerin ortaya çıkmasında ekolojik bilinç ve duyarlılığın önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Eylemciler, çevresel kaygıları taşıyan faaliyetlerin geliştirilmesini talep etmişlerdir.

Eylemciler, Gezi Parkı'nın geçmişten bugüne taşıdığı fiziksel, tarihsel ve kültürel değerleri koruma amacıyla eylemlere katılmışlardır. Bu nedenle, Gezi Parkı eylemleri, mekânsal taleplerin öne çıktığı bir platform olmuştur. Eylemciler, parkın mevcut yapısının ve dokusunun korunmasını ve bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını hedeflemişlerdir. Bu şekilde, Gezi Parkı'nın mekânsal boyutu, eylemcilerin talepleri arasında önemli bir yer tutmuştur.

SONUÇ

Kent hakkı kavramı, Fransız Kent Bilimci Henri Lefebvre tarafından ilk kez öne sürülmüştür. Lefebvre, 1968 yılında yayımladığı "Kent Hakkı" adlı eserinde, kent hakkı kavramını sınıfsal bir temelde açıklamıştır. Üretim ilişkilerinin kent mekanında neden olduğu kentsel çelişki ve krizler, Lefebvre'nin kent teorisi üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. 1968 kuşağının sosyal, siyasal ve kültürel alandaki dönüşümleri, kent mekanında derin bir etki yaratmıştır.

Kent hakkı, gerçek ve etkin bir katılımı temel alan bir kent yönetimi anlayışını ifade etmektedir. Kent sakinlerinin, kentin fiziksel ve sosyal yapısını oluşturma ve şekillendirme hakkı, kent hakkının doğal bir sonucudur. Kent hakkı, kentsel yaşamın her yönünü kapsar ve toplumdaki her kesimin bu haktan yararlanma hakkı vardır. Kent hakkı, özellikle ötekileştirilen, hoşnutsuz olanlar, yabancılar ve yoksullar gibi dezavantajlı grupları içeren oldukça kapsayıcı bir haktır.

Lefebvre'nin ortaya koyduğu kent hakkı kavramından sonra, bu konuda tartışmalar devam etmiştir. Eleştirel Kent Sosyolojisi Kuramı'nın önde gelen temsilcileri, David Harvey, Manuel Castells, De Souza ve Purcell, çeşitli kent hakkı yaklaşımları ileri sürmüşlerdir.

Harvey, kent hakkının kente ait kaynaklara erişimle sınırlı olmaması gerektiğini vurgulamıştır. Kent hakkı, bireysel bir hak olarak değil, kolektif bir hak olarak nitelendirilmelidir. Harvey, kentsel adaletsizliğin temel kaynağını artı ürün ve bu üründen elde edilen artı değer olarak görmektedir. Sermaye, artı değer yaratmak amacıyla emekçi ve işçileri sömürmekte ve onları yerlerinden etmektedir. Bu şekilde, "mülksüzleştirme" süreciyle sermaye birikimi sağlamaktadır.

Lefebvre ve Harvey, kent hakkı kavramını üretim ilişkilerini temel alarak incelenmesi gereken bir konu olarak ele almışlardır. Her iki kent bilimci de sınıfsal çelişkiler ve kentsel adaletsizlik konularına odaklanmışlardır. Kent bilimciler, kent hakkının gerçekleştirilmesi için sermaye ve yönetici elitlere karşı toplumsal mücadele başlatmanın önemini savunmuşlardır. Harvey ve Lefebvre, kent hakkının en önemli sahiplerinin üretim ilişkilerinden dışlananlar ve kentsel kaynaklara erişemeyenler olduğunu düşünmektedir. Bu kesimler, kentsel kaynaklar ve hizmetlerden mahrum bırakıldıkları gibi toplumsal yaşamdan da dışlanmaktadır. Harvey, Lefebvre'den farklı

olarak kent hakkını insan haklarının en üstünü olarak kabul ederek, kent hakkını yüce ve kutsal bir kavram olarak görmektedir. Harvey, kent hakkının kente ait kaynaklara sınırlı bir şekilde indirgenerek tartışılmasına karşı çıkmaktadır. Her iki kent bilimcinin ortaya koyduğu kent hakkı yaklaşımları genel olarak birbirini içermekte olup benzer niteliktedir.

Manuel Castells, kentleri kolektif tüketim ve emeğin yeniden üretildiği mekanlar olarak değerlendirmektedir. Castells, kent hakkını kolektif bir hak olarak ele almakta ve kentsel toplumsal hareketlere büyük önem vermektedir. Kent hakkının gerçekleşmesi için, toplumsal taban arasında yayılması ve benimsenmesi gereklidir.

Castells; Lefebvre ve Harvey gibi, kent hakkı kavramını sınıfsal bir temelde ele almaktadır. Özellikle emeğin yeniden üretim sürecine vurgu yaparak, kent mekanında yoğun olarak yaşanan sömürü ve yerinden edilme süreçlerine odaklanmaktadır. Kent mekanında artan kentsel çelişkiler ve eşitsizlikler, Castells'in kent mekanını merkezine almasının temel nedenidir.

Castells, kent hakkını kolektif bir hak olarak ele alması bakımından David Harvey ile aynı görüşü paylaşmaktadır. Castells, kent hakkının gerçekleşmesi için kentsel toplumsal hareketlerle bütünleşmesini savunmaktadır. Bu noktada, Castells, Lefebvre ve Harvey'in vurguladığı kentsel mücadele kavramına paralel bir perspektife sahiptir. Castells'in ortaya koyduğu kent hakkı yaklaşımı, genel olarak Lefebvre ve Harvey ile uyumlu olup, kapsamlı bir kent hakkı anlayışını yansıtmaktadır.

De Souza, kent hakkı için sivil toplum kuruluşları, demokratik kurumlar ve çevresel örgütlerin varlığının yetersiz olduğunu iddia etmektedir. Ona göre, temsili demokrasi anlayışından ziyade özyönetim esas alınmalıdır. De Souza, kent hakkının toplum tarafından benimsenebilmesi için toplumsal hareketlerle bütünleşmesinin gerekliliğini savunmaktadır.

De Souza, Lefebvre ile aynı görüşe sahip olup liberalizmi ve temsili demokrasi anlayışını eleştirmektedir. Özyönetim fikrini benimseyen De Souza, aynı zamanda Castells ve Harvey gibi toplumsal hareketlere önem veren benzer düşüncelere sahiptir.

Purcell, kent mekanının sadece fiziksel bir boyutuyla ele alınmasına karşı çıkmaktadır. Kent yaşamı içinde sosyal bir hayat mevcuttur ve bu sosyal yaşam etrafında sosyal ilişkiler gelişmektedir. Purcell'in kent hakkı yaklaşımı, diğer kent bilimcilerden farklıdır. O, ulusal yurttaşlık kavramı yerine kent yurttaşlığı kavramını

öne sürmektedir. Bu yaklaşımıyla Purcell'in daha çok liberal demokrasi anlayışına yakın olduğunu söyleyebiliriz. Bu sebeplerden dolayı, Purcell'in kent hakkı yaklaşımı, Lefebvre ve Harvey tarafından vurgulanan sınıfsal mücadele ve toplumsal muhalefetten farklıdır.

Lefebvre'nin "Kent Hakkı" eserinden sonra, kent hakkı konusunda çeşitli uluslararası gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerin ilki, 1976 yılında BM İnsan Yerleşimleri Konferansı (HABITAT I) adıyla düzenlenmiştir. HABITAT Konferansları, 20 yıllık aralıklarla gerçekleştirilmektedir. Ancak uluslararası gelişmeler sadece HABITAT Konferanslarıyla sınırlı kalmamıştır. 1992 yılında Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Kentsel Şartı I kabul edilmiştir ve bu şart, Türkiye dahil olmak üzere birçok ülkeyi etkilemiştir. Şart, yerel belediyelerin merkeze alınarak tartışıldığı bir yaklaşım sunmuştur. Avrupa Kentsel Şartı, devletlerin değil, yerel belediyelerin imzasını taşıma özelliğiyle diğer uluslararası anlaşmalardan farklı bir konumdadır.

Türkiye'deki kent hakkı tartışmaları, 1992 yılında kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı ile birlikte başlamıştır. Ancak Türkiye'de, kent hakkı konusu akademisyenler ve çeşitli toplumsal kesimler tarafından dar bir çerçevede ve sınırlı bir şekilde ele alınmıştır. Yapılan araştırmalar, Türkiye'deki kent hakkı yaklaşımının yerel yönetimlerin merkeze alınarak, kentli haklarına ve kentin kaynaklarına ulaşımın indirgendiği şekilde sınırlı olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin kent hakkı yaklaşımını anlamak için Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Soylulaştırma örneklerine de göz atmak gerekmektedir. Yapılan incelemeler, bu projelerin sosyal ayrışmayı ve mekânsal gerilimi artırdığını ortaya koymuştur. Ayrıca, mevzuatımızda kent hakkına doğrudan atıfta bulunulmadığı da belirlenmiştir. Türkiye'nin kent hakkı konusundaki yaklaşımını ortaya koymak açısından, Avrupa Kentsel Şartı'na taraf olan herhangi bir yerel belediyenin olmaması da önemli bir ayrıntıdır.

Kent hakkı kavramını sadece sivil toplum ve devlet kavramlarından ayrı olarak ele almak mümkün değildir. Kent hakkı yaklaşımı, toplumların demokrasi geleneğini benimsediği ve toplumsal tabana yayıldığı toplumlarla, yasadışı ve baskıcı bir yönetim anlayışının hakim olduğu toplumlar arasında farklılık gösterebilir. Batı Avrupa ve Türkiye örneğinde, sivil toplumun ortaya çıkışı ve gelişimi üzerinde farklı dinamikler

etkili olmuştur. Bu nedenle, kent hakkına yaklaşım tarzı da bu farklı dinamiklere bağlı olarak şekillenmektedir.

Soylular ve burjuvazinin Batı Avrupa'da sivil toplumun gelişmesinde büyük etkisi olmuştur. Geçmişten günümüze miras kalan çeşitli siyasi, sosyal ve kültürel değerler, Türkiye'de sivil toplumun istenilen düzeyde gelişmesine katkı sağlamıştır. Yeni kurulan cumhuriyet, bazı özelliklerde Osmanlı Devleti'ne benzemekle birlikte, farklı özelliklere sahiptir. Araştırmalar, Osmanlı İmparatorluğu'nda sivil toplumun olmamasının birçok nedeni olduğunu göstermektedir. Batı Avrupa'da olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda da aristokrasi veya burjuvazi yoktu. Bu durumun başlıca sebepleri Osmanlı iktisat politikası, toprak sistemi ve üretim ilişkileridir. Osmanlı Devleti'nde kadir-i mutlak devlet anlayışı yaygındır. Osmanlı Devleti'nin katı ve merkezî devlet yapısının sivil toplumun ortaya çıkmasını engellediği söylenebilir. Bu nedenlerle Osmanlı Devleti'nde sivil toplum anlayışı arzu edildiği gibi gelişmemiştir.

Yeni kurulan cumhuriyet, Osmanlı devletine benzer bir merkezî yönelime sahiptir. Merkezi yöntemi, özellikle tek parti dönemi başta olmak üzere her alanda etkinliğini göstermiş ve parti-devlet kaynaşması denenmiştir. Ancak, istatistiklere yönelik merkezî yönetim yaklaşımı sonraki yıllarda da devam ettirilmiştir. Askeri darbeler ve askeri muhtıralar, devlet merkezli yönetim anlayışının pekişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Demokrasi, darbeler ve muhtıralarla askıya alınabilmiştir. Darbeler STK'ları, siyasi partileri, sendikaları ve meslek odalarını hedef olarak görmüştür. Darbe ve Mutabakat Zaptı; bireye karşı devletin güçlenmesine, özgürlüğe karşı ise gücün pekişmesine yol açmıştır. Türkiye tarihine genel olarak bakacak olursak, merkezî yönetim ile bürokrasi arasındaki anlayışın bazı yerlerde zayıf kaldığı dönemler olsa da, genel olarak sivil topluma karşı devlet güçlü bir duruş sergilemiştir.

Merkezî-devletçi yönetim anlayışının azaltılması ve demokrasinin çoklu iktidar anlayışına uygun bir şekilde toplumsal tabanla bütünleştirilmesi gerekmektedir, böylelikle kent hakkı tam anlamıyla yaşama geçebilir. Bu hedef doğrultusunda Wall Street İşgal Et hareketi ve Taksim Gezi Parkı eylemleri incelenmiştir, çünkü bu toplumsal hareketler, kent yaşamına odaklanan bir mücadelenin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Zuccotti Park ve Taksim Gezi Parkı gibi kentsel ve kamusal alanlar, kent sakinlerinin görüş ve önerilerine dayalı olarak tasarlanmak istenmiştir. Bu ülkelerde

farklı sivil toplum ve demokrasi geleneğine sahip olunması, kent hakkı talebinin gerilim ve çatışmaları beraberinde getirmiştir. Yönetici elitler ve egemenler, iktidar ve gücü paylaşma konusunda mesafeli davranmış ve halk yönetimine dayanan yerel demokrasiye ve doğrudan karar alma süreçlerine şüpheyile yaklaşmışlardır. Ancak kentsel-toplumsal hareketler, kent hakkının kent sakinleri tarafından talep edileceğini göstermektedir. Aslında kent hakkı talebi, kent yaşamının doğasında yer alan ve kaçınılmaz bir hak olarak kabul edilmelidir. Ayrıca, kent hakkının bir talepten öteye geçerek bir yaşam tarzı haline gelmesi için, sivil toplumun ve yerel demokrasi geleneğinin güçlü ve köklü olması gerekmektedir.

Aşağıdaki tablolarda, Wall Street'i İşgal Et hareketi ve Gezi Parkı eylemleri, karşılaştırmalı örnek olay incelemesi yaklaşımıyla birlikte çeşitli karşılaştırmalı kriterler kullanılarak analiz edilmiştir.

Tablo 9 Wall Street'i İşgal Et Hareketi ve Gezi Parkı Eylemlerine Katılım Gösterenlerin Profil Karşılaştırması

Wall Street Hareketine Katılım Gösterenlerin Profilleri				***Gezi Parkı Eylemlerine Katılım Gösterenlerin Profilleri			
*Yaş Dağılımı %	*Çalışma Durumu %	*Eğitim Düzeyi %	**Cinsiyet Dağılımı%	Yaş Dağılımı %	Çalışma Durumu %	Eğitim Düzeyi %	Cinsiyet Durumu %
18-29 yaş arası: 49	Tam zamanlı çalışanlar: 53	Ortaokul mezunu:3	Kadın: 49 Erkek: 48	15-19 yaş:11,2 20-34 yaş: 52	Tam zamanlı çalışanlar: 19,6	Okuryazar olmayanlar:0,3	Kadın: 50,7 Erkek: 49,3
30-39 yaş arası: 23	Yarı zamanlı çalışanlar:18	Lise mezunu:27	Diğerleri: 3	25-29 yaş: 17,8 30-34 yaş: 7,4	Yarı zamanlı çalışanlar: 7,4	İlkokul mezunu: 2,7	
40-49 yaş arası: 15	Öğrenci: 14	Ön lisans mezunu: 16		35-+ yaş: 11,6	Öğrenci: 66	Ortaokul mezunu: 5,7	
50-+ yaş arası: 13	İşsiz: 15	Lisans mezunu:30			İşsiz:2,8	Lise mezunu: 34,5	
		Lisansüstü mezun: 22			Ev hanımı:1,2 Emekli:1,2	Lisans mezunu:42,8 Lisansüstü mezun: 12,9	

* Center for Electoral Politics and Democracy Fordham University: Wall Street Survey Results, (2011).

** Occupy Wall Street Survey Topline Douglas E. Schoen LLC, (2011).

***SETA Araştırma Vakfı, 2013: 43-44.

Wall Street eylemlerine ve Taksim Gezi Parkı eylemlerine katılan bireylerin profilleri oldukça çeşitlidir. Her iki eylemde de özellikle gençlerin yoğun bir şekilde katılım gösterdiği görülmektedir. Wall Street eylemlerine ise daha çok çalışanlar dahil olmuştur. Ancak, bu çalışan kesimler aynı zamanda mevcut ekonomik düzenin gelir adaletsizliğinden şikayet eden bireylerdir. Çalışanlar arasında,

yarı zamanlı olarak çalışanların oranı yaklaşık %18'dir. İşsiz bireylerin eylemlere katılımı ise %15 civarındadır. Bu oran, ABD'nin işsizlik oranlarının oldukça üzerindedir.

Taksim Gezi Parkı eylemlerine ise daha çok öğrencilerin katılım gösterdiği görülmektedir. Öğrencilerin katılım oranı yaklaşık %66'dır. Hem Wall Street eylemlerinde hem de Taksim Gezi Parkı eylemlerinde, genel olarak lisans ve yüksek lisans mezunu bireylerin katılımı gözlenmektedir. Cinsiyet dağılımı açısından ise kadın ve erkeklerin her iki eyleme katılım oranları birbirine yakın düzeydedir. Bu bulgular, Wall Street'i İşgal Et hareketi ve Taksim Gezi Parkı eylemleri arasında katılımcı profilleri açısından farklılıkların olduğunu göstermektedir.

Tablo 10 Wall Street Hareketi ve Taksim Gezi Parkı Eylemleri'ne Yönelik Siyasi Parti Mensuplarının ve Bağımsız Vatandaşların Yaklaşımlarının İncelenmesi

Wall Street Hareketi			Taksim Gezi Parkı Eylemleri					
Siyasi Parti Üyelerinin ve Bağımsız Katılımcıların Durumu			**Siyasi Parti Üyelerinin ve Bağımsız Katılımcıların Durumu					
*Cumhuriyetçiler%	*Demokratlar%	*Bağımsızlar%	AkParti%	CHP %	MHP %	BDP %	DiğerPartiler %	Bağımsızlar%
Destekliyor:21 Karşı: 59 Hiçbiri: 5 Bilmiyor: 15	Destekliyor:6 0 Karşı: 21 Hiçbiri:4 Bilmiyor: 15	Destekliyor:4 6 Karşı:34 Hiçbiri:7 Bilmiyor:13	Destek:11 Karşı:82 Yanıt yok7	Destek:87 Karşı:10 Yanıt yok:2	Destek: 35 Karşı:62 Yanıt yok:3	Destek:63 Karşı:31 Yanıt yok:6	Destek:59 Karşı:39 Yanıt yok:1	Destek:47 Karşı:44 Yanıt yok:9

*Pew Research Center, (2011).

**SETA Araştırma Vakfı, 2013: 43-44.

Siyasi parti üyeleri ve bağımsız vatandaşlar, her iki kentsel toplumsal hareket için benzer ve farklı özelliklere sahip yaklaşımlara sahiptir. Ancak, her iki ülkenin siyasi kültürü ve parti geleneği birbirinden önemli ölçüde farklılık göstermektedir. ABD'de, iki partili bir sistem benimsenirken, Türkiye'de çok partili bir siyasi sistem hakimdir. Bununla birlikte, siyasi iktidar ve muhalefet blokları üzerinden yapılan bir araştırma, daha sağlıklı değerlendirmeler yapmamıza olanak tanır.

ABD'de, Wall Street eylemlerine Cumhuriyetçilerin büyük bir çoğunluğunun karşı olduğu görülmektedir. Öte yandan, Demokratlar, eylemleri destekleyen bir tutum sergilemektedir. Benzer bir durum Türkiye'de AK Parti ve CHP için de geçerlidir. Siyasi iktidar, eylemlere karşı bir tutum sergilerken, ana muhalefet partisi eylemleri desteklemektedir. Bu bulgular, siyasi parti mensuplarının ve bağımsız vatandaşların Wall Street Hareketi ve Taksim Gezi Parkı Eylemleri'ne yönelik tutumlarında siyasi bağlılıklarının etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 1 Sosyal Medya Kullanımının Wall Street Hareketi ve Taksim Gezi Parkı Eylemlerine Etkisinin İncelenmesi

Wall Street Hareketi			Gezi Parkı Eylemleri		
*Sosyal Medya Ağ Kullanımı			**Sosyal Medya Ağ Kullanımı		
Twitter %	Facebook %	Diğer Sosyal Medya Ağları %	Twitter %	Facebook %	Diğer Sosyal Medya Ağları %
İlk iki hafta sonunda 82,5 oranında bir artış görülmüştür.	İlk iki hafta sonunda 12,8 oranında bir artış görülmüştür.	İlk iki hafta sonunda 4,7 oranında bir kullanım artışı görülmüştür.	İlk iki hafta sonunda 65 oranında bir artış görülmüştür.	İlk iki hafta sonunda 21,5 oranında bir artış görülmüştür.	İlk iki hafta sonunda 13,5 oranında bir kullanım artışı görülmüştür.

*Social Attention Research Group (2011).

** Sine, 2016: 97-98.

Sosyal medya, hem Wall Street Hareketi hem de Gezi Parkı Eylemleri'nin yayılmasında ve örgütlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Eylemciler, sosyal medya platformları üzerinden iletişim kurarak bilgi paylaşımı yapmışlardır. Bu süreçte, ana akım medya kuruluşları yerine, sosyal medya platformları gündemin oluşmasına ve halkın haberdar olmasına katkıda bulunmuştur. Araştırmalar ayrıca, her iki eylem döneminde sosyal medya kullanımında belirgin bir artış olduğunu ortaya koymuştur.

Sosyal medyanın etkisiyle, eylemciler haberleri anında paylaşma, organizasyonu koordine etme ve fikirleri yayma gibi olanaklara sahip olmuşlardır. Bu platformlar, eylemciler arasında bir ağ oluşturarak, hızlı bir şekilde haberleşmeyi ve koordinasyonu sağlamıştır. Bu sayede, eylemcilerin mesajları ve talepleri hızla yayılmış ve geniş kitlelere ulaşmıştır. Bu bulgular, sosyal medyanın günümüzde kitle hareketlerinde önemli bir araç olduğunu ve toplumsal olayların yayılması ve örgütlenmesinde etkili bir güç olduğunu göstermektedir.

Tablo 12 Wall Street Hareketine ve Taksim Gezi Parkı Eylemlerine Katılım Gösterenlerin Kent Hakkının Talep Boyutları

Wall Street Hareketi			Gezi Parkı Eylemleri	
Kent Hakkının Talep Boyutları	Alt Bileşenler	Alt Bileşenlerin İncelenmesi	Alt Bileşenler	Alt Bileşenlerin İncelenmesi
Sosyal	<p>Belirli sınıf veya grupların dışarda bırakılmaması</p> <p>Kent haklarının, sosyal yaşam ve ilişkilerin içine dahil olmasını sağlaması.</p>	<p>Mekânsal ve toplumsal dışlanmaya uğramış guruplar, eylemlere katılım göstermiştir.</p> <p>Eylemler sırasında çeşitli sosyal etkinlikler düzenlenerek, sosyal yaşamın yeniden düzenlenmesi amaçlanmıştır.</p>	<p>Belirli sınıf veya grupların dışlanmaması</p> <p>Kent hakkının sosyal yaşamın ve ilişkilerin de içine dahil olması</p>	<p>Verilerin gösterdiği gibi, eylemlere dışlanmış, hoşnutsuz ve yerinden edilen bireyler katılmıştır.</p> <p>Bileşenle ilgili farklı yaklaşımlar ve araştırmalar bulunduğundan, bileşenin tartışmaya açık olduğu görülmektedir.</p>
Kültürel	<p>Tarihi ve kültürel değerlerin muhafaza edilmesi</p> <p>Sosyal ve kültürel etkinliklerin kapsayıcılığı</p>	<p>Bileşene ilgili kesin veriler elde edilmemiştir.</p> <p>Farklı sosyal ve kültürel etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Ancak bu etkinliklerin kapsayıcılığı hakkında kesin bir ifade kullanmak doğru değildir.</p>	<p>Tarihi ve kültürel değerlerin muhafaza edilmesi</p> <p>Sosyal ve kültürel etkinliklerin geniş katılımı</p>	<p>Gezi Parkı'nın köklü bir tarihi geçmişi bulunmaktadır.</p> <p>İstanbul'da sınırlı sayıda kalan rekreasyon alanlarından biri de Taksim Gezi Parkıdır.</p> <p>Eylemler süresince çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetler düzenlenmiştir. Bu etkinlikler tüm toplum kesimlere açıktır</p>

Ekonomik	Kentsel kaynaklara herkesin eşit erişiminin sağlanması Kent mekanının kullanım değerinin öncelik kazanması	Eylemler sonucunda kentsel kaynaklara eşit şekilde erişim sağlanamamıştır. Eylemlerin ortaya çıkmasında en önemli etken ekonomik krizdir. Bu amaçla Zuccotti Park'ın kullanım değeri, mübadele değeri yerine gözetilerek düzenlenmek istenmiştir.	Eşitlikçi bir şekilde kentsel kaynaklara erişim sağlanması Kent mekanının kullanım değerinin öncelikli olarak ortaya çıkması	Kentsel kaynaklara eşit erişim sağlanması konusunda başarı elde edilememiştir. Gezi Parkı eylemcileri mevcut yapıyı ve parkın geçmişten bugüne taşıdığı önemi korumak amacıyla hareket etmişlerdir.
Mekânsal	Fiziksel ve Kentsel mekanın geliştirilmesi	Bileşenle ilgili kesin verilere ulaşılamamıştır.	Fiziki ve kentsel mekanın geliştirilmesi	Eylemlerin temel sebebi, Taksim Gezi Parkı'nın fiziksel ve kentsel yapısıdır.

Wall Street Hareketi ve Taksim Gezi Parkı Eylemleri'ne katılan eylemcilerin talep ve beklentileri, farklı kent hakkı talep boyutlarına ayrılmaktadır. Sosyal talep boyutunda, her iki eyleme de memnuniyetsizlik, hoşnutsuzluk ve dışlanmaya maruz kalan kesimlerin katılım gösterdiği görülmektedir. Ekonomik talep boyutu, Wall Street eylemlerinin temel motivasyonu olmuştur. Ancak Wall Street eylemleri, mevcut ekonomik düzeni değiştirmeyi hedefleyen bir sınıfsal hareket olmaktan ziyade başka bir amaca yönelmiştir. Taksim Gezi Parkı eylemlerinin ortaya çıkmasında ise ekonomik nedenlerden ziyade çevre ve yaşam tarzı özgürlüğüne dair talepler belirleyici olmuştur. Mekansal talep boyutu özellikle Taksim Gezi Parkı eylemcileri tarafından vurgulanmıştır. Gezi Parkı'nın fiziksel

yapısını tahrip edecek her türlü plan ve projeye karşı çıkmış, kentsel doku ve zenginliğin korunması amaçlanmıştır. Çevresel talep boyutu, Taksim Gezi Parkı eylemlerinin başlamasında önemli bir role sahiptir. Wall Street eylemlerine katılanlar arasında çeşitli ekoloji hareketlerinin yer aldığı bilinmekle birlikte, çevreyi önceleyen faaliyetlerle ilgili net verilere ulaşılamamıştır.

Tabloların da gösterdiği gibi, Wall Street hareketine katılanlar, Genel Meclis ve Halk Mikrofonu gibi platformlar aracılığıyla aktif ve gerçekçi bir şekilde kent yaşamına ve karar alma sürecine katılmışlardır. Taksim Gezi Parkı eylemleri sırasında ve sonrasında gerçekleştirilen çeşitli etkinlikler ve forumlar sayesinde kent sakinleri, kamusal bir alanın yeniden üretilmesi ve o alanla bütünleşme amacı gütmüşlerdir. Wall Street hareketi, ekonomik nedenlerle ortaya çıksa da, zaman içinde ivme kazanarak kent sakinleri tarafından tasarlanan ve kurgulanan geniş kapsamlı bir harekete dönüşmüştür. Öte yandan, Taksim Gezi Parkı eylemleri tam anlamıyla bir kent hakkı talebi olarak ortaya çıkmıştır. Eylemciler, adil, eşitlikçi ve katılımcı bir kentsel mekanı talep etmişlerdir. Wall Street hareketi ve Gezi Parkı eylemleri, taşıdıkları bu özellikler sayesinde kent hakkı yaklaşımıyla uyumlu olan kentsel-toplumsal hareketlerdir.

Wall Street eylemlerine ve Gezi Parkı eylemlerine katılanların sloganları, her iki hareketin talep ve beklentilerini anlama açısından büyük öneme sahiptir. Wall Street eylemlerinde sıklıkla kullanılan sloganlara (demokrasi, şirketleşme değil. Oligarşiye son. İnsanların ihtiyacı, şirketlerin açgözlülüğü değil. Amerikan rüyasını koru...) baktığımızda, genel olarak ekonomik içerikli sloganların ve taleplerin öne çıktığını görüyoruz. Bu sloganlar, ekonomik düzene yönelik eleştirileri ve gelir adaletsizliğiyle ilgili endişeleri yansıtmaktadır.

Gezi Parkı eylemlerinde ise sıkça kullanılan sloganlara (bu kez gündemi halk yarattı, apolitik gençlik sokağa dökülürse, genç, yaşlı, herkes burada, bu halk bir harika dostum, duygusal halkız vesselam...) baktığımızda, genel olarak yaşam tarzı ve sosyal haklar ve özgürlüklerin vurgulandığını görüyoruz. Bu sloganlar, eylemcilerin demokratik katılım, toplumsal çeşitlilik ve bireysel özgürlükler konusundaki taleplerini ifade etmektedir.

Bu sloganlar, her iki hareketin farklı odak noktalarını ve önceliklerini yansıtmakta olup, ekonomik adalet ve sosyal haklar gibi konulara vurgu yapmaktadır. Sloganlar, eylemcilerin taleplerini dile getirme ve hareketin genel amacını vurgulama aracı olarak kullanılmıştır.

Her iki eylemi karşılaştırmalı kriterler dışında incelediğimizde, Wall Street eylemlerinin öncelikli olarak "kaybetmişler" ve "aşağıdakiler" olarak nitelendirilen gruplar tarafından başlatıldığını, Gezi Parkı eylemlerinin ise daha çok beyaz yakalı çalışanlar tarafından başlatıldığını görmekteyiz. Her iki eylem de gençlik hareketleri olarak ortaya çıkmıştır. Hem Wall Street eylemleri hem de Gezi Parkı eylemleri, içerisinde çeşitli grupları ve sınıfları barındırdıklarından dolayı heterojen özelliklere sahiptirler. Her iki hareketin ortak bir manifestosu ya da lideri bulunmamaktadır. Bu durum, her iki eylemin toplumsal hareketlerin spontane ve kolektif doğasını yansıttığını göstermektedir. Eylemciler, benzer kaygılar ve talepler etrafında bir araya gelmiş olsalar da, hareketlerin gelişimi ve katılımcıların profilleri farklılık göstermektedir. Wall Street eylemleri, ekonomik adaletsizliğe ve finansal sisteme yönelik eleştirilere odaklanırken, Gezi Parkı eylemleri daha çok çevre, demokrasi ve sosyal haklar gibi konuları ön plana çıkarmıştır.

Bu özgün özellikler ve heterojenlik, her iki hareketin dinamizmini ve çeşitliliğini vurgulamaktadır. Her iki eylem de sosyal ve siyasi bir değişim talebiyle ortaya çıkmış

olsa da, belirli bir manifestoya veya liderliğe dayanmamaktadır. Bu da hareketlerin demokratik katılımı ve farklı kesimleri bir araya getirme potansiyelini göstermektedir.

Çalışma kapsamında çeşitli kriterler dikkate alınmıştır. Bu kriterler arasında eylem süreçlerinin toplum üzerindeki etkileri, medya kuruluşlarının eylemlere yaklaşımı ve dava dosyalarının basına yansımaları gibi unsurlar yer almaktadır. Bu kriterlerin ardıl araştırmalara dahil edilmesi, sağlıklı ve bütüncül bir çalışmanın ortaya konulması açısından son derece önemlidir.

Eylemlerin toplum üzerindeki yansımalarını anlamak, halkın duyarlılığı, destek düzeyi ve harekete katılım oranları gibi faktörleri değerlendirmek için eylem süreçlerinin incelenmesi önemlidir. Ayrıca, medya kuruluşlarının eylemlere nasıl yaklaştığı da eylemlerin toplumsal algı ve etkileşim üzerindeki etkisini anlamamıza yardımcı olur. Medyanın haber dilini, kapsamını ve sunumunu analiz etmek, eylemlerin halk nezdinde nasıl algılandığını ve yorumlandığını anlamamızı sağlar.

Dava dosyalarının basına yansımaları da eylemlerin hukuki ve yasal süreçlerini gözlemlemek açısından önemlidir. Bu dosyaların içeriği, mahkeme kararları ve basın tarafından ele alınma şekli, hukuki sürecin adil ve şeffaf bir şekilde yürütülüp yürütülmediği konusunda bize bilgi sağlar. Bu nedenle, çalışmanın kapsamını genişletmek ve daha bütüncül bir perspektif sunmak adına, belirtilen kriterlerin ardıl araştırmalara dahil edilmesi gerekmektedir. Bu, sağlıklı sonuçlar elde etmek ve çalışmanın akademik değerini artırmak açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Adalı, D. (2013). "Günce", Devrim Taksim'de Göz Kırptı, Ed. Mehmet Deniz Bölükbaşı, İstanbul, Kaldıraç Yayınevi.
- Adanalı, Adnan Yaşar (2011). "Dünya'dan "Kent Hakkı" için Kentsel Mücadele Örnekleri: Hindistan, Dominik Cumhuriyeti, Brezilya, Venezüella ve ABD". Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 9 (36): 14-30.
- Advan, A. (2015, Haziran 15). Toplumsal Hareketler ve Sosyal Medya Kullanımı Çerçevesinde Taksim Gezi Parkı Eylemi. İstanbul.
- Akbıyık, Nihat ve Öztürk, Musa. (2012). "Sivil Toplum ve Sosyal Medya Perspektifinde "Arap Baharı" ve "Wall Street'i İşgal Et" Eylemleri". İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21: 1003-1025.
- Akkoyunlu, Ertan, Kıvılcım (1997), "Kentli Hakları", Amme İdaresi Dergisi, 45. Yıl, 30/3, Eylül, s. 31-48.
- Akkoyunlu, K., Ertan B. (2013). Kentli Hakları: Kent ve İnsan Hakları Bağlamında Kentsel Hizmetlere Erişim Hakkı, Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları. *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*. 45-72.
- Altınay, A. G., & Günel, G. (2016). Türkiye'de Kent Hakkı Mücadeleleri.
- Altınay, G. (2014). Kent, haklar ve mücadeleler. TEPAV Yayınları.
- Arsan L. (2018), "Kent Hakkı ve Sivil Toplumun Rolü".
- Arslan, H. (2014). Kentsel Dönüşüm Süreçlerinin Kentsel Haklar Temelinde Değerlendirilmesi Gerekliliği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(özel Sayı 1) 33-41.
- Arslan, M. (2018). Kent hakkı hareketi ve Türkiye örneği. Çevre ve Şehircilik Dergisi, 1(1), 25-38.
- Arslanel, Nazan Müşfika (2017). Türkiye'de Demokrasi Sürecinde Sivil Toplumun Gelişimi, İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Aruç, Demet (2016). Kentsel Dönüşümün Sosyal ve Mekansal Etkileri: Fikirtepe Dönüşüm Alanı. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, Seyfettin (2010). "Türkiye'de Sivil Toplum". Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (31): 260-265.

- Aslan, Şükrü (2004). "Toplumsal Mücadeleler ve Kent Bir Yerel Deneyim: Ümraniye Mustafa Kemal Mahallesinin Kuruluş ve Yasallaşma Süreci". İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi, 3 (9): 110-118.
- Atik, M. (2017). Türkiye’de kentsel dönüşüm ve hak temelli yaklaşım. Journal of Civil Engineering and Urbanism, 7(1).
- Ayata, G; Çağlı, P. vd. (2013). Gezi Parkı Olayları İnsan Hakları Hukuku ve Siyasi Söylem Işığında Bir İnceleme. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Balaban M. ve Öncü A. (2017), "Kent Hakkı Hareketi: Küresel ve Yerel Dinamikler".
- Balkır, Gönül (2010). "Konut Hakkı ve İhlalleri: Kentli Haklarının Doğuşu". Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu, Ekim 2010, 350-355.
- Banko, M; Babaoğlu A. (2015). "Gezi Parkı Sürecine Dijital Vatandaş"ın Etkisi".
- Batur, Mevlüde (2014). Gezi Parkı Olaylarının Sosyal Medyaya Yansıma Biçiminin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Değerlendirilmesi: Facebook Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Bayhan, Vehbi (2014). "Yeni Toplumsal Hareketler ve Gezi Parkı Direnişi". Birey ve Toplum Dergisi, 4 (7). 40-47.
- Bayramoğlu, E., & Kırcı, D. (2015). Türkiye’de kentsel dönüşüm sürecinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri.
- Baysal, C. (2011). Kent Hakkı Yeniden Hayat Bulurken, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9 (36), 31-55.
- Baysal, C. (2011). "Kent Hakkı", Türkiye’de Hak Temelli Sivil Toplum Örgütleri, Ed. Özgür Görkmen, Ankara: Odak Ofset Matbaacılık.
- Bıçkıcı, D. (2006). Harvey ve Castells’de Kent Sorunsalı: Politik Ekonomi Vizyonu Ve Sınırlılıkları. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (11), 111-130.
- Bilge, M. (2009). Türk Modernleşmesi ve Sivil Toplum. Ankara: Binyıl Yayınevi.
- Castells, M. (2006). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür İkinci Cilt Kimliğin Gücü*. (E. Kılıç, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2017). *Kent Sınıf İktidar*. (A. Türkün Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.

- Castells, M. (2013). İsyân ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler. Çev. Ebru Kılıç, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Center for Electoral Politics and Democracy Fordham University: Wall Street Survey Results(2011).www.fordham.edu/info/24297/the_center_for_electoral_politics_and_democracy . 20.101.2019.
- Çaha, Ö. (1995). “Cumhuriyet Türkiye’sinin İlk Yıllarında Sivil Toplum”. İslami Araştırmalar Dergisi, 8 (2): 100-105.
- Çaha, Ö. (2000). “Osmanlı’da Sivil Toplum”. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 49 (3): 38-46.
- Çayır, K. (2016). Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri: Yeni Sosyal Hareketler. İçinde Kenan Çayır (Ed.), Yeni Sosyal Hareketler (ss. 7-29), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Çelik, Ö. (2017). Kent Hakkından Müştereklerimize Kentsel Muhalefet Tartışmaları: Sınırlar ve İmkânlar, *Megaron*, 12(4),671-679.
- De Souza (2011). “Hangi Kentte Hangi Hak? : Politik-Stratejik Netliğin Müdafaası”. Eğitim, Bilim, Toplum Dergisi, Çev. Aytaç Demirci, 9 (36): 185-192.
- Dede, A. (2018). Talepkâr Bir Hareket Olarak Yeni Toplumsal Hareketler. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2(13), 48-127.
- Eğilmez, M. (2017). Kent Hakkı ve Toplumsal Direniş. İletişim Yayınları.
- Ercan, İ. (2016). Kent Hakkı Hareketi: Dünya ve Türkiye Deneyimleri. Çalışma Ortamı Yayınları.
- Ertan K. (2019).Kentsel Yaşam Kalitesi Ve Ütopyalar. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*. 1(1), 83-103.
- Ete, H. ve Taştan, C. (2013). Kurgu ve Gerçeklik Arasında Gezi Eylemleri. SETA:1-175.
- Feyzioğlu, M. (2013). Türkiye Ağaca Neden Sarıldı? Haz. Nesrin Turhan ve Özge Şener, Ankara, Şen Matbaa.
- Geray, C. (1996), “Yerel Yönetimler ve Habitat II”, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt 5, Sayı 3, Mayıs, s. 3-17.

- Gönüllü, G. (2014). “Çevresel-Kentsel Hakların Gelişimi: Dünyada ve Türkiye’de Kentsel Haklar”. İnsan Hakları Yıllığı Dergisi, 32: 35-45.
- Gül, Sallan Songül ve Sezer, Merve vd. (2015). “Eylemcilerin Gözünden Bir Sosyal Hareket ve Kent Hakkı Talebi Olarak Taksim Gezi Parkı Eylemleri”. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (2): 13-18.
- Güler, A. (2013). “Kriz ve Yeni Toplumsal Hareketler: İşgal Et Örneği”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- Güler, M. (2012). “Kentsel Haklar, Kapitalizm ve Katılım”. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 66 (1): 60-70.
- Gündüz, M. (2012). Kent Hakkı ve Hareketi. Alternatif Politika, 4(1), 25-36.
- Güvenç, M. (2017). "Kent Hakkı Hareketi ve Küreselleşme: Evrensel Bir Değer Olarak Kent Hakkı ve Hareketin Yayılması Üzerine Bir İnceleme".
- Harcourt, B. (2013). İşgal Et İtaatsizlik Üzerine Üç Tez. Çev. Elif Ersavcı, İstanbul: Kolektif Yayınları.
- Hard, Michel ve Negri, Antonio (2011). “Aşağı Manhattan’daki Meydan İşgali, Temsilin Başarısızlığında Söz Ediyor”, <http://www.sendika.org/> . 16.02.2019.
- Harvey, D. (2008). The Right to the City. New Left Review, 53, 23-40.
- Harvey, D. (2015). *Asi Şehirler Şehir Hakkında Kentsel Devrime Doğru*. (A.Temiz,Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- İnal, K. (2014). Gezi, İsyân, Özgürlük: Sokağın Şenlikli Muhalefeti, İstanbul: Ayrıntı Yayınları. KELEŞ, Ruşen (2015). Kentleşme Politikası. Ankara: İmge Kitabevi.
- Karabulut, D. Ve Diğerler (2018-2019). Kent Hakkı, Müşterekler ve Olasılıklar.(Sözlü Bildiri).Teos Yazar Evi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Kent Seminerleri İzmir: Yakın Yayınları.
- Karakuş, O. (2006). Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye’deki Sivil Toplum Kuruluşları.
- Karaman, A. (2019). Yerinden Edilmenin Sosyal Sonuçları ve Mücadele Yöntemleri: Ankara Kuzey Ankara Projesi Örneği.
- Karasu, M. (2008). Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları. *TBB Dergisi*, (78),37-52.
- Kaygusuz, A.; Kaynar, A. vd. (2013). Taksim Gezi Parkı Olayları Raporu, Ed. Av. Ümran Sırımsı Candemir ve Av. Mehmet İzmir, Mazlumder İstanbul Şubesi.

- Keleş, R. (2021). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Konda Araştırma ve Danışmanlık; Gezi Raporu “Toplumun Gezi Parkı Olayları” algısı Gezi Parkındakiler kimlerdi? ” 5 Haziran 2014.
- Kongar, E.; Küçükaya, A. (2013). *Türkiye’yi Sarsan Otuz Gün: Gezi Direnişi*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Koyuncu, Bertan (2015). *Yeni bir Kentsel Mekanın Göstergesi Olarak Taksim Gezi Parkı Eylemleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kurtuluş, H. (2003). *Mekânda Billurlaşan Kentsel Kimlikler: İstanbul’da Yeni, Sınıfsal Kimlikler ve Mekânsal Ayrışmaların Bazı Boyutları*. *Doğu-Batı Dergisi*,6(23),75-99. Ankara.
- Lefebvre, H. (2018). *Şehir Hakkı*. (I.Ergüden,Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2019). *Kentsel Devrim*.(S.Sezer,Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2020). *Mekânın Üretimi*. (I.Ergüden,Çev.).İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Metlioğlu,S. (2021). *Kentte İnsan Hakları ve Kent Hakkı*. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 18(40), 2731-2743.
- Mitchell, D. (2020). *Kent Hakkı Sosyal Adalet Ve Kamusal Alan Mücadelesi*.(A.Çavdar, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mutlu A. Ve Batmaz N. (2013). *Türkiye’de Kent Hakkı*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Neuman, L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. Çev. Sedef Özge, 7. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Occupy Wall Street Survey Topline Douglas E. Schoen LLC, (2011). /occupy-wall-street-poll-results-conducted-in-nycs-zuccotti-park-october-. 20.01.2019.
- Ökten, Nur Ayşe ve Kurtarır, Erhan vd. (2013). *Katılım Yokluğunda Gezi’de Direniş*. İstanbul: TMMOB Şehir Plancıları Odası, 23.
- Önder, Ş. (2019). *Kent Hakkı Mücadelesi: Toplumsal Hareketler, Kamusal Alan ve Demokratik Katılım*. İletişim Yayınları.
- Öngör, Işıl (2018). *2000’li Yıllarda Toplumsal Hareketler ve Sivil Toplum Tartışmaları*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Özerk,G.,Yüksekli,B. (2011). Küresel Kent, Kentsel Markalaşma ve Yok-Mekan İlişkileri. *İdealkent* 2(3),82-93.
- Özkişiraz, Ahmet ve Arslanel, Nazan (2015). “Türkiye’de 1945-1960 Döneminde Sivil Toplum Örgütlerinin Varlığı Meselesi”. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10 (1) 5,-12.
- Özpek, B. B. (2013). Arap Baharı - Gezi Protestoları ve Hükümetlerin Meşruluğu. *Ortadoğu Analiz Dergisi* , 52-59.
- Özturan, S. & Örgel, S. (2015). Sanal Ortamda Karşıt-Kamusal Alanlar Yaratmak: Dijital Eylemci Ağları . İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi ,1 (2) , 7-92 .
- Park, R.ve Burgess, E. (2018). *Şehir Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler*.(P.Kayalığıl, Çev.).Ankara: Heretik Basın Yayın.
- Pektaş, Kadri Ethem ve Akın, Fehmi (2010). “Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Olarak Katılım Hakkı ve Türkiye”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6 (2): 25-32.
- Punch, F. Keith (2005). Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar, Çev. Dursun Bayrak ve Zeynep Akyüz, Ankara : Siyasal Kitabevi.
- Purcell, M. (2002). Excavating Lefebvre: The Right to the City and its Urban Politics of the Inhabitant. *GeoJournal*, 58, 98-158. <https://faculty.washington.edu/mpurcell/geojournal.pdf>
- Seta Araştırma Raporu, (2013) . “Kurgu ile Gerçeklik Arasında Gezi Eylemleri”. Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Haz. Hatem Ete ve Coşkun Taştan, 16 Eylül2013.
- Sine, R. (2016). “Geleneksel Medya ile Alternatif Haberlerin Analizi: Gezi Parkı Örnekleri”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Social Attention Research Group (2011). <http://www.sargsfu.ca/> / 26.02.2019.
- Şahin, Zafer S. (2013). “Kentli ve Mekansal Bir Protesto Hareketi: Taksim Gezi Parkı Olayları”. *Yerel Politikalar Dergisi*, Temmuz-Aralık 2013: 75-83.
- Şen, B. (2006). “Soylulaştırma ve Konut Sorunu: Kente Dair İyimser Beklentilerin Karşılanamaması”. 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 6. Türkiye Şehircilik Kongresi, Planlama, Siyaset ve Siyasalar Bildiri Kitabı, İzmir, BRC Yayınları: 185-192.

- Şen, B. (2011). "Kentsel Mekanda Üçlü İttifak: Sanayisizleşme, Soylulaştırma, Yeni Orta Sınıf". İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi, (44): 10-22.
- Şen, F. (2015). "Kent Hakkının Korunmasında Bir Mücadele Alanı Olarak Alternatif Medya: Taksim Projesi ve Gezi Parkı Örneği". Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 9 (1). 145-153.
- Tan, G. (2013). "Gezi'nin Kronolojisi" Gözün İsyanı: Gezi, Haz. Sinan Çakmak, İstanbul, Boyut Yayıncılık, 2013, s. 102-123.
- Tanbay, B. (2018). "Kent Hakkı Hareketi ve Sosyal Adalet".
- Tekeli, İ. (2017). Kentsel Yoksulluk ve Sosyal Politika.
- Topal, E. (2016). İstanbul'da Kentsel Dönüşüm, Halk Katılımı ve Kent Hakkı Hareketi. Toplum ve Bilim, 140, 117-150.
- Toprak, Z. G. (2016). Kent Hakkı ve İstanbul: Kentsel Dönüşüm.
- Tuncel, G. (2011). Sivil Toplum ve Devlet, İstanbul: Bilsam Yayınları.
- Tunçay, M. (2012). Eleştirel Tarih Yazıları. Haz. Bahadır Türk ve Emrah Eriş, Ankara: Liberte Yayınları.
- Türkmen, Z. (2018). Kent Hakkı Hareketinin Kamusal Alan ve Yerel Yönetimlerle İlişkisi: İstanbul Örneği. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 68(1), 51-68.
- Uluocak, Polat Gonca ve Özgür, Özge (2011). "Kentleşme-Kentlileşme Döneminde Sivil Toplumun Rolü". Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8 (1). 230-235.
- Uysal, E. (2017). Kentsel Dönüşüm, Yoksulluk ve Hak Mücadelesi: Sultangazi Örneği. Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- Yavuz, Ö. (2017). "Urban Movements in Turkey: A Study of Contemporary Gezi Park Protests". Social Movement Studies, 16(1), 102-112.
- Yener, Z. Ve ARAPKİRLİOĞLU, K. (çev.) (2003). Avrupa Kentsel Şartı. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- Yıldırım, A. (2014). Kent Hakkı Hareketi ve Yerel Yönetimler: İstanbul Örneği. Yerel Yönetim ve Demokrasi Dergisi, 2(1), 89-113.
- Yıldırım, Y. (2012). "İşgal Et" Hareketi Üzerine". Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 67 (1): 237-245.

- Yıldırım, Y. (2013). “Kent Aracılığı İle Ortak Alanı Kurmak: Öfkeliiler ve İşgal Et Hareketleri”. Mülkiye Dergisi, 37 (1): 143-162.
- Yılmaz, E. (2003). “Ahlâkî Değerler ve Toplumsal Değişme”, Modern Dünyada Değer Kayması. (Atabek, Erdal), Alkım Yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, Ş. B. (2019). Kent Hakkı Mücadelesinin Yerel Demokrasiye Katkısı: Karşıyaka Örneği.
- Yurdusev, N. (2018). Yoksulun Kenti: Kent Hakkı Mücadelesi. Metis Yayınları.
- Yücel, A. (2020). Kent Hakkı Hareketi ve Yoksulların Kentsel Hakları Mücadelesi. Literatür Yayıncılık.
- Yücel, Hakan ve Aksümer, Gizem (2011). “Kentsel Dönüşüme Karşı Kent Hakkı Mücadelesi: Kazım Karabekir Mahallesi’nde Mekansal Kimlik ve Dayanışma Örüntüleri”. Eğitim Toplum Bilim Dergisi, 9 (36): 120-130.

İnternet Kaynakları

- Açık Radyo Kentin Tozu (2013). <http://acikradyo.com.tr/program/kentin-tozu>. 05.03.2018.
- Adbusters (2011). <https://www.adbusters.org/> . 26.02.2019. adresinden alındı.
- “Geziye Dair”, <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=45670>, 21.04.2015.
- “Gezi Eylemlerine Katılmayan Tek İl”, <http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25481841/> .
- “Gezi Parkı Araştırması”. www.jinepsgazetesi.com . (2013, 07). 04 24, 2020 tarihinde www.jinepsgazetesi.com :<https://www.jinepsgazetesi.com/bilgi-universitesi-gezi-parki-arastirmasi-12963.html>.
- “Gezi Parkını en çok veren Üç Kanal”. www.internethaber.com . (2013, 06 06). 04 21, 2020 tarihinde İnternet Haber:<https://www.internethaber.com/gezi-parkini-en-cok-veren-uc-kanal-544232h.htm> adresinden alındı.
- HABITAT I (1976). <http://20yil.habitatdernegi.org/habitat-1.html/> . 25.10.2017.
- HABITAT III (2016). <https://unhabitat.org/habitat-iii/> . 15.11.2017.
- “MeclisKararları”,<http://www.ibb.gov.tr/trTR/Pages/MecelisKarari.aspx?KararID=22527>
- “Muammer Güler Bilançoynu Açıkladı”,

- <http://www.ahaber.com.tr/gundem/2013/06/02/muammer-guler-bilancoyu-acikladi797816077834> , 01.05.2015.
- OccupyWallStreet (2011). <http://occupywallst.org/> . 25.02.2019.
- “Osmanlı Arşivleri Binası Açılış Töreni Başbakan”ın Konuşması”,
<https://www.youtube.com/watch?v=vrli7hJ3iW0> , 01.05.2015.
- Pew Research Center, (2011). <http://www.pewresearch.org/> 22.02.2019.
- “Taksim Dayanışması Güncesi”, <http://www.mimarist.org/2012-08-13-16-09-05.html> ,
21.04.2015.
- “Taksim”deki Olayların Yatışması İçin Hepimize Düşen Daha Fazla Olgunluktur”,
21.04.2015.<http://www.tccb.gov.tr/haberler/170/86277/taksimdekiolaylarin-yatismasi-icin-hepimize-dusen-daha-fazlaolgunluktur,Html> , 01.06.2013.

